

การจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร
กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี
Knowledge management in Thai health care with Andrographis paniculata
herb : A Case Study of Ban Huai Krachao-Bo Ya Community Enterprise Group
Phanom Thuan District, Kanchanaburi Province

ณรงค์ โพธิ์พุกขานันท์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

การจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร
กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี
Knowledge management in Thai health care with *Andrographis paniculata*
herb : A Case Study of Ban Huai Krachao-Bo Ya Community Enterprise Group
Phanom Thuan District, Kanchanaburi Province

ณรงค์ โปธิ์พฤษานันท์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Knowledge management in Thai health care with *Andrographis paniculata*
herb : A Case Study of Ban Huai Krachao-Bo Ya Community Enterprise Group
Phanom Thuan District, Kanchanaburi Province

Narong Phophueksanand

This Report is Funded by Rajamangala University of Technology Phra Nakhon
Fiscal Year 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและสังเคราะห์ภูมิปัญญาไทยในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยในด้านต่าง ๆ 2) เพื่อศึกษากระบวนการ การจัดการความรู้ (Knowledge management) ภูมิปัญญาไทยของหมอพื้นบ้าน ในการดูแลรักษาสุขภาพ 3) เพื่อถ่ายทอดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลรักษาสุขภาพด้วยฟ้าทะลายโจรตามวิถีชาวบ้านไปยังกลุ่มเป้าหมาย 4) เพื่อศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจรสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประชาชนในท้องถิ่น ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed method research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 90 คน ได้มาโดยการกำหนดจากการสุ่มแบบง่าย นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยสถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการจัดการความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.281) ความยืดหยุ่นของกระบวนการศึกษาวิจัยในการปรับเปลี่ยนไปตามความสนใจของชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การประยุกต์ใช้สมุนไพรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนในพื้นที่สามารถนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการดูแลรักษาสุขภาพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ของชุมชน เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่าการจัดการความรู้ด้านความเชื่อในครอบครัวมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.402) ส่วนกระบวนการจัดการความรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.246) พบว่า ประชาชนในพื้นที่สามารถนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการดูแลรักษาสุขภาพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ชุมชนมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการเรียนรู้จากสื่อออนไลน์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.94$, S.D. = 0.230) การวิเคราะห์เชิงคุณภาพส่วนด้านการถ่ายทอดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลรักษาสุขภาพด้วยฟ้าทะลายโจร โดยภาพรวมพบว่านำสมุนไพรฟ้าทะลายโจรมาแปรรูปเป็น เม็ด ลูกกลอน แคปซูล ฯลฯ เพื่อใช้สะดวกมากขึ้น การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะว่าการดูแลรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ต้องได้รับการแนะนำการใช้จากแพทย์แผนปัจจุบันด้วย เพราะไม่มีหนังสือรับรองหมอพื้นบ้าน

คำสำคัญ : การจัดการความรู้, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, สมุนไพรฟ้าทะลายโจร, สุขภาพ, หมอพื้นบ้าน

Abstract

This research aims to: 1) Investigate and synthesize Thai local wisdom of tradition healthcare in various aspects, 2) Explore the knowledge management process of Thai local wisdom in healthcare by folk healers, 3) Transfer knowledge management of healthcare local wisdom by using King of Bitters (*Andrographis Paniculata*) from villagers' lifestyles to the target group, and 4) Study the model of King of Bitters herbal products in terms of adding value for local people. The research methodology was a mixed-method approach by collecting both qualitative and quantitative data. The samples used in this study were population living in Baan Huai Krachao – Bo Ya communities, Phanom Thuan District, Kanchanaburi. The research instruments used in this study were questionnaires and interviews. The samples were obtained from simple random sampling consisting of 90 participants. The data were analyzed by using descriptive statistics: percentage, mean (\bar{x}), standard deviation (S.D.)

The results of the study showed their attitudes towards factors associated with product processing development by King of Bitters at the highest level ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.281). In addition to the research process flexibility of community interests. This is a key factor for the effective use of herbal medicines. In other words, local people could use knowledge derived from local wisdom in healthcare which was appropriate to the community contexts. When identifying each aspect, the results also showed that knowledge management in family beliefs was at the highest level ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.402). Regarding the knowledge management process was at the highest level ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.246), indicating that local people could use the knowledge obtained from local wisdom in healthcare which was the most suitable for community conditions. For qualitative data of knowledge transfer in managing local healthcare wisdom using King of Bitters, overall, the results reported that King of Bitters were processed into tablets, boluses, capsules etc. This study, therefore, has suggested that using King of Bitters for healthcare based local wisdom should be under guidance by modern medicine as some folk healers lack certification.

Keywords: Knowledge management, Local wisdom, King of Bitters (*Andrographis Paniculata*), Health, Folk healers

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยปัจจัยหลายอย่าง ขอขอบคุณคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ผู้สนับสนุนทุนการวิจัยครั้งนี้

รายงานวิจัยฉบับนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยงบประมาณจากโครงการวิจัยสถาบัน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร การดำเนินงานวิจัยสำเร็จลงได้ด้วยความเรียบร้อย ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์ ความร่วมมือเป็นอย่างดีจากบุคคลหลายฝ่าย ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูล กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ตลอดจนประชาชนในพื้นที่พนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี นักวิจัยลงพื้นที่ครั้งใดจะได้รับการต้อนรับจากอดีตผู้ใหญ่บ้านห้วยกระเจา-บ่อยา และคณะเป็นอย่างดี ตลอดจนมีส่วนร่วมในการเสวนากลุ่มย่อย เป็นประโยชน์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงาน องค์กร และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ต่อยอดเชิงพาณิชย์ และเป็นประโยชน์ทางวิชาการในโอกาสต่อไป

ผศ.ดร.ณรงค์ โปธิ์พูกษานันท์

สิงหาคม 2566

สารบัญ (Table Contents)

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ (Table Contents)	ง
สารบัญตาราง (List of Table)	จ
สารบัญรูปภาพ (List of Figures)	ฉ
สารบัญแผนภูมิ (Table of contents)	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย	5
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการความรู้ (Knowledge management-KM)	9
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน	11
2.3 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	15
2.4 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	20
2.5 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภูมิปัญญา (Wisdom)	22
2.6 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหมอยาพื้นบ้านหรือแพทย์พื้นบ้าน	27
2.7 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสมุนไพรฟ้าทะลายโจร	31
2.8 กรอบแนวคิดของการวิจัย	34
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	35
3.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	35
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	36
3.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ	37
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย	38
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	38
3.6 การนำเสนอผลการวิจัย	38

สารบัญ (ต่อ)
(Table Contents)

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		41
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล		41
4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล		41
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ		42
4.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ		47
4.5 แนวทางการจัดการความรู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่การนำไปใช้ในพื้นที่		56
4.6 สรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย		57
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ		59
5.1 สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ		59
5.2 สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ		60
5.3 สรุปผลการดำเนินงานการถ่ายทอดเทคโนโลยี		64
5.4 อภิปรายผลการวิจัย		64
5.5 ข้อเสนอแนะ		66
บรรณานุกรม		69
ภาคผนวก		73
ก. แบบสอบถาม		75
ข. ตัวอย่างพืชสมุนไพรในท้องถิ่น		79
ค. วิธีปรุงยาสมุนไพรแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน		87
ง. ผลการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS for windows		89
จ. แบบคำขอเสนอรายชื่อหมอพื้นบ้าน		95
ฉ. ประมวลภาพกิจกรรมในงานวิจัย		103
ประวัตินักวิจัย		107

สารบัญตาราง
(List of Table)

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 2.1 สถิติการผลิตไฟฟ้าทะเลสาบโคร	33
ตารางที่ 2.2 ราคาขายไฟฟ้าทะเลสาบโคร	33
ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ	42
ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ	43
ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษา	43
ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับอาชีพหลัก	44
ตารางที่ 4.5 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพ	44
ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้ โดยเฉลี่ยต่อเดือน	45
ตารางที่ 4.7 การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการจัดการความรู้ การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรไฟฟ้าทะเลสาบโคร โดยรวมและจำแนกเป็นรายข้อ	45
ตารางที่ 4.8 การวิเคราะห์ระดับกระบวนการจัดการความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอดการจัดการ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลรักษาสุขภาพด้วยไฟฟ้าทะเลสาบโคร โดยรวมและจำแนกเป็นรายข้อ	46
ตารางที่ 4.9 รูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพร	47
ตารางที่ 4.10 ระดับการใช้สมุนไพรไฟฟ้าทะเลสาบโครเพื่อสุขภาพของประชาชน	48

สารบัญรูปภาพ
(List of Figures)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	34
ภาพที่ 4.1 สภาพทั่วไปหน้าวัดกระเจา-บ่อยา	54
ภาพที่ 4.2 ปลุกกัญชาทางการแพทย์ในโรงเรียนแบบปิดต้นแรกของอำเภอพนมทวน	55
ภาพที่ 4.3 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจร	55
ภาพที่ 4.4 แสดงเครื่องบดยาสมุนไพรฟ้าทะลายโจร	56

สารบัญแผนที่
(Map of contents)

แผนที่	หน้า
แผนที่ที่ 1 : แสดงที่ตั้งจังหวัดกาญจนบุรี	51
แผนที่ที่ 2 : แผนที่อำเภอพนมทวน	52
แผนที่ที่ 3 : แสดงที่ตั้งตำบลพังตรุ	53

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในอดีตมีการดูแลสุขภาพพมิได้มุ่งหวังเพียงผลทางสุขภาพกายเท่านั้นแต่ยังมี กระบวนการรักษาทางจิตใจควบคู่กันไปด้วยเพื่อให้ผู้ป่วยหายจากความทุกข์กายและทุกข์ใจ หมอยาพื้นบ้านจึงเป็นที่พึ่งให้แก่ชาวบ้านในการดูแลสุขภาพตั้งแต่แรกเริ่มปฏิสนธิใน ครรภ์มารดาจนถึงวัยชราด้วยวิธีการต่างๆ ที่คนไทยได้เรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต หล่อหลอม ลองผิดลองถูกจนได้แก่นแท้ของวิถีชีวิตไทย แต่บุตรหลานไทยในปัจจุบันได้ละเลย ทอดทิ้งและ หลงใหลได้ปลื้มกับวัฒนธรรมการรักษาของแพทย์ตะวันตกที่เข้ามาสู่สังคมไทย ทำให้ประชาชน ยอมรับและนิยมศาสตร์การแพทย์แบบตะวันตก ขณะเดียวกันความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อ หมอยาพื้นบ้านและศาสตร์การแพทย์แผนไทยก็ได้ถูกละทิ้ง คงมีการใช้ เรียนรู้และถ่ายทอด สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันหากแต่อยู่ในวงแคบๆ เท่านั้น จนเมื่อจะหวนกลับมาใช้การรักษา สุขภาพแบบดั้งเดิมก็เกือบสายเกินแก้ เพราะปราชญ์ชาวบ้านผู้เป็นหมอยาพื้นบ้านและ นักภาษาศาสตร์ผู้มีความรอบรู้ทางด้านภาษาถิ่นอีสานกำลังชราภาพร่วงโรยประจักษ์ที่กาลัง จะดับ (เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ. 2541 : คำปรารภ)

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานให้พวกเรานั้น ลึกซึ้งครอบคลุมใช้ได้ทุกสถานการณ์ทุกระดับ และทุกคน” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2551 : 29) จากแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครอบคลุมใช้ได้ทุกสถานการณ์ นักวิจัยได้คัดสรรงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาในการดูแลสุขภาพและรักษาสุขภาพจากคัมภีร์ต่าง ๆ จากนักวิชาการ หมอพื้นบ้าน ตลอดจนสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 กำลังแพร่ระบาด การศึกษาเกี่ยวกับสมุนไพร พืชในครัวเรือน ครอบคลุมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการเก็บข้อมูลและตรวจสอบ ความถูกต้องของข้อมูล (Focus group) เพื่อตอบโจทย์วิจัยในสถานการณ์ปัจจุบัน “ถ้าหากว่าเรารู้จักประหยัด อดออม ใช้จ่ายได้พอดีตัว ไม่สร้างหนี้สินที่เกินความจำเป็น ไม่เน้นในเรื่องของความทะเยอทะยาน ความฟุ้งเฟ้อ เราก็จะมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจที่ดี ทุกคนมีพอกิน พอใช้ รู้จักแบ่งปัน เราก็จะสามารถที่จะสร้างความสุขให้แก่ตนเองได้” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2551 : 17) พระราชดำริดังกล่าวสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 จึงได้นำอ้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการพัฒนาและบริหารประเทศต่อเนื่องมาเป็นลำดับ ผลการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้สร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นแก่คน ในสังคม และนำพาประเทศรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม อาทิ วิกฤตต้มยำกุ้ง สึนามิ และวิกฤตเศรษฐกิจโลก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, คำน่า) ปรากฏการณ์ที่ประจักษ์แก่ใจนี้ ส่งผลให้ผู้คนในสังคมไทยนำอ้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่ทางปฏิบัติมากขึ้น สืบเนื่องมาจากกรณีศึกษาที่ทรงคุณค่าในครั้งที่ ประเทศไทยต้องประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 เศรษฐกิจทุนนิยม อันได้แก่ธุรกิจการค้า การเงิน การลงทุน และอุตสาหกรรม ล้วนประสบภาวะล้มละลาย ปิดกิจการ ปลดคนงาน แต่ในภาคเกษตรกรรมกลับได้รับผลกระทบค่อนข้างน้อย

เกษตรกรที่เน้นความพออยู่พอกินในการดำเนินชีวิตสามารถอยู่รอดปลอดภัยโดยไม่ได้รับผลกระทบแต่อย่างใดกรณีดังกล่าวจึงนำมาซึ่งความสนใจศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากบุคคลและชุมชนที่ถือเป็นต้นแบบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ประเทศไทยต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ส่งผลกระทบต่อคนและสังคมเป็นอย่างมาก จึงเป็นจุดเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการวางแผนการพัฒนาใหม่ที่เน้น “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยอาศัยเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาคนให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนเป็นการบูรณาการแบบองค์รวม ที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการพัฒนา กระบวนทัศน์การพัฒนาแนวใหม่นี้มีพื้นฐานมาจากแนวทางการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีพระดำรัสพระราชทานข้อคิดแก่พสกนิกรชาวไทยเนื่องในวันเฉลิมพระชนพรรษา 4 ธันวาคม 2540 ดังนี้ “การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัย จริง อาจล้าสมัย คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนที่เรียกว่าเป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง เลย์รู้สิกว่าไม่หรูหรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ที่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้..... ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไป ทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้แค่ครึ่งก็ไม่ต้อง อาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็สามารถอยู่ได้ การแก้ไขอาจจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้...”

ในอดีตมีการดูแลสุขภาพมิได้มุ่งหวังเพียงผลทางสุขภาพกายเท่านั้นแต่ยังมีกระบวนการรักษาทางจิตใจควบคู่กันไปด้วยเพื่อให้ผู้ป่วยหายจากความทุกข์กายและทุกข์ใจหมอยาพื้นบ้านจึงเป็นที่พึ่งให้แก่ชาวบ้านในการดูแลและรักษาสุขภาพตั้งแต่แรกเริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดาจนถึงวัยชราด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่คนไทยได้เรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต หล่อหลอมลงผิวดวงถูกจนได้แก่นแท้ของวิถีชีวิตไทย แต่บุตรหลานไทยในปัจจุบันได้ละเลย ทอดทิ้งและหลงใหลได้ปลื้มกับวัฒนธรรมการรักษาของแพทย์ตะวันตกที่เข้ามาสู่สังคมไทย ทำให้ประชาชนยอมรับและนิยมศาสตร์การแพทย์แบบตะวันตก ขณะเดียวกันความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหมอยาพื้นบ้านและศาสตร์การแพทย์แผนไทยก็ได้ถูกละทิ้ง คงมีการใช้ เรียนรู้และถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันหากแต่อยู่ในวงแคบ ๆ เท่านั้นจนเมื่อจะหวนกลับมาใช้การรักษาสุขภาพแบบดั้งเดิมก็เกือบสายเกินแก้ เพราะประชาชนชาวบ้านผู้เป็นหมอพื้นบ้านและนักภาษาศาสตร์ผู้มีความรอบรู้ทางด้านภาษาถิ่นอีสานกำลังชราภาพร่วงโรยประจวบที่กำลังจะดับ (เพ็ญภาทรัพย์เจริญ, 2541 : คำปรารภ)

แนวพระราชดำริดังกล่าวสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 จึงได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการพัฒนาและบริหารประเทศต่อเนื่องมาเป็นลำดับ ผลการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้สร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นแก่คน ในสังคม และนำพาประเทศรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม อาทิ วิกฤตต้มยำกุ้ง สินามิ และวิกฤตเศรษฐกิจโลก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, คำนำ) ปราบฏการณ์ที่ประจักษ์แก่ใจนี้ ส่งผลให้ผู้คนในสังคมไทยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่ทางปฏิบัติมากขึ้น สืบเนื่องมาจากกรณีศึกษาที่

ทรงคุณค่าในครั้งที่ประเทศไทยต้องประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 เศรษฐกิจทุนนิยม อันได้แก่
ธุรกิจการค้า การเงิน การลงทุน และอุตสาหกรรมล้วนประสบภาวะล้มละลาย ปิดกิจการ ปลดคนงาน แต่ใน
ภาคเกษตรกรรมกลับได้รับผลกระทบค่อนข้างน้อย เกษตรกรที่เน้นความพออยู่พอกินในการดำเนินชีวิต
สามารถอยู่รอดปลอดภัยโดยไม่ได้รับผลกระทบแต่อย่างใด กรณีดังกล่าว จึงนำมาซึ่งความสนใจศึกษา
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากบุคคลและชุมชนที่ถือเป็นต้นแบบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง ภูมิปัญญาเป็นความคิดทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมขนาดใหญ่พอควรและดำรง
อยู่ได้ยาวนานย่อมต้องมีด้วยกันทุกสังคม สังคมไทยเป็นสังคมเก่าแก่สังคมหนึ่ง จึงปรากฏภูมิปัญญาเช่นนี้
อยู่จำนวนมาก ภูมิปัญญาเหล่านี้นอกจากแสดงความเป็นไทย เป็นเอกลักษณ์ไทยที่สำคัญอย่างหนึ่งแล้วยัง
เป็นเครื่องชี้วัดความเจริญ และพัฒนาการของคนในชาตินั้นทั้งนี้ เพราะภูมิปัญญาเป็นสิ่งละเอียดอ่อนชาติที่
เจริญมีสังคมที่สงบสุขร่มเย็นไม่ระส่ำระสาย และมีความเป็นอิสระจึงจะสามารถสร้างสรรค์ และสั่งสมภูมิ
ปัญญาเฉพาะตนขึ้นมาได้ (เรื่องเดช ปันเขียนชัย. 2542 : 1 - 5)

ดังนั้น ภูมิปัญญาชาวบ้านจึงเป็นสิ่งที่สนใจและได้รับการรื้อฟื้นและเผยแพร่มากขึ้น มนุษย์เมื่อมาอยู่
รวมกันเป็นกลุ่ม ย่อมเรียนรู้ ปรับตัวและสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ
เพื่อการดำรงอยู่ของชีวิต ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ ประสบการณ์ โลกทัศน์ ความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ อัน
ประกอบกันเป็นวิถีชีวิตของผู้คน ที่มีการสั่งสม สืบทอดและปรับเปลี่ยนต่อเนื่องกันมา จึงเป็นภูมิปัญญาของ
ผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ สำหรับภูมิปัญญาในกระบวนการที่เกิดจากการสืบทอด ถ่ายทอด องค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม
ในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ แล้วพัฒนาเลือกสรร ปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้นจนเกิดทักษะและความชำนาญที่
สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตให้เหมาะสมกับยุคสมัย แล้วเกิด ภูมิปัญญา (องค์ความรู้ใหม่) ที่
เหมาะสม และสืบทอดพัฒนาต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการสืบเนื่องภูมิปัญญามีดังนี้
(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 17)

จากความสำคัญข้างต้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะการดูแลรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาของหมอ
พื้นบ้านในอดีตจนถึงปัจจุบัน การจัดการความรู้ (Management) ของหมอพื้นบ้าน ของปราชญ์ชาวบ้าน
หมอยา หมอพระ ภูมิปัญญาวิธีการดูแลและรักษาสุขภาพ (Know how) ในปัจจุบันภูมิปัญญาเรื่องใดองค์
ความรู้ใดที่หมอพื้นบ้านยังคงใช้กันอยู่ (Know what) องค์ความรู้ใดเป็นเคล็ดวิชา (Know how) ภูมิปัญญา
เรื่องใดที่เป็นความรอบรู้เก่าแก่ที่มีอยู่ในตำรา (Explicit knowledge) ในคัมภีร์ ความรู้ใดที่หมอพื้นบ้าน หมอ
ชาวบ้านปัจจุบันเลิกใช้แล้ว

จากการวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการดูแลรักษาสุขภาพในครั้งนี้จะสังเคราะห์
องค์ความรู้และช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษาสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์พื้นบ้านจาก
อดีตสู่การถ่ายทอดให้กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องทางด้านการศึกษากการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์แผนไทย
อันก่อประโยชน์ต่อการศึกษาชุมชน และสังคมต่อไป แต่ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวได้รับผลกระทบจากสถานการณ์
การแพร่ระบาดของโควิด ส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวให้ความสำคัญกับพืชสมุนไพรฟ้าทะลายโจร จึงมีความสำคัญมาก
จากการศึกษาพบว่าประชาชนให้ความสำคัญสมุนไพรฟ้าทะลายโจร ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยร่วมกับชาวบ้าน
ในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักและใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรฟ้าทะลายโจรในสถานการณ์
ปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและสังเคราะห์ภูมิปัญญาไทยในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยในด้านต่าง ๆ
2. เพื่อศึกษากระบวนการ การจัดการความรู้ (Knowledge management) ภูมิปัญญาไทยของหมอพื้นบ้าน ในการดูแลรักษาสุขภาพ
3. เพื่อถ่ายทอดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลรักษาสุขภาพด้วยฟ้าทะลายโจรตามวิถีชาวบ้านไปยังกลุ่มเป้าหมาย
4. เพื่อศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจรสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประชาชนในท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาไทยในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการตามขอบเขตต่อไปนี้

ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย 1. ประชาชนชาวบ้าน (ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น) 2. ชาวบ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และประชาชนทั่วไป

ขอบเขตของกลุ่มเป้าหมาย

ผู้ที่จะมาถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทย วิถีชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ หมอพื้นบ้าน แพทย์แผนไทย ประชาชนชาวบ้าน และปัจจุบันยังคงดูแลรักษาสุขภาพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น สุขภาพแข็งแรง และยินดีที่จะเป็นวิทยากรถ่ายทอดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการป้องกันโรคโควิด-19 ตลอดจนการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านเอง (Personal knowledge) ได้แก่

1. เรื่อง การเรียนรู้การใช้สมุนไพรท้องถิ่นและภูมิปัญญาในการผลิตยาฟ้าทะลายโจร วิทยากรที่ได้รับการคัดเลือก จำนวน 4 คนคือ หมอละออ พุกษากร หมอบุญ ตามจิตรเจริญ หมอประดิษฐ์ เพิ่มแสงสุวรรณ หมอเอ็ม อัมชา ฐิติ
2. เรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพของชาวห้วยกระเจา-บ่อยา จากหมอพื้นบ้าน วิทยากรที่ได้รับการคัดเลือก จำนวน 3 คน/รูป ได้แก่ พระอธิการเฉลิม ป.สุวณฺโณโชโต หมอสันต์ สันสนีย์ สังข์ทอง และหมอบรรเจิด ทิพวรรณ

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. การสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพ
2. สอบถามหรือสัมภาษณ์ความรู้จากหมอพื้นบ้าน แพทย์แผนไทย และประชาชนชาวบ้านที่มีชื่อเสียงได้รับความเชื่อมั่นและศรัทธาจากประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรีในด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพ

3. ศึกษาความรู้จากตำรายาไทยหรือเอกสารต่าง ๆ

การสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่นักวิจัยคัดสรรแล้ว จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่

สอบถามหรือสัมภาษณ์ความรู้จากหมอพื้นบ้านอีสาน แพทย์แผนไทย และประชาชนชาวบ้านที่มีชื่อเสียงได้รับความเชื่อมั่นและศรัทธาจากประชาชนในท้องถิ่นในด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพวิถีท้องถิ่นด้วยเทคนิค Snow ball ประกอบ จำนวน 7 คน ได้แก่

พระอธิการเฉลิม ป.สุวรรณโชโต หมอพระพื้นบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา ตำบลพังตรุ อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

หมอละอ อพุกษากร หมอพื้นบ้านอาวุโสห้วยกระเจา-บ่อยา ตำบลพังตรุ อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

หมอบุญ ตามจิตระเจริญ หมอพื้นบ้านอาวุโสห้วยกระเจา-บ่อยา ตำบลพังตรุ อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

หมอบรรเจิด ทิพวรรณ หมอชาวบ้านตำบลพังตรุ อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

หมอประดิษฐ์ เพิ่มแสงสุวรรณ หมอพื้นบ้านอาวุโสห้วยกระเจา-บ่อยา ตำบลพังตรุ อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

หมอสัน ศันสนีย์ สังข์ทอง หมอพื้นบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา ตำบลพังตรุ อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

หมอเอ็ม อัมชา รุดี หมอพื้นบ้านอาวุโสห้วยกระเจา-บ่อยา ตำบลพังตรุ อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

การสอบถามและการสัมภาษณ์บุคคลข้างต้น ผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์ อย่างมีโครงสร้าง โดยมีเนื้อหาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้านจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ศึกษาความรู้จากตำรายาไทยหรือเอกสารต่าง ๆ ที่วิทยากรกล่าวถึง

ขอบเขตด้านพื้นที่และสถานที่ศึกษา สถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้สมุนไพรวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจาบ่อยา อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรีเป็นเครือข่ายสมุนไพร

สถานที่ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงภาคทฤษฎีให้แก่ กลุ่มเป้าหมาย คือ

ขอบเขตการสืบค้นข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่น อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี สมุนไพรฟ้าทะลายโจร เพราะสถานที่ดังกล่าวมีการรวบรวมหมอพื้นบ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้การสนับสนุน กิจกรรมหมอพื้นบ้าน

ขอบเขตการสืบค้นข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่น ได้แก่

ข้อมูลสรรพคุณสมุนไพรฟ้าทะลายโจรจากคัมภีร์ยาสมุนไพรไทย ตำรับหมอพร กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ที่งานวิจัยอ้างอิง

ข้อมูลชื่อสมุนไพรอื่น ๆ อาทิ ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อท้องถิ่น ลักษณะทาง พฤกษศาสตร์ จะสืบค้นสารสนเทศจากงานวิจัย ตำรา หนังสือ สื่อออนไลน์ที่เชื่อถือได้ ข้อมูล ภาคสนาม

สอบถามข้อมูลจากหมอพื้นบ้านหรือประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้ และมีความเชี่ยวชาญเรื่องสมุนไพรฟ้าทะลายโจร และสมุนไพรอื่นส่วนประกอบเกี่ยวกับการป้องกันโควิด-19 ในท้องถิ่นประกอบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการการวิจัยมาผสมผสานกับแนวคิดของการบูรณาการเพื่อใช้ในการค้นหาข้อเท็จจริงหรือองค์ความรู้ด้านสมุนไพรฟ้าทะลายโจร การบ่งชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ ตลอดถึงการจัดการความรู้ให้เป็นระบบดังนี้

การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ

ศึกษาและรวบรวมข้อมูล เป็นเชิงศึกษาเอกสาร (Documentary Study) และหลักฐานที่เกี่ยวข้อง จากตำราสายสมุนไพรร การประมวลและกลั่นกรองความรู้ เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบความสัมพันธ์ กระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งในระดับนโยบาย ประชาชน ชุมชน องค์กร/สถาบันการศึกษา ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือประชาชนที่รักษาโรคโควิดด้วยการใช้พืชสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กลุ่มตัวอย่างได้แก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา สร้างเครื่องมือแบบสอบถามจากการสังเคราะห์ รวมทั้งตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยโดยการทดสอบหา ค่าความเที่ยงตรง (Validity) และการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ด้วยการนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มประชากรแต่ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ และการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง โดยมอบให้ประธานวิสาหกิจชุมชน กรรมการวิสาหกิจชุมชน และผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง หากกลุ่มตัวอย่างไม่สามารถอ่านเขียนได้ ผู้วิจัยจะอำนวยความสะดวกโดยการอ่านแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบ ได้แบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 65 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 92.5 ของแบบสอบถามทั้งหมดที่แจกไป ผู้วิจัยตรวจสอบและคัดเลือกแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ เพื่อนำไปวิเคราะห์ผลตามลำดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการทางสถิติเชิงพรรณนา(Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ศึกษาวิเคราะห์แนวคิด รูปแบบ การจัดการความรู้ และแนวทางการพัฒนา การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และกระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรน้ำมันมะรุมเพื่อสุขภาพ จากนั้นจึงสรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาเชิงปริมาณ นำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ อธิบายตามตาราง และแนวคิดแรงจูงใจในการเรียนรู้สมุนไพรร เพื่อใช้รักษาตนเอง ครอบครัวและช่องทางจำหน่าย ตลอดจนเห็นคุณค่าและเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ลงพื้นที่ภาคสนาม (Field Study) สัมภาษณ์ บันทึกข้อมูลประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เป็นต้น

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรรบ้านห้วยกระเจาบ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีหมอปันบ้าน (ในบริบทของหมอชาวบ้านที่ช่วยเหลือชาวบ้าน) ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านสมุนไพรรแพทย์แผนไทย และมีประสบการณ์ในการนำองค์ความรู้ด้านสมุนไพรรมาช่วยเหลือประชาชน กลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ได้จากการเลือกแบบสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่ การสัมภาษณ์ สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์จากการสังเคราะห์ และพัฒนาข้อคำถามจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ จากเอกสาร งานวิจัย การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ส่วนสังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ในการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ฟ้าทะลายโจรเพื่อสุขภาพร่วมกัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อเสริมการวิจัยเชิงปริมาณให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยจะดำเนินการภายหลังจากที่ได้ข้อมูลเชิงปริมาณมาแล้ว ทำการวิเคราะห์แนวคิดจากหมอพื้นบ้านที่มีภูมิปัญญาการรักษาแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพร คือแนวคิด ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ แนวคิดแรงจูงใจในการเรียนรู้สมุนไพร เพื่อใช้รักษาตนเอง ครอบครัวและช่องทางจำหน่าย ตลอดจนเห็นคุณค่าและเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ลงพื้นที่ในตำบลบ่อยา-ห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อรวบรวมข้อมูลและนัดประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อสร้างความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้การนำผลการศึกษามาเผยแพร่ให้เป็นรูปธรรม ผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจรเพื่อสุขภาพ โดยดำเนินการจัดเครื่องหมายการค้าและต่อยอดเชิงพาณิชย์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับประเทศได้รับทราบต่อไป

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

การจัดการความรู้ (Knowledge management) ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง การนำภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่ปรากฏในคัมภีร์ยาสมุนไพรไทย ตำรับหมอพร กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหมอพื้นบ้าน ประชาชนชาวบ้านหรือผู้เชี่ยวชาญ ที่มีประสบการณ์ในการดูแลรักษาสุขภาพด้วยศาสตร์ต่าง ๆ ด้วย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร หมายถึง ความรู้และวิถีปฏิบัติที่ เกิดจากประสบการณ์ของชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษในการใช้ประโยชน์ พืชสมุนไพรสำหรับเป็นยา อาหาร เครื่องใช้ไม้สอย พิธีกรรมศาสนา ความเชื่อ และใช้สำหรับสัตว์

พืชสมุนไพร (Medicinal plants) หมายถึง ชนิดของพืชสมุนไพรในท้องถิ่นที่มีตามธรรมชาติทั้งในทุ่งนา บนบก และปลูกทั่วไปบริเวณบ้าน บริเวณบ้านห้วยกระเจาบ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom) หมายถึง ความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งได้มาจากประสบการณ์และความเฉลียวฉลาดของชาวบ้าน รวมทั้งความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษ สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ระหว่างการสืบทอดมีการปรับ ประยุกต์ และเปลี่ยนแปลง จนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพ การณ์ ทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (ที่มา : <https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=19&chap=8&page=t19-8-infodetail01.html>. วัน สืบ คั น 20 เมษายน 2566)

หมอพื้นบ้าน (Folk healer) หมายถึง ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์หรือมีความเชี่ยวชาญในการดูแลรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพรและศาสตร์ต่าง ๆ แก่ชาวบ้านทั่วไป

การดูแลสุขภาพตามวิถีไทย (Taking care of health according to the Thai way) หมายถึง ความคิด ความเชื่อ ภูมิปัญญา และแนวทางการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพตามวิถีชาวบ้านนำมาใช้ในการรักษาสุขภาพด้วย ศาสตร์สาขาต่าง ๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ฟ้าทะลายโจร (Andrographis paniculata) หมายถึงพืชสมุนไพรที่มีรสขม อยู่ในกลุ่มยาเย็น มีสรรพคุณทางการแพทย์แผนไทย ใช้บรรเทาอาการไข้หวัด แก้ไอและเจ็บคอ เป็นสมุนไพรที่ได้ถูกบรรจุอยู่ในบัญชียาหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (บัญชียาจากสมุนไพร) กระทรวงสาธารณสุข ในรูปแบบยาเดี่ยว

วิสาหกิจชุมชน (Community enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกัน ประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่าง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อค้นพบครั้งนี้นำเสนอคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร เพื่อส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผ่านกระบวนการศึกษาโดยผสมผสานกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และการถ่ายทอดเทคโนโลยีก่อให้เกิดการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เพื่อเสริมสร้างรายได้แก่ชุมชน และเพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ดำรงอยู่และพัฒนาศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

1. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร มีผลงานวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร จากคัมภีร์ยาสมุนไพรไทย ตำรับหมอพร กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ หลายสาขา ได้แก่ หมอยาพื้นบ้าน ประชาญ์ชาวบ้าน และนักวิชาการ

2. มีเครือข่ายหมอพื้นบ้านหรือหน่วยงานในท้องถิ่นภาคกลางตอนล่างที่เกี่ยวข้องพร้อมที่จะให้ความรู้เรื่องการจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร จากคัมภีร์ยาสมุนไพรไทย ตำรับหมอพร กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ให้แก่กลุ่มเป้าหมายและผู้สนใจ

3. เกิดฐานข้อมูลของงานวิจัยการจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร จากคัมภีร์ยาสมุนไพรไทย ตำรับหมอพร กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ที่มีชื่อเสียงในภาคกลางตอนล่าง พร้อมที่จะเผยแพร่ให้ นักศึกษา นักวิชาการหมอพื้นบ้าน แพทย์แผนไทย และประชาชนผู้สนใจสามารถศึกษา และนำงานวิจัยสู่การต่อยอดจากผลงานงานวิจัยฯ เรื่องนี้ต่อไป

4. สามารถรักษาองค์ความรู้อันล้ำค่าของภูมิปัญญาชาวบ้านในการดูแลสุขภาพ ซึ่งปรากฏในคัมภีร์ยาสมุนไพรไทย ตำรับหมอพร กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ให้คงอยู่เป็นมรดกของชาวบ้านสืบไป รวมถึงให้คนรุ่นหลังได้สามารถ เรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่การดูแลสุขภาพได้โดยไม่ต้องพึ่งยาแผนปัจจุบัน เพื่อลดค่าใช้จ่ายของประชาชนต่อไป

5. เป็นการน้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ตลอดจนเป็นการสร้างและสืบสานอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมอพื้นบ้านให้คงอยู่ อย่างยั่งยืนตลอดไป

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ และวิสาหกิจชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน ทั้งแนวคิดการจัดการทำวิสาหกิจชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับสมุนไพรรไทย ผู้วิจัยมุ่งศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคนิคการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยมีแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากตำรา เอกสาร วารสาร และรายงานการวิจัยต่าง ๆ งานวิจัยนี้นำเสนอปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อนำผลของงานวิจัยและแนวทางการพัฒนาดังกล่าวมาศึกษาถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา ซึ่งได้เรียบเรียงและนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

- 2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการความรู้ (Knowledge management-KM)
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน
- 2.3 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน
- 2.4 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.5 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภูมิปัญญา (Wisdom)
- 2.6 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหมอยาพื้นบ้านหรือแพทย์พื้นบ้าน
- 2.7 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสมุนไพรรฟ้าทะเลยาใจ
- 2.8 กรอบแนวคิดของการวิจัย

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการความรู้ (Knowledge management-KM)

1. แนวคิดการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) ได้เริ่มต้นและเป็นที่ยอมรับอย่างสูง ในช่วงปี ค.ศ. 1995 -1996 หลังจากที่ Kujiro Nonaka และ Hirotaka Takeuchi ได้พิมพ์หนังสือที่ชื่อว่า “The Knowledge Creating company” ออกมาเผยแพร่ ซึ่งทั้งสองท่านได้เสนอแนวคิดที่เน้นการสร้าง และกระจายความรู้ในองค์กร ระหว่างความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน/ความรู้โดยนัย (Tacit Knowledge) กับความรู้ที่อยู่ในรูปแบบสื่อ/เอกสาร/ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) โดยใช้โมเดล SECEI –Knowledge Conversion ในการอธิบาย ส่งผลให้หนังสือดังกล่าวมีอิทธิพลอย่างสูงต่อวงการธุรกิจตั้งแต่ปี 1997 เป็นต้นมา (ปณิตา พันภัย, 2544 : 21)

สำหรับประเทศไทย โดยเฉพาะองค์กรภาครัฐราชการ ได้มุ่งเน้นให้มีการพัฒนาความรู้ ในส่วนราชการให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยอาศัย *การจัดการความรู้* เป็นเครื่องมือทางการบริหาร หลังจากมีการบังคับใช้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ในพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดการความรู้ในส่วนราชการ ปรากฏดัง มาตรา 11 ที่บัญญัติว่า

“ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ในส่วนราชการเพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้ อย่างสม่ำเสมอ โดยต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนา

ความรู้ความสามารถสร้างวิสัยทัศน์และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัดให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและมีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการของส่วนราชการให้สอดคล้องกับการบริหารราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามพระราชกฤษฎีกานี้”

พร้อมกันนั้น คู่มือการดำเนินการตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวของสำนักงาน ก.พ.ร. ในหมวดที่ 3 ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาส่วนราชการให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยกำหนดแผนปฏิบัติ ดังนี้

- สร้างระบบให้สามารถรับรู้ข่าวสารได้อย่างกว้างขวาง
- ประมวลผลความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

- ส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์และปรับเปลี่ยนทัศนคติ ของข้าราชการ เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ในวิชาการสมัยใหม่ และปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพและมีคุณธรรม - สร้างความมีส่วนร่วม ให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพ

ดังนั้น ในปัจจุบันทุกส่วนราชการ จึงอาศัยแนวคิดการจัดการความรู้เป็นส่วนหนึ่งในการ พัฒนา องค์กร และกำหนดไว้ในคำรับรองการปฏิบัติราชการของส่วนราชการ เสนอต่อสำนักงาน ก.พ.ร. ทั้งนี้ เพื่อให้ การพัฒนาองค์กรเกิดผลสัมฤทธิ์และมีประสิทธิภาพสูงสุด

2. ความหมายของการจัดการความรู้

นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของการจัดการความรู้ไว้ ดังนี้

Kuczaj (Kuczaj 2001, อ้างใน พรธิตา วิเชียรปัญญา, 2547 : 29) กล่าวว่า การจัดการ ความรู้เป็น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการของการสร้างความรู้ การจัดเก็บและการแบ่งปันความรู้กล่าว โดยทั่วไปจะรวมถึงการระบุสภาพปัจจุบัน การกำหนดความต้องการและการแก้ไขปรับปรุงกระบวนการที่จะ ส่งผลกระทบต่อการจัดการความรู้ให้ดีขึ้นเพื่อบรรลุถึงความต้องการ

Scott.l.Tannembaum (2001, อ้างใน ปณิตา พันภัย, 2544 : 22). เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับ การจัดการความรู้ว่าเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้

- การรวบรวม การจัดระเบียบ การจัดเก็บและการเข้าถึงข้อมูล เพื่อสร้างเป็นความรู้ และเมื่อมีการใช้ ประโยชน์อย่างเหมาะสม สารสนเทศและเทคโนโลยีเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์จะสามารถสนับสนุนให้การจัดการ ความรู้มีอำนาจได้

- การแบ่งปันความรู้ เพราะถ้าปราศจากการแบ่งปันความรู้ ความพยายามในการจัดการ ความรู้ก็จะ ล้มเหลวในการแบ่งปันความรู้ที่ต้องอาศัยวัฒนธรรมองค์กรเป็นสำคัญ เพราะมีอิทธิพลอย่างสูงต่อ ความสำเร็จ

- การอาศัยบุคคลที่มีความรู้หรือความเฉลียวฉลาด

- การเพิ่มประสิทธิผลขององค์กรเพราะการบริหารความรู้เป็นสิ่งที่สนับสนุนให้องค์กร อยู่รอดและ ประสบความสำเร็จได้

สำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548: 4). ได้ให้ความหมาย ของการจัดการ ความรู้ว่าการจัดการความรู้ หมายถึง การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัว บุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้ เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด

ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช. (2548: 17). ให้ความหมายการจัดการความรู้ว่า เป็นกระบวนการร่วมกันของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงานย่อยขององค์กร เพื่อสร้างและใช้ความรู้ในการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้นกว่าเดิม โดยมีเป้าหมายพัฒนางานและคน

ปณิตา พันภัย. (2544: 24) ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการประมวลผล สารสนเทศ ความคิด การกระทำ ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคลเพื่อสร้างความรู้หรือนวัตกรรมและจัดเก็บในลักษณะของแหล่งข้อมูล ที่สามารถเข้าถึงได้โดยอาศัยช่องทางต่าง ๆ ที่องค์กรจัดเตรียมไว้ เพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ไปประยุกต์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งก่อให้เกิดการแบ่งปันและถ่ายโอนความรู้และในที่สุดความรู้ที่มีอยู่ก็จะแพร่กระจายและไหลเวียนทั่วทั้งองค์กรอย่างสมดุลเพื่อเพิ่มความสามารถในการพัฒนาผลผลิตและองค์กร

โดยสรุป การจัดการความรู้ เป็นการจัดกระบวนการสร้างความรู้ โดยการรวบรวม จัดระเบียบ เผยแพร่ ถ่ายโอนและเปลี่ยนความรู้ที่เป็นประโยชน์ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ทันเวลาและทันเหตุการณ์ โดยใช้ระบบสารสนเทศเป็นเครื่องมือช่วยให้การจัดการความรู้เกิดได้ง่ายและสะดวกขึ้น ส่งผลให้การปฏิบัติงานของคนในองค์กรมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. แนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ภูมิปัญญา มีนักวิชาการหลายคนได้เสนอทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ดังนี้

สมเกียรติ ตั่งมโน (2548 : ออนไลน์) ได้เสนอทฤษฎีการจัดการความรู้ในฐานะที่เป็นปรัชญากับการปฏิบัติการจัดการความรู้ (Knowledge management) ว่าเป็นกระบวนการอันหนึ่งซึ่งกลุ่มบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนได้สร้างคุณค่าขึ้นมาจากคุณสมบัติทางด้านพื้นฐานความรู้และสติปัญญา (Intellectual and knowledge-based assets) ซึ่งการจัดการความรู้ได้ถูกนำไปพัวพันกับความรู้ ก่อเกิดสะสมขึ้นมาแบ่งปัน และมีการใช้ประโยชน์ภายใน สภาพแวดล้อมเดียวกันร่วมมือกัน การจัดการความรู้ยังเกี่ยวโยงกันในแง่มุม อื่น ๆ ทั้งหมดของความรู้ภายในกรอบหรือโครงสร้างขององค์กรด้วยคือ ความรู้เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงของแต่ละปัจเจกบุคคลภายในองค์กรเช่นเดียวกัน ความรู้ในเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ ความเงียบ (Tacit knowledge) เป็นความรู้โดยนัยที่แต่ละคนมี แต่ไม่ได้ถ่ายทอดออกมา รวมทั้งความรู้ทางด้านเทคโนโลยี (Technology knowledge) ที่บุคคลหรือองค์กรมีแต่ไม่ได้ถ่ายทอดออกมา

ดังนั้น การจัดการความรู้จึงมีความสำคัญและสัมพันธ์กับปรัชญาชนบประเพณี หรือจารีตทางสังคมสามารถเลื่อนไหลผ่านบุคคล ชุมชน และท้องถิ่นคือ ขนบจารีตแบบวิเคราะห์ (Analytic tradition) เป็นงานที่แหลมคม แคมแต่ลึกซึ่งมีจุดหมายที่ทำให้ข้อถกเถียง เกิดความชัดเจนและมีความถูกต้องแม่นยำ การจัดการความรู้ (Knowledge management) จึงกลายเป็นเครื่องมือในเชิงปฏิบัติที่เป็นจริงอันหนึ่ง

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

1. ความหมายของชุมชน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ได้ให้ความหมายของชุมชน หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. (2556).

ส่วนแนวคิดของพัทยา สายหู ได้ให้ความหมายของชุมชน หมายถึง ครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัวมาอยู่ร่วมกันในบริเวณ เดียวกัน มีลักษณะเป็นเพื่อนบ้านกัน ซึ่งอาจเป็นญาติพี่น้องกันหรือไม่ก็ได้ แต่ โดยสามัญ

สำนึกหรือความรู้สึกแล้ว คนที่อยู่ร่วมกันในบ้านหลังเดียว ถึงจะมีอาณาบริเวณเป็นภูมิสำเนาพร้อมกัน ก็เรียกว่า เป็น “ครอบครัว” หรือ “ครัวเรือน” ไม่เป็น “ชุมชน” เพราะ “ชุมชน” ต้องประกอบด้วยหลาย ๆ ครัวเรือนที่อยู่ใกล้เคียงกัน ซึ่งทุกคนยอมรับว่าอยู่ร่วมในบริเวณเดียวกัน (พิทยา สายหู, 2534)

ส่วนราชกรอนาสุ ประเวศ วะสี (2541: 32) ได้ให้ความหมายของความเป็นชุมชนว่า การที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำรวมถึงการติดต่อสื่อสารกันมีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกันนั้น

นอกจากนี้สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2526 : 6) ได้กล่าวถึง “ชุมชนที่หมายรวมถึงองค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่งและปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐาน ส่วนใหญ่ได้และสามารถแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้” เช่นเดียวกับกาญจนา แก้วเทพ (2538) กล่าวถึง ชุมชน ว่า “ชุมชนหมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีฐานะและอาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกันมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับ เครือญาติ จนถึงระดับหมู่บ้านและระดับเกินหมู่บ้านและผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนมีความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีการดำรงรักษาคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนาถ่ายทอดไปยังลูกหลานอีกด้วย”

พจนานุกรม Oxford Advanced Learner’s Dictionary English (1994) ได้ให้ความหมายของชุมชนว่าหมายถึงกลุ่มผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันมีศรัทธาความเชื่อ เชื่อชาติ การงาน หรือมีความรู้สึกนึกคิด ความสนใจที่คล้ายคลึงกัน มีการเกื้อกูลการเป็อยู่ร่วมกัน

2. องค์ประกอบของชุมชน

ชุมชนจึงมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ ดังต่อไปนี้

1. คน (People) คนเป็นองค์ประกอบสำคัญของชุมชน หากปราศจากคนเสียแล้วจะเป็นชุมชนไม่ได้

2. ความสนใจร่วมกัน (Common Interest) คนที่อยู่ในชุมชนนั้นจะต้องมีความสนใจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และความสนใจดังกล่าวเป็นผลมาจากการอยู่ร่วมกันในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน

3. อาณาบริเวณ (Area) คนและสถานที่ที่เก็อบจะแยกกันไม่ได้ ต่างก็เป็นส่วนประกอบสำคัญ และมีส่วนสัมพันธ์กันมีคนที่ต้องมีสถานที่ แต่การจะกำหนดขอบเขต และขนาดของสถานที่ของชุมชนหนึ่ง ๆ เป็นเรื่องยาก

4. ปะทะสังสรรค์ต่อกัน (Interaction) เมื่อมีคนมาอยู่ร่วมชุมชนเดียวกัน แต่ละคนต้องจะมีจะต้องมีการติดต่อแลกเปลี่ยนและปฏิบัติต่อกัน

5. ความสัมพันธ์ของสมาชิก (Relationship) ความสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกในชุมชนเป็นสิ่งที่ผูกพันให้สมาชิกอยู่ร่วมกันในชุมชนนั้น

6. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี (Cultural Traditions) ตลอดจนแบบแผนของการดำเนินชีวิตในชุมชน (Pattern of Community Life) ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงและเป็นรูปแบบเดียวกัน

แบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน การแบ่งชุมชนตามลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน เป็นการแบ่งที่นักสังคมวิทยานิยามกันมาก โดยสนธยา พลศรี (2550) แบ่งชุมชนออกเป็น 3 ประเภท คือชุมชนชนบท ชุมชนเมือง และชุมชนชานเมือง

1. ชุมชนชนบท (Rural Community) ชุมชนชนบท เป็นบริเวณที่ผู้คนอาศัยอยู่กันตามภูมิภาค ประเทศ ที่อยู่นอกเขตเมืองโดยมีบ้านเรือน กระจุกกระจายทั่วไปและรวมกันอยู่เป็นหมู่ ซึ่งใช้เป็นศูนย์กลาง ในการกระทำกิจกรรมร่วมกันโดยคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ด้วยเหตุนี้เมื่อกล่าวถึงชุมชน ชนบทจึงเป็นที่เข้าใจตรงกันว่า เป็นชุมชนที่อยู่ในบริเวณของตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน่วยการปกครอง ที่อยู่ที่หน่วยหนึ่งของรัฐบาล

2. ชุมชนเมือง (Urban Community) ชุมชนเมือง หมายถึงอาณาบริเวณที่มีประชากรอยู่ร่วมกัน จำนวนหนึ่งและต้องมีความหนาแน่นมากพอสมควร เป็นบริเวณที่มีอาคารบ้านเรือนหนาแน่นอยู่ในเขตการ ปกครองแบบใดแบบหนึ่ง

ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน มีการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันออกไป มีความเจริญเป็นศูนย์กลาง ต่าง ๆ และรวมทั้งความเสื่อมโทรมต่าง ๆ อยู่ด้วยเช่น สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าความหมาย ของชุมชนนั้นไม่จำกัดแน่นอนตายตัว อาจพิจารณาได้หลายแง่มุม อาทิปรัชญา กายภาพ สังคมวิทยา จิตวิทยา และอาจสรุปได้ว่า “ชุมชน” มีความหมายทั้งรูปธรรมและนามธรรม

ในความหมายของชุมชนเชิงรูปธรรมจำกัดอยู่กับความหมายที่ให้ความสำคัญกับอาณาบริเวณทาง ภูมิศาสตร์ หรือบริเวณบ้านเล็ก ๆ ที่มีศูนย์กลางหมู่บ้านเท่านั้น

ในความหมายเชิงนามธรรม “ชุมชน” เป็นคำที่มีการนำไปใช้กันอย่างกว้างขวางและใช้ในลักษณะ ต่างกันออกไป จึงมีอาจกล่าวได้ว่า “ชุมชน” เป็นคำที่มีความหมายแน่นอนตายตัวเพียงประการเดียว การ ไม่ยึดติดกับความหมายแคบ ๆ ของสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะช่วยให้เกิดทรรศนะอันกว้างขวางในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้หลายแง่มุมมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาแนวคิดและความหมายของชุมชนในทัศนะของการพัฒนา ชุมชนก็ควรที่จะศึกษาถึงความหมายที่เป็นรากฐานและเอื้อต่อการปฏิบัติงานร่วมกันกับสมาชิกของชุมชนต่อไป

3. ชุมชนชานเมือง (Suburban) ชานเมืองเป็นพื้นที่หรือเขตติดต่อระหว่างชุมชนเมืองและชุมชน ชนบท มีระบบเศรษฐกิจและวิถีการดำรงชีวิตขึ้นอยู่กับเมือง ผู้คนที่อาศัยอยู่ในเขตชานเมืองส่วนใหญ่จะเข้าไป ทำงานหรือประกอบอาชีพในเมืองเป็นหลัก ชานเมืองยังมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทาง กายภาพมีลักษณะคล้ายกับชุมชนชนบทเป็นส่วนใหญ่ ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ส่วนใหญ่สามารถ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สอดคล้องและคล้ายคลึงกับวิถีชีวิตของคนในชนบทใน ปัจจุบันเขตเมืองได้ขยายตัวเข้าไปในเขตชนบท ทำให้เขตชานเมืองถูกรุกรานทางด้านสภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติและวิถีชีวิตของคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมสู่การเป็นเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะการขยายตัวทางด้านประชากร เทคโนโลยีและการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านสิ่ง สาธารณูปโภคมากยิ่งขึ้นการพัฒนาดังกล่าว ทำให้ชุมชนเขตชานเมืองต้องพึ่งเมืองมากขึ้นความเข้มแข็งของ คนในชุมชนในการจัดการชุมชนของตนเองลดลง

คนในชุมชนต่างใช้ชีวิตแบบเมืองและแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองมากยิ่งขึ้นกลายเป็นสังคมบริโภคนิ ยมขาดการเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทำให้เป็นสังคมไม่รับผิดชอบชุมชนและสังคมที่ตนอาศัย ทำให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนลดลง และมีปัญหาในชุมชนเพิ่มขึ้น อันเป็นผลที่รับอิทธิพลมาจาก สังคมเมือง

แนวคิดทางสังคมวิทยา (Sociological Perspective) ตามแนวคิดนี้ชุมชนมีฐานะเป็นหน่วยทาง สังคม (Community as unit of Social Organization) และนิยามความหมายว่า “ชุมชน” หมายถึง หน่วย ทางสังคมและกายภาพ อันได้แก่ ละแวกบ้าน หมู่บ้าน เมือง มหานคร George Hillary (Poplin, 1979) ได้

พยายามหาความหมายร่วมจากคำจำกัดความของชุมชนที่มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย โดยสรุปหลักขณะความหมายต่าง ๆ ได้ว่า ชุมชน ประกอบไปด้วย

1. อาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ (Geographical area-territorial)
2. ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction-sociological)
3. มีความผูกพัน (Common ties-psycho cultural)

ในขณะที่ Poplin (1979) ได้กล่าวถึงชุมชนใน 5 สถานะ คือ

1. กลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันในพื้นที่หรือบริเวณหนึ่ง (Geographical area)
2. สมาชิกมีการติดต่อระหว่างกันทางสังคม (Social Relationship)
3. สมาชิกมีความสัมพันธ์ต่อกันทางสังคม (Social Relationship)
4. มีความผูกพันทางด้านจิตใจต่อระบบนิเวศ (Psycho-Ecological Relationship)
5. มีกิจกรรมส่วนรวมเพื่อใช้ประโยชน์ (Central Activities for Utilization)

แนวคิดของ Hillary และ Poplin ได้เป็นแนวคิดในการวิเคราะห์ชุมชนของนักสังคมวิทยาในรุ่นต่อมา และนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการมองชุมชนในสถานะทั้ง 3 ประการ คือ

ชุมชนในฐานะหน่วยทางภูมิศาสตร์ (Community as a territorial unit)

การพิจารณาชุมชนในมิตินี้มีความสำคัญ คือ ทำให้ชุมชนมีลักษณะเป็นรูปธรรม มีหลักแหล่งที่ตั้งแน่นอนและสมาชิกสามารถระบุที่อยู่ของตนได้

1. อาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์มีอิทธิพลต่อชุมชน จะเห็นได้ว่าในหลายกรณี สภาพทางภูมิศาสตร์จะเป็นตัวกำหนดสถานที่ตั้งและศักยภาพในการเจริญเติบโตของชุมชน กล่าวคือ ชุมชนมักเกิดขึ้นในบริเวณที่มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ หรือที่ซึ่งมีการคมนาคมสะดวกเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร

2. ชุมชนมีอิทธิพลต่ออาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ แม้ว่าตัวแปรเกี่ยวกับอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ จะมีอิทธิพลต่อสถานที่ตั้งและพลวัตการเจริญเติบโตของชุมชน (Growth and Dynamics of Community) แต่การปรับตัวของคนต่ออาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ของชุมชนก็ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย ดังนั้น มนุษย์เองมีส่วนในการกระทำต่อภาวะแวดล้อมของตนไม่ว่าจะโดยทางบวกหรือทางลบ เช่น

การปรับให้สิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของมนุษย์ เช่น การทำนาแบบขั้นบันได การสร้างเหมืองฝายชลประทาน ปรับปรุงแก้ไขสร้างที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์

ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การศึกษาชุมชนตามแนวคิดทางสังคมวิทยาถือว่าตัวแปรทางด้านภูมิศาสตร์จะเป็นสิ่งที่ละเอียดเสียมิได้ แนวคิดนี้จัดว่ามีอิทธิพลต่อทฤษฎีนิเวศวิทยาของมนุษย์

ชุมชนในฐานะหน่วยทางสังคม (Community as Unit of Social Organization)

การวิเคราะห์แบบ Social system approach จะให้ภาพของลำดับชั้น (hierarchy) เริ่มจากระดับล่างที่ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปจนถึงระดับชาติหรือระดับโลก

ชุมชนเป็นระบบย่อยอันแรกที่มีศักยภาพในการจัดให้มีสิ่งต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนทั้งกายภาพ จิตใจ และสังคม ซึ่งในระบบครอบครัวกลุ่มเครือญาติมีขนาดเล็กเกินไป ไม่มีสถาบันทางสังคมที่สมบูรณ์เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ส่วนระบบที่ใหญ่กว่านี้ เช่น กลไกของรัฐก็ใหญ่โตและ

ซับซ้อนเกินไป จนเข้าไม่ถึงอารมณ์ความรู้สึกของคนจึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการ ทั้งทางกายและทางใจได้

บางทีคนวิเคราะห์ชุมชนที่เป็นระบบทางสังคมว่าเป็นเครือข่ายการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ (Network of interaction) ซึ่งประกอบด้วยสถานภาพ บทบาท กลุ่มคน และสถาบัน ชุมชนจึงมีความสัมพันธ์กันเหมือนลูกโซ่ ที่ระบบย่อยระบบหนึ่งจะได้รับปัจจัยนำเข้าที่ต้องการจากระบบย่อยอื่น ๆ ปัจจัยนำเข้าและผลผลิตที่รับและให้แก่กันในระหว่างชุมชนหรือระบบย่อยนี้ อาจจะเป็นในรูปของเงิน แรงงาน ความกดดันทางสังคม ทรัพยากรต่าง ๆ

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึง พื้นที่ที่มีกลุ่มคนที่พักอาศัยของประชาชนในลักษณะใดลักษณะหนึ่งก็ได้ ชุมชนมีฐานะเป็นหน่วยทางสังคม (Community as unit of Social Organization) อยู่ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นในเมือง หรือชนบท มีความสัมพันธ์ทางสังคม โดยในด้านกายภาพ สถานภาพ และบทบาท วิถีชีวิต ตลอดจนมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตร่วมกัน

2.3 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน (community enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน (สำนักงานเลขาธิการ คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ที่มา : <http://www.sceb.doe.go.th/Ssceb2.htm>. วันสืบค้น 22 พฤษภาคม 2566.)

คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนได้ให้ความหมาย ของวิสาหกิจชุมชน (community enterprise) ว่าหมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบ กิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อ การพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ดังนั้นความหมายของวิสาหกิจชุมชนโดย สรุปคือการประกอบการเพื่อการจัดการ "ทุนของชุมชน" อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเองซึ่ง "ทุนของชุมชน" ไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากรผลิต ความรู้ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม (กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่เป็นน้องไว้ใจกัน

วิสาหกิจชุมชนเกิดจากการที่คนกลุ่มหนึ่งในชุมชน ร่วมมือกันทำอะไรบางอย่าง เกี่ยวกับการผลิต การแปรรูป การจัดการทรัพยากร การจัดการทุน การจัดการตลาด โดยมีการซื้อขายในลักษณะสหกรณ์แต่แตกต่างกันที่ระเบียบและกฎเกณฑ์ซึ่งวิสาหกิจชุมชนเน้นการแบ่งปัน การช่วยเหลือกัน มากกว่าการแข่งขัน วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นหน่วยที่ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจไม่แตกแยก แบ่งพวก และไม่ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของตนและพวกพ้อง เพราะวิสาหกิจชุมชนคือ การเน้นการช่วยเหลือกัน (เสรี พงศ์พิศ, 2552) โดยหลักการของวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน ถือเป็นพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้กลุ่มธุรกิจชุมชนที่ยังไม่มีความพร้อมในการทำธุรกิจ ให้สามารถพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจ ชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่อไป เสรี พงศ์พิศ นำเสนอลักษณะสำคัญ 7 ประการของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีดังต่อไปนี้ (เสรี พงศ์พิศ, 2552)

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและดำเนินงานเอง โดยอาจมีคนนอกมีส่วนให้ความร่วมมือช่วยเหลือ แต่ไม่ใช่นักส่วนใหญ่
2. ผลผลิตเกิดจากการใช้ทรัพยากร และกระบวนการจัดการการผลิตภายในชุมชน แต่อาจนำวัตถุดิบบางส่วนมาจากภายนอกได้
3. ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม สร้างสรรค์ธุรกิจ เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนในกระบวนการ เรียนรู้ที่เหมาะสม โดยไม่เลียนแบบหรือใช้สูตรการดำเนินงานสำเร็จรูป
4. ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานผสมผสานเข้ากับความรู้ภูมิปัญญาสากล
5. ดำเนินงานแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ในลักษณะผนึกกำลังและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
6. กระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นหัวใจหลัก
7. เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก และสำคัญที่สุด

วิจิต นันทสุวรรณ (2547) ให้นิยามคำว่า วิสาหกิจชุมชน เป็นการประกอบการซึ่งรวมถึงกระบวนการคิด การวัดผลผลิต และทรัพยากรทุกขั้นตอน โดยภูมิปัญญาขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายขององค์กรชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และการเรียนของชุมชน ซึ่งมีได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกำไรทางสังคม ได้แก่ความเข้มแข็งของชุมชน และความสุขของสังคมด้วย

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดย คณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคล ในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน

สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ได้กำหนดประเภทและรูปแบบของวิสาหกิจ ชุมชนไว้ดังต่อไปนี้ ประเภทของวิสาหกิจชุมชนแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน ซึ่งเป็นการดำเนินงานเพื่อกินเพื่อใช้ในท้องถิ่นเป็น การพึ่งพาตนเอง ด้วยการดำเนินการเองเพื่อลดรายจ่าย

วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า เป็นการดำเนินงานเพื่อนำผลผลิตเข้าสู่ตลาดโดย การพัฒนาคุณภาพผลผลิต หีบห่อ การตลาดและการจัดการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้

รูปแบบของวิสาหกิจชุมชนนั้นแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 การแปรรูปหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตภายในชุมชนเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการผลิตทางการเกษตร เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต

รูปแบบที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์เข้ากับผลผลิตทางการเกษตร พัฒนาสู่ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มี คุณค่าและมูลค่าเพิ่มขึ้น เช่น ยาสมุนไพร หัตถกรรมพื้นบ้าน และแหล่งท่องเที่ยว

รูปแบบที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน และองค์กรเครือข่าย เช่น น้ำปลา กะปิ ปูย เครื่องมือทางการเกษตร

รูปแบบที่ 4 การพัฒนาระบบการตลาด การบริการและสวัสดิการชุมชน เช่น ร้านค้า แหล่งนันทนาการและศูนย์สุขภาพ เสรี พงศ์พิศและคณะ (2544) ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไว้ 3 ข้อสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนควรเน้นการใช้ทรัพยากรและบุคคลภายในชุมชนเอง เพื่อการพึ่งพาตนเอง และเป็นรากฐานให้กับระบบเศรษฐกิจในภาพรวม

2. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจึงควรเริ่มต้นและดำเนินงานจากภายในชุมชน ใช้การบริหารจัดการที่เป็นอิสระ สอดคล้องกับศักยภาพขององค์กรชุมชน โดยใช้ปัจจัยการผลิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้ ทั้งด้านการจัดการผลิต การพัฒนาระบบทุน และสวัสดิการชุมชน ไม่ใช้การคอยโอกาสหรือแสวงหากำไรสูงสุด

3. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ควรเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนด้วยการแสวงหา ความร่วมมือกับองค์กรภายนอก โดยชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ เอง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าชุมชนควรมีบทบาทในการริเริ่มสร้างวิสาหกิจชุมชนด้วยตนเอง ด้วยการระดมศักยภาพของชุมชน มีการวางแผนและการจัดการแหล่งวัตถุดิบ แหล่งเรียนรู้และ สร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อให้เกิดระบบการจัดการและการพัฒนายิ่งขึ้น

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542) นำเสนอปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดความสำเร็จหรือ ความล้มเหลวของธุรกิจชุมชนไว้อย่างน่าสนใจ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านการเงิน โดยแหล่งที่มาของเงินทุน สำหรับการประกอบการธุรกิจชุมชน มี 3 แหล่ง ได้แก่ เงินทุนของตนเอง เงินทุนจากแหล่งเงินกู้ และเงินทุนจากการระดมทุนจากคนในชุมชน โดยเงินทุนจากการระดมทุนจากคนในชุมชน โดยเงินทุนจากการระดมทุน เป็นแหล่งการเงิน ที่สร้างโอกาสในการเจริญเติบโตของธุรกิจได้ดีกว่าเงินทุนจากการกู้ยืม

2. ปัจจัยด้านการตลาด วิสาหกิจชุมชนต้องมีตลาดรองรับผลผลิตของตนเอง มีกลุ่มลูกค้า ที่พอเพียง และเป็นลูกค้าประจำ โดยต้องรู้จักแหล่งขายและวิธีการขาย การตลาดถือว่าเป็นตัวนำการผลิต

3. ปัจจัยด้านการผลิตการผลิตของวิสาหกิจชุมชนที่ จะประสบผลสำเร็จ ต้องสอดคล้องกับโอกาสทางการตลาดและผลผลิตต้องเป็นที่ต้องการของตลาด

4. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ การบริหารงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน แบ่งเป็น 3 ด้าน ซึ่งแต่ละด้านมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจดังนี้

4.1 การจัดการด้านการเงิน วิสาหกิจชุมชนต้องมีความสามารถในการระดมและ สะสมทุนที่นำมาใช้ในการดำเนินงาน

4.2 การจัดการด้านระบบงาน วิสาหกิจชุมชนต้องมีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน มีการแบ่งหน้าที่กันทำและมีการตรวจสอบควบคุมอย่างเป็นระบบ

4.3 การจัดการด้านระบบบุคลากร ผู้บริหารและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนต้องใช้ ระบบสั่งการ การบังคับบัญชาที่เข้มแข็งจริงจัง ส่วนด้านคุณสมบัติของผู้บริหารและสมาชิกเองนั้น ต้องเป็นผู้มีคุณธรรมและมีความเสียสละด้วย

5. ปัจจัยด้านผู้นำ จากการศึกษาพบว่าวิสาหกิจชุมชนที่ก่อตั้งโดยบุคคลที่ประสบผลสำเร็จในอาชีพหรือโดยคณะบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน การระดมทุนจะทำได้ง่าย กิจการขยายตัวได้รวดเร็ว และมีโอกาสในการประสบความสำเร็จสูง

6. ปัจจัยด้านแรงงาน แรงงานในวิสาหกิจชุมชนที่มีลักษณะเป็นลูกจ้างส่วนใหญ่มีน้อยโดยมากเป็นประเภททำงานให้ตัวเอง (Self Employed) ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่พบว่าเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ขาดทักษะ ประสบการณ์และความรู้เป็นแรงงานของคนรุ่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า เป็นสำคัญ

7. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก การเกิดขึ้นการคงอยู่และการเติบโตที่ยั่งยืน ของวิสาหกิจชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของชุมชน กล่าวคือสมาชิกต้องร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมกันทำงาน และร่วมรับผิดชอบ

แนวคิดวิสาหกิจชุมชนที่กรมการพัฒนาชุมชน ได้น้อมนำแนวทางที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชการที่ 9 ได้ทรงพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาชุมชน เพื่อความยั่งยืน โดยหลักการ “ทฤษฎีใหม่” 3 ชั้น คือ (ศรีปริญญา ฐปการแจ้ง, 2546)

ชั้นที่ 1 มีความพอเพียง เลี้ยงตนเองได้บนพื้นฐานของความประหยัด และจัดการใช้จ่าย

ชั้นที่ 2 รวมพลังกันใน รูปกลุ่มเพื่อการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการการศึกษา และการพัฒนาสังคม

ชั้นที่ 3 สร้างเครือข่าย กลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสารข้อมูล

สำหรับในส่วนของปัญหาวิสาหกิจชุมชนนั้น เกิดจากภาครัฐเองที่ทำให้ชาวบ้านคุ้นเคยกับการพัฒนาแบบสงเคราะห์ ที่ภาครัฐได้นำโครงการต่าง ๆ ไปให้ชุมชน แบบที่ภาครัฐหรือส่วน ราชการนั้น ๆ ต้องการ แต่ไม่ได้เป็นความต้องการหรือชุมชนมีความพร้อมที่จะทำโครงการทั้งหลาย เหล่านั้น ทำให้โครงการไม่เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ชาวบ้านจึงเข้าใจว่าวิสาหกิจชุมชน เป็น “โครงการ” ที่รัฐไปบอกชาวบ้านให้รวมตัวกันทำ โดยจะให้การสนับสนุน ซึ่งการสนับสนุนที่ชาวบ้านคิดเป็นอย่างอื่นไม่ได้นอกจากงบประมาณที่จะตกถึงชุมชน ในรูปเงินให้เปล่า หรือเงินกู้ เงินยืม

วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวคิดที่เกิดจากชุมชน ที่ต้องการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือกันในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นการประกอบการ บริหารจัดการเชิงธุรกิจ แต่ไม่ได้ต้องการ ทำธุรกิจเต็มรูปแบบ แต่เพื่อสร้างรากฐานความมั่นคงให้สมาชิก ซึ่งถ้าทำคนเดียวจะทำไม่ได้หรือ ถ้าไปร่วมกับสหกรณ์ใหญ่ ๆ ก็ลำบาก เป็นการร่วมกันสร้างระบบสวัสดิการให้ตนเอง หรืออีกนัยหนึ่งสร้างภูมิคุ้มกันให้กลุ่มให้ชุมชน

กล่าวโดยภาพรวม ถ้าเข้าใจแนวคิด หลักการและเหตุผลของการจัดวิสาหกิจชุมชน (Small and Micro Community Enterprise : SMCE) ที่ถูกต้องและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ปัจจุบันนี้สามารถจัดระดับของวิสาหกิจชุมชนที่สอดคล้องตามแนวพระราชดำริ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1) วิสาหกิจชุมชนระดับพื้นฐาน ที่มุ่งเน้นประกอบการเพื่อให้เกิดผลผลิตในการนำไปใช้อย่างพออยู่พอกิน

2) วิสาหกิจชุมชนระดับพัฒนา มุ่งสู่การนำส่วนที่เหลือจากการใช้ในชีวิตรประจำวันแล้วนำไปแบ่งปัน แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น และ

3) วิสาหกิจชุมชนระดับก้าวหน้า มุ่งเน้นสู่การเพิ่มรายได้มีการลงทุน ขยายการลงทุน ส่งออกผลิตภัณฑ์ มีการจัดสรรผลกำไรเพื่อสวัสดิการชุมชนหรือกิจการสาธารณประโยชน์ มุ่งสู่การเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ต่อยอดเชิงพาณิชย์ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน

มีองค์ประกอบอย่างน้อย 7 ประการดังนี้

- 1.ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
- 2.ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน โดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุนแรงงานในชุมชน เป็นหลัก
- 3.ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
- 4.เป็นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานภูมิปัญญาสากล
- 5.มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ

7. มีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หมายถึง คณะบุคคลที่รวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548

ความเป็นมา

ในชุมชนมีการรวมตัวกันเพื่อประกอบธุรกิจในระดับรากหญ้าอยู่มากมาย ซึ่งเป็นธุรกิจที่ยังมีขนาดไม่ถึงวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SME) หรือสหกรณ์ แต่เป็นธุรกิจที่สามารถช่วยเหลือเศรษฐกิจของประเทศได้ในระดับหนึ่ง ธุรกิจในระดับนี้ยังมีปัญหาที่ประสบอยู่ คือ

- ไม่เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานรัฐหรือเอกชนอื่น ๆ เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับ
- การสนับสนุนจากภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง เนื่องจากข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย และความต้องการไม่ชัดเจน รัฐบาลจึงกำหนดให้มีการออกกฎหมายรองรับการประกอบกิจการ

หลักการ

เพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งจำนวนหนึ่งอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้า ให้ได้รับการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการของหน่วยธุรกิจที่สูงขึ้น

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 พระราชบัญญัติฉบับนี้มีเจตนารมณ์ให้เป็นกฎหมายเพื่อบูรณาการหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ให้เข้ามาร่วมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบและเป็นเอกภาพ เพื่อให้ชุมชนพึ่งตนเองได้มี เศรษฐกิจเข้มแข็ง พร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใด และสามารถเข้าสู่ การเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมต่อไป มีสาระสำคัญ คือ

1. ให้มีการจดทะเบียนรับรองวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จะ ขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้ โดยยื่นขอจดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตร

2. ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้มีการเสริมวิสาหกิจชุมชน เป็นเอกภาพ โดยกำหนดให้มี

1) คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจำนวน 28 คน ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับการมอบหมายเป็นประธานกรรมการจากส่วนราชการ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐมนตรีจาก 5 กระทรวง คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวงพาณิชย์, กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงอุตสาหกรรม อธิบดีจาก 4 กรม คือ กรมพัฒนาชุมชน, กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, กรมสรรพากร ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน โดยมีอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร และอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน แต่งตั้งผู้แทนจากกรมส่งเสริมการเกษตร และคณะกรรมการพัฒนาชุมชนหน่วยงานละ 1 คน เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

2) คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดจำนวน 20 คน ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดที่ได้รับมอบหมายเป็นประธานกรรมการ ประกอบด้วย หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวัด ผู้แทนกรมสรรพากรที่มี สำนักงานตั้งอยู่ในจังหวัด ผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารออมสินที่มี สาขาตั้งอยู่ในจังหวัดหน่วยงานละ 1 คน ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนจำนวน 6 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน โดยมีเกษตรจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ

3) คณะกรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นประธานกรรมการ และกรรมการอื่นอีก ไม่เกิน 12 คน โดยมีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นเลขานุการ

3. ให้คณะกรรมการจัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนหรือ เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร

การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

กฎหมายกำหนดให้มีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างครบวงจร

1. ระดับปฐมภูมิ ส่งเสริมการจัดตั้ง การให้ความรู้ การศึกษาวิจัย ในการนำทุนชุมชนมาใช้เหมาะสม การร่วมมือกันในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

2. ระดับสูงขึ้น ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การรักษาคุณภาพ การศึกษาวิจัยเทคโนโลยีและการตลาด การสร้างความเชื่อถือทางธุรกิจ และความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค การประสานงานแหล่งเงินทุน เพื่อให้สามารถเป็นผู้ประกอบการหรือพัฒนาไปสู่การประกอบธุรกิจขนาดย่อม และขนาดกลาง ต่อไป

3. การส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน รัฐจะให้การสนับสนุนการจัดตั้งการประกอบการ การตลาด ความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างเครือข่าย หรือภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน

บทบาทของการส่งเสริมการเกษตร

1. เป็นหน่วยงานนิติบุคคลตามพรบ. ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในการรับจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และการเลิกกิจการของวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย

2. เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นเลขานุการ โดยมีผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตร และผู้แทนกรมการพัฒนาชุมชนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

3. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน อย่างครบวงจร

4. ประสานงานในการให้การสนับสนุนแก่กิจการวิสาหกิจชุมชนที่มีปัญหาเกี่ยวกับเงินทุนในการประกอบการ

5. จัดให้มีการฝึกอบรมหรือการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์และเป็นไปตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชน ทั้งด้านเทคโนโลยีการผลิต การจัดการ การบัญชี ภาษีอากร และการตลาด

2.4 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการเมื่อได้

พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” (18 กรกฎาคม 2517)

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มี สิ่งทันสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกิน นี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...” (4 ธันวาคม 2517)

“...เมื่อปี 2517 วันนั้นได้พูดถึงว่า เราควรปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะเป็นไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย...” (4 ธันวาคม 2541) (ที่มา: <http://www.chaipat.or.th/chaipat/content/porpeing/porpeing.html>. 20 กันยายน 2554)

พระบรมราโชวาทนี้ ทรงเห็นว่าแนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ของประเทศ เป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียวอาจเกิดปัญหาได้ ทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นเมื่อพื้นฐานมีความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ซึ่งหมายถึงควรสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานก่อนมุ่งเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำการพัฒนาประเทศ นั่นคือ การส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอมีพอกิน เป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้น การกระจายรายได้เพื่อสร้างพื้นฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศต่อจากนั้นจึงพัฒนาในระดับสูงขึ้นไป

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวพระราชดำรินี้ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทาน มานานกว่า 30 ปี เป็นแนวคิดรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนอาศัยความรู้และคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ที่สำคัญต้องมี “สติ ปัญญา และความเพียร” ซึ่งนำไปสู่ “ความสุข” ในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง

การพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้ประเทศไทย รวมทั้งประเทศอื่นทั่วโลกดำเนินการพัฒนาประเทศเพื่อความยั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เป็นแนวทางการพัฒนาที่มีคุณูปการกับมวลมนุษยชาติ หากปฏิบัติจริงแล้ว ความสุขจะเกิดขึ้นโดยทั่วไป การพัฒนาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นประโยชน์ในทุกระดับ ทั้งระดับปัจเจก ระดับครอบครัว ชุมชน ประเทศ และโลก นอกจากนี้ยังประยุกต์ได้กับประชาชนในเมืองและชนบท รวมทั้งภาคธุรกิจและเกษตรกรรม แนวปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวสากล (Universal approach) เพราะแนวปฏิบัตินี้ไม่มีเงื่อนไขข้อจำกัด แต่เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากศักยภาพด้านจิตใจและการพัฒนาสติปัญญา บนพื้นฐานของความรู้ ด้วยการใช้เหตุและผลเพื่อความไม่ประมาท นำไปสู่ความสามัคคี ความมีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างไม่เอารัดเอาเปรียบ จึงนำไปสู่สันติภาพและความยั่งยืนไม่ว่าจะนำไปประยุกต์ในระดับใดภาคส่วนใด (แกมทอง อินทร์ตัน, 2549 : 1)

กระบวนการพัฒนาประเทศไทยได้เริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นการให้ความสำคัญกับคนมากกว่า การมุ่งสร้างเศรษฐกิจเติบโตทางเศรษฐกิจ และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2550-2554) รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2555-2559) ได้มีการอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้สังเคราะห์สาระแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงออกเป็น 3 ประการ คือ

1. ความพอประมาณ หรือรู้ประมาณ
2. ความมีเหตุผล
3. การมีภูมิคุ้มกันตนเอง คือ ดูแลตนเองได้ พึ่งตนเองได้

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง จึงประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่ เพียดยืดเยื้อตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ
3. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีเงื่อนไขของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ ดังนี้

3.1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

3.2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต (ที่มา: <http://www.chaipat.or.th/chaipat/content/porpeing/porpeing.html>. 20 กันยายน 2559)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ด้วยความมีเหตุมีผล บนฐานคุณธรรมและความรู้ เพื่อให้ประเทศไทยมีการพัฒนาประเทศ บนฐานแห่งการพึ่งตนเอง ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์อย่างมีภูมิคุ้มกัน

2.5 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภูมิปัญญา (Wisdom)

ความหมายภูมิปัญญา

จากการศึกษาความหมายของภูมิปัญญา มีผู้รู้ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556 : 872) ให้ความหมายคำว่า “ภูมิปัญญา” หมายถึง พื้นฐานความรู้ความสามารถ

สมจิต พรหมเทพ (2543 : 62) ได้ให้ความหมาย ภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้ความสามารถทางวิชาการ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากอดีตสะสม ปรับ ประยุกต์และพัฒนาตามกาลสมัยและสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยผ่านการสังเกตทดลองใช้ คัดเลือกแล้วถ่ายทอดเป็นวัฒนธรรม สืบทอดต่อมา

ภูมิปัญญาของชาวบ้าน มีคำเรียกอยู่หลายคำ เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom) ภูมิปัญญาพื้นบ้าน (Folk wisdom) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) ภูมิปัญญาไทย (Thai wisdom) ภูมิธรรมชาวบ้าน เทคนิควิทยาพื้นบ้าน

คณะกรรมการสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 11-17) ได้ให้ความหมาย ของภูมิปัญญา 3 ประการ ได้แก่

ประการที่ 1 ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรมและ ความสามารถในการแก้ไขปัญหามนุษย์

ประการที่ 2 ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มขึ้น ได้จาก ประสบการณ์ที่สั่งสมไว้การปรับตัวและดำรงชีพตามสภาพแวดล้อมของธรรมชาติ

ประการที่ 3 ภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต และเป็นเรื่องของ การจัดการ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทาง จารีต ประเพณี การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิด ความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้

เป้าหมายของภูมิปัญญาประเภทนี้ คือ การก่อให้เกิดความสุขทั้งในส่วนที่เป็น ชุมชนเป็นหมู่บ้าน และเป็นปัจเจกของชาวบ้านเอง หากเกิดปัญหาทางความไม่สมดุลกันขึ้น ก็ก่อให้เกิดความไม่สงบสุขทั้งในส่วน ที่เป็นสังคมและในส่วนที่เป็นปัจเจกของชาวบ้านเอง เช่น ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ การศึกษาเล่าเรียน การที่ชาวบ้านรู้จักวิธีการทำนา การไถนา การนำควายมาใช้ในการไถนาและนวดข้าว รู้จักสานกระบุง ตะกร้า เอาไม้ไผ่มาทำเครื่องใช้สอยในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการรู้จักเอาดินขี้กระต๊ามมาแช่น้ำ ต้มให้เหือดแห้ง เป็นเกลือสินเธาว์ เรียกว่า ภูมิปัญญาทั้งสิ้น

สุธิวศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2540) ได้ให้ความคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ วิธีการจัดการ วิธีการชี้แนะและการริเริ่มเสริมต่อของนักปราชญ์ ในท้องถิ่นหรือในชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ล้วนสะสมงอกงามขึ้นจากความรอบรู้ ประสบการณ์ ผนวกด้วยญาณทัศนะเป็นรากฐานภูมิปัญญาชาวบ้านมีขึ้นเพื่อการปรับเปลี่ยนสภาพทรัพยากร และองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมให้เพิ่มพูนคุณค่าขึ้นอย่างสอดคล้องประสานและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ของสังคมหรือชุมชนของตน

เอี่ยม ทองดี (2542 : 5 -6) กล่าวว่า ภูมิปัญญา มีลักษณะเป็นนามธรรมอย่างน้อย ต้องประกอบด้วย องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. ความคิด เป็นสิ่งที่คิดตัวมาตั้งแต่กำเนิดที่เรียกว่า Cognitive System ประกอบด้วย ระบบประสาท ระบบสมอง และต่อมต่าง ๆ ทำหน้าที่คิดให้แก่ร่างกาย และนักมานุษยวิทยาเชื่อว่า ทำงานอยู่นอกเหนือจากบงการของร่างกาย หมายถึงทั้งส่วนที่เป็นจินตนาการ และผลของการวิเคราะห์และสังเคราะห์ จากสภาพแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติสังคม และวัฒนธรรม ซึ่งความคิด ดังกล่าวนี้จะเป็นแหล่งสำคัญหรือที่มา ของความรู้อันเป็นองค์ประกอบของภูมิปัญญาในลำดับในถัดไป

2. ความเชื่อ มีการนำมาใช้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ ภูมิปัญญาปรากฏอยู่ในแนวคิด ทฤษฎีหลาย ที่ เช่น ทฤษฎีญาณวิทยา ว่าด้วยทฤษฎีแห่งความรู้ สืบค้นกำเนิดแห่งความรู้และธรรมชาติ ของความรู้ หากคำตอบว่าตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ หรือว่าความรู้เป็นเพียงการพิจารณาเทียบเคียง ซึ่งไม่ตรงกับข้อเท็จจริง และยังสืบค้นความรู้เรื่องกาล (Time) อวกาศ (Space) เนื้อสาร (Substance) สัมพันธภาพ (Relation) และความเป็นเหตุเป็นผล (Causality) องค์ความรู้หรือความรู้เป็นสิ่งที่ใช้ แสดงหรือยืนยันสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งนักปราชญ์หลายคนได้จัดองค์ความรู้เป็นหมวด ๆ (Category) ความรู้หรือองค์ความรู้เป็นส่วนหนึ่งของ องค์ประกอบภูมิปัญญาที่กล่าวมาข้างต้น

3. ความเชื่อ เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของสังคมมนุษย์ มนุษย์แต่ละกลุ่มนั้นมีความเชื่อ แตกต่างกันไป ซึ่ง ความเชื่อ คือ ความศรัทธาหรือความยึดมั่นถือมั่นที่เป็นสิ่งแกนสำคัญในการดำเนินชีวิต และความมั่นคงของสังคม ความเชื่อมีอยู่หลายระดับทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันอันเป็น ความเชื่อโดยทั่วไป และความเชื่อที่

เกี่ยวกับวิญญาณ โลกนี้ โลกหน้า ความดี ความชั่ว นรก สวรรค์ บาปบุญคุณโทษ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญ
ยิ่งในภูมิปัญญา

4. ค่านิยม คือ สิ่งที่คนสนใจ คนปรารถนาอยากจะได้ อยากจะมีอยากจะเป็นที่ยกย่อง สรรเสริญ
หรือเป็นสิ่งที่บังคับต้องทำ ต้องปฏิบัติ มีความรัก และมีความสุขเมื่อได้เห็นหรือ ได้สิ่งเหล่านั้นมา ค่านิยมจึง
เป็นพื้นฐานของการจัดรูปแบบพฤติกรรมที่ปรากฏอยู่ภายใน และแสดงออกเป็นพฤติกรรมในลักษณะต่าง ๆ
ทางกาย วาจา และความคิด ค่านิยมเป็นพื้นฐานสำคัญของภูมิปัญญา รวมถึงเป็นบ่อเกิดพฤติกรรมของบุคคล
แต่ละสังคม

5. ความเห็น คือ ภาวะที่เกิดขึ้นหลังจากบุคคลหรือชุมชนได้พิจารณา และใคร่ครวญ โดยรอบคอบ
แล้ว จึงลงมติตัดสินใจว่าควรแสดงออกในลักษณะอย่างไร เช่น เห็นด้วย ทำตาม ยอมรับ ปฏิเสธ ร่วมมือ
กระทำหรือดำเนินการ ฯลฯ ด้วยเห็นว่าดี ชั่ว เหมาะสม ไม่เหมาะสม เป็นบาป เป็นบุญ เป็นต้น ซึ่งความเห็น
ในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นภูมิปัญญาประการหนึ่งที่มีผลสำคัญ ยิ่งต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาทั้งกาย วาจา
และจิตใจ

6. ความสามารถ หมายถึง ศักยภาพ และประสิทธิภาพที่มีอยู่ภายในบุคคล หรือชุมชน ในการที่จะ
จัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในลักษณะเดียวกับสิ่งเรียกว่า “พรสวรรค์” ซึ่งเป็นผลมาจาก ลักษณะทางกายและ
จิตใจร่วมกัน โดยแต่ละคนหรือแต่ละชุมชนย่อมจะต้องแตกต่างกันไป การที่บางคนสามารถปาฐกถาได้ดี
ลำดับเนื้อหาและการแสดงออกทุกอย่างเป็นที่น่าชื่นชม ซึ่งถือว่าเป็นผลมาจากความสามารถที่มีอยู่ภายใน
ของบุคคลนั้น ๆ หรือบางชุมชนสามารถจัดการกับปัญหา ที่เกิดกับชุมชนได้ ก็ถือว่าเป็นความสามารถของ
ชุมชนนั้น ๆ ความสามารถจึงเป็นภูมิปัญญาประการหนึ่ง

7. ความฉลาดไหวพริบ หมายถึง ทักษะที่ปรากฏอยู่ภายในจิตใจ หรือจิตวิญญาณ เป็นสิ่งที่สามารถ
นำมาใช้แก้ไข ป้องกัน ควบคุม และคุ้มครองเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่ให้เกิดเป็นปัญหาขึ้น หรือให้เป็นไปตามที่
ตนเองหรือชุมชนต้องการ

จากความหมายของภูมิปัญญาที่นักวิชาการดังกล่าวข้างต้น ได้ให้ความหมายพอสรุปได้ว่า “ภูมิ
ปัญญา” องค์ความรู้ ความเชื่อ ตลอดจนความสามารถของคนในชุมชนที่ได้จากการเรียนรู้และสั่งสม
ประสบการณ์มาอย่าง ต่อเนื่อง รวมถึงเป็นทรัพย์สินทางปัญญาอันล้ำค่าของท้องถิ่น ส่วนภูมิปัญญาชาวบ้าน
หมายถึง ผลผลิตทางปัญญาของผู้คนในชุมชนและท้องถิ่นที่เกิดจากการประสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและ
ทางอ้อม ประกอบกับแนวคิด วิเคราะห์ปัญหาและแสวงหาการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของตนเอง จนเกิดเป็นการ
หลอมรวมเป็น แนวคิดที่เป็นลักษณะของตนเอง สามารถพัฒนาความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับ
กาลสมัย ในการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมภูมิปัญญา ชาวบ้านจึงเป็น
กระบวนการที่เกิดจาก การสะสมความรู้ ปฏิบัติ ทดลองด้วยตนเองหรือได้รับ ความรู้จากการถ่ายทอดองค์
ความรู้ที่มีอยู่เดิมในตัวบุคคล ชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ แล้วพัฒนา เลือกรรปรับปรุ่องค์ความรู้เหล่านั้นจนเกิด
ทักษะและความชำนาญ สามารถและแก้ไขพัฒนา ชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย แล้วเกิดภูมิปัญญาใหม่
ที่เหมาะสมและสืบทอดพัฒนาต่อไป อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ลักษณะการถ่ายทอดของภูมิปัญญาชาวบ้าน

การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านได้ 2 ลักษณะ (เสรี พงศ์พิศ. 2533 : 20) ดังนี้

1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนิน
ชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมาย สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

2 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านลักษณะที่เป็นรูปธรรมเป็นเรื่องเฉพาะด้านต่าง ๆ ที่เห็นได้ชัดเจน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี เป็นต้น

ภูมิปัญญาชาวบ้านจึงเป็นความรู้ดั้งเดิมของสังคมไทยเป็นความรู้ที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์และการเรียนรู้ที่ยาวนาน มีลักษณะที่ประสมประสานและเชื่อมโยงกัน ภูมิปัญญาชาวบ้านจะสัมพันธ์แนบแน่นกับชุมชน ชุมชนที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่มาเนิ่นนานย่อมมีภูมิปัญญาของชุมชนหรือภูมิปัญญาของตนเองทั้งสิ้น

ความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านกับชุมชนและท้องถิ่น 3 ประการ (ประเวศ วะสี. 2530: 11-17) ดังนี้

1 ภูมิปัญญาชาวบ้าน มีความจำเพาะกับท้องถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาชาวบ้าน สะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนในชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เพราะฉะนั้น ภูมิปัญญาชาวบ้านจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องในท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาที่มาจากข้างนอก

2 ภูมิปัญญาชาวบ้าน มีความเชื่อมโยงและบูรณาการสูง เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นภูมิปัญญาที่เริ่มจากประสบการณ์จริง จึงมีความเป็นบูรณาการสูงในเรื่องของกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อาทิ ความเชื่อเรื่องแม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ ทำให้เกิด พิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น ได้แก่ พิธีลอยกระทง พิธีแรกนาขวัญ ฯลฯ พิธีดังกล่าวเป็นภูมิปัญญา ชาวบ้านที่นำเอาธรรมชาติมาสร้างให้เกิดความศรัทธา เพื่อให้คนเคารพธรรมชาติไม่ทำลายธรรมชาติ

3 ภูมิปัญญาชาวบ้าน มีความเคารพผู้อาวุโส เนื่องจากภูมิปัญญาชาวบ้านให้ความสำคัญและความเคารพผู้อาวุโส และถือว่าผู้อาวุโสเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่าผู้เยาว์

ประเภทของภูมิปัญญาชาวบ้าน

คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 14) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญา ชาวบ้านเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านคติ ความคิด ความเชื่อ หลักการที่เป็นพื้นฐานของ องค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา

2. ภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผน การดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติ สืบทอดกันมา

3. ภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพในท้องถิ่นที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง และได้รับ การพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย

4. แนวความคิดหลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาดัดแปลงใช้ใน ชุมชนอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่

ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นใด ๆ จึงเป็นรากแก้วสำคัญที่จะทำให้ท้องถิ่นนั้นเจริญ งดงามอย่างมั่นคง ภูมิปัญญาของชาติพันธุ์หนึ่งอาจพัฒนาไปแตกต่างกับอีกชาติพันธุ์หนึ่ง ตามสภาพแวดล้อมและสภาพสังคมในท้องถิ่นนั้นที่จะสามารถรับใช้การแก้ปัญหา และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของสังคมนั้น ๆ ได้

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540 : 12-13) ได้แสดงทัศนะ ในการศึกษาเรื่องภูมิปัญญา และกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่นไทยที่ผู้ศึกษาต้องตระหนัก 6 ประการ ได้แก่

ประการที่ 1 คือกลุ่มชนใดก็ตามเมื่อได้ตั้งหลักแหล่งในการทำมาหากิน อย่างต่อเนื่องในสภาพสิ่งแวดล้อมใดเป็นเวลานานหลายชั่วคนย่อมเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแห่งพื้นภูมินั้น จะปรับตัวและสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่เหมาะสมกับการดำรงชีพ ในสภาพแวดล้อมนั้น

ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ ประสบการณ์ โลกทัศน์ ชีวทัศน์ ความเชื่อ พิธีกรรมและวิถีชีวิต อันสืบเนื่องมาจากการปรับตัวที่ได้มีการสั่งสมสืบสานและปรับเปลี่ยน ต่อเนื่องกันมาในกลุ่มชนรุ่นต่อ ๆ มา รวมถึงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมใหม่กับคนในวัฒนธรรมอื่น ที่ได้มาหาสู่กันตลอดมา จึงรวมเรียกประสบการณ์นี้ว่า ภูมิปัญญาสะสม

ประการที่ 2 คือ วิทยาศาสตร์และประยุกต์วิทยาหรือเทคโนโลยีสาขาเหล่านี้ เป็นภูมิปัญญาใหม่ที่มีแหล่งกำเนิดในสังคมตะวันตก โดยเหตุที่ชาติตะวันตกมีอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจแผ่ขยายครอบงำในหลายประเทศหลายกลุ่มชนทั่วโลก

ในช่วง 2 ศตวรรษที่ผ่านมาวิทยาศาสตร์และทฤษฎีสมัยใหม่จึงเข้ามามีอิทธิพล อยู่ในวิถีชีวิตของคนในสังคมทั้งหลายโดยทั่วไป ในการนี้ย่อมได้ช่วยแก้ปัญหาให้แก่มนุษย์แต่ก็ได้ สร้างปัญหาเพิ่มขึ้นหลายอย่างเช่นกัน

ประการที่ 3 คือ กระบวนการเรียนรู้สังคมและวัฒนธรรม ที่สังคมทั้งหลาย ในโลกมีความแตกต่างทางสภาพแวดล้อมสังคมและวัฒนธรรมในพื้นฐานสะสม ภูมิปัญญาใหม่ ที่รับเข้ามาจึงไม่อาจรับเข้ามาแทนที่ ภูมิปัญญาสะสมหรือภูมิปัญญาเดิมได้ทั้งหมด ภูมิปัญญาเดิม ที่ได้รับการเลือกสรร ทดสอบหรือดัดแปลงตามเหตุปัจจัยและพลวัตทางวัฒนธรรมแห่งกลุ่มชน นั้นจึงยังจำเป็นและเหมาะสมกับกลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตและประสบการณ์พื้นฐานที่แตกต่างกัน

ประการที่ 4 การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในสังคมใด ๆ จะไม่เปลี่ยนแปลง สิ้นเชิงอย่างซูดรากถอนโคน หากต้องมีการปรับเปลี่ยนบนพื้นฐานรากเหง้าวัฒนธรรมที่สะสม เพราะคนในทุกสังคมย่อมมีความเคยชินเดิมเป็นฐาน ภูมิปัญญาใหม่จึงย่อมได้รับการทดสอบ ปรับเปลี่ยน ดัดแปลงให้สอดคล้องกับความจำเป็นใหม่โดยมีภูมิปัญญาสะสมเป็นพื้นฐานรองรับ

ประการที่ 5 ธรรมชาติของวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชนย่อมมี ความหลากหลายตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและลักษณะสังคมที่แตกต่างกัน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงเป็นความมั่งคั่งทางปัญญาที่จะเป็นพลังในการปรับเปลี่ยน และพัฒนาให้สมดุลสอดคล้องกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมและประสบการณ์สะสมของกลุ่มชนนั้น ๆ ความพยายามใดที่จะทำลายความหลากหลายเป็นการบั่นทอนพลังตามธรรมชาติ และก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ได้

ประการที่ 6 กระบวนการเรียนรู้ในระบบสังคมสมัยใหม่การจะจัดตั้ง กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระเบียบแบบแผนในรูปโรงเรียนหรือสถาบัน เพื่อการถ่ายทอดและพัฒนาภูมิปัญญา เราสามารถเรียนรู้ได้มากในเวลาจำกัดก็จริง หากแต่ในชีวิตจริงการเรียนรู้ตามธรรมชาติย่อมมีอยู่ตลอดเวลา ในช่วงชีวิตของคน ๆ หนึ่ง การเรียนรู้จากข้อเท็จจริงในชีวิตประจำวันยังคงเป็นส่วน การเรียนรู้ใหญ่ที่สุดการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาในอดีตก็เกิดจาก การเรียนรู้โดยธรรมชาติ และประสบการณ์ในชีวิตจริงเป็นพื้นฐานตลอดมาและคงจะดำเนินต่อไป

กล่าวโดยสรุปภูมิปัญญา เป็นองค์ความรู้ ความเชื่อ และทักษะต่าง ๆ ตลอดจนประสบการณ์ของมนุษย์ ผ่านประสบการณ์ เป็นสิ่งที่สั่งสมมานานตั้งแต่อดีต การลองผิดลองถูก โดยผ่านกระบวนการศึกษาสังเกต คิดวิเคราะห์ ลักษณะการถ่ายทอดของภูมิปัญญาชาวบ้าน จนตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ แต่ละประเภท โดยในแต่ละกลุ่มสังคม แต่ละชุมชนจะมีภูมิปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่นต่อไป

2.6 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหมอพื้นบ้าน

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหมอพื้นบ้าน

ความหมายของหมอพื้นบ้าน ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการสรรหากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ พ.ศ. 2546 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 (2550). ให้ความหมายของหมอพื้นบ้านว่าบุคคลซึ่งมีความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของประชาชนในท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยตามวัฒนธรรมของชุมชนสืบทอดกันมานานเป็นที่นิยมนอกจากชุมชนโดยมีประชาชนในหมู่บ้านรับรองไม่น้อยกว่าสิบคน หรือเป็นผู้ได้รับการรับรองจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก.(2550).

สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ. (2530). ได้ให้ความหมายของหมอพื้นบ้าน หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ทางหมอและทางยาพอกที่ให้การรักษาโรคพื้น ๆ ได้มักเป็นคนพื้นบ้านในหมู่บ้านชนบทและสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษหรือศึกษาจากสมุคช่อย ที่เก็บรักษาไว้ตามวัด มักให้การรักษาแบบยาขอหมอวาน โดยยึดหลักมตตาธรรมตามโบราณ คือ ให้การรักษาฟรีหรือเก็บเป็นตัวเงินหรือสิ่งของเพียงเล็กน้อย แทบจะเรียกได้ว่าไม่สามารถเอาเป็นรายได้ประจำ ดังนั้นหมอพื้นบ้านบางคนมักประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น เกษตรกรรม หรือค้าขายไปด้วย

หมายความว่า บุคคลซึ่งมีความรู้ความสามารถในการ ส่งเสริมและดูแลสุขภาพของประชาชนในท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ตามวัฒนธรรมของชุมชนที่ สืบทอดกันมานานไม่น้อยกว่าสิบปี เป็นที่นิยมนอกจากชุมชน ซึ่งได้รับหนังสือรับรองตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยการรับรองหมอพื้นบ้าน พ.ศ. 2562 โดยพระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 มาตรา 31 (7) หมอพื้นบ้านที่รักษาโรคให้กับผู้ป่วยในท้องถิ่น โดยไม่มีหนังสือรับรอง หมอพื้นบ้านตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยการรับรองหมอพื้นบ้าน พ.ศ. 2562

กฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการรับรองหมอพื้นบ้าน

จากสถานการณ์ปัจจุบัน การดำเนินงานรับรองหมอพื้นบ้าน ได้มีการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ เกิดแนวทางและแรงผลักดันการรับรองหมอพื้นบ้านที่เป็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้น โดยมีกฎหมายหรือระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับการรับรองหมอพื้นบ้าน ใน 4 แนวทางหลัก ดังนี้

1.พระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของสำนักสถานพยาบาล และการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข จากฐานข้อมูลหมอพื้นบ้าน ที่ขึ้นทะเบียนต่อสำนักนายทะเบียนกลาง กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวง สาธารณสุข จำนวน 60,482 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 18 เมษายน 2562) พบว่า จำนวนหมอพื้นบ้านที่ได้รับการขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะตามพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 มาตรา 33 (1) (ค) สาขาการแพทย์แผนไทย ประเภทเวชกรรมไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 - 2555 จำนวน 165 คน ปัจจุบันเสียชีวิต 49 คน คงเหลือ 119 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 21 มิถุนายน 2562)

ดังนั้น กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข ได้เล็งเห็นถึงปัญหาของ กระบวนการประเมินความรู้ความสามารถของหมอพื้นบ้านตามหลักเกณฑ์การพิจารณาของคณะกรรมการ วิชาชีพการแพทย์แผนไทยและคณะอนุกรรมการวิชาชีพด้านการแพทย์พื้นบ้านไทย แห่งพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 จนกระทั่งเกิดการปรับเปลี่ยน ค้นหา และพัฒนารูปแบบการดำเนินงาน เพื่อให้หมอพื้นบ้านได้รับการรับรองสถานภาพอย่างถูกต้อง เหมาะสมบนพื้นฐานองค์ความรู้ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพตามระบบการแพทย์พื้นบ้านไทย

2. ระเบียบกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ว่าด้วยการออกหนังสือรับรอง หมอพื้นบ้าน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 โดยกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ดำเนินการออกระเบียบกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ว่าด้วยการออกหนังสือรับรองหมอพื้นบ้าน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 ขึ้น เพื่อดำเนินการยกย่อง เชิดชูเกียรติหมอพื้นบ้านที่ดี มีคุณธรรม และยังให้การดูแลรักษาจนเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน โดยการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน หน่วยบริการสาธารณสุขของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันเป็นภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้าน ภายใต้การควบคุมดูแลของนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด ตามภูมิปัญญา โดยข้อมูล ณ วันที่ 8 กรกฎาคม 2562 พบว่า หมอพื้นบ้านที่ได้รับการออกหนังสือรับรองหมอพื้นบ้าน ตามระเบียบกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ว่าด้วยการออกหนังสือรับรองหมอพื้นบ้าน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 จำนวน 3,986 คน

3. พระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 เป็นพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านไทย และการแพทย์แผนไทยประยุกต์ เพื่อให้การสนับสนุน ส่งเสริมพัฒนา รวมถึงการกำหนด ควบคุม กำกับ ดูแลมาตรฐานและจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนไทยประยุกต์ ให้เป็นไปตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ โดยมี “สภาการแพทย์แผนไทย” เป็นผู้กำกับดูแลและควบคุมการประกอบวิชาชีพ รวมถึงการขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบ วิชาชีพการแพทย์แผนไทยหรือผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยประยุกต์ ซึ่งเป็นบทบาทที่แยกออกจากหน้าที่ของคณะกรรมการการประกอบโรคศิลปะและคณะกรรมการวิชาชีพสาขาการแพทย์แผนไทย และ สาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์อย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้หมอพื้นบ้านที่ได้รับการขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะ ตามพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 มาตรา 33 (1) (ค) ให้ถือว่า “หมอพื้นบ้านผู้นั้นเป็นสมาชิกสภาการแพทย์แผนไทย ตามมาตรา 58” และถือว่า “บุคคลผู้นั้นได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ตามมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ.2556” นอกจากนั้น มาตรา 31 (7) ซึ่งยกเว้นให้หมอพื้นบ้าน ใช้ความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของประชาชนในท้องถิ่น ด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ตามวัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดกันมานานไม่น้อยกว่า 10 ปี และต้องได้รับการรับรองจากหน่วยงาน ที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด และในมาตรา (12) (2) (ค) เป็นการรับรองหมอพื้นบ้านในระดับวิชาชีพ โดยการประเมินหรือสอบตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับสภาการแพทย์แผนไทย ซึ่งอยู่ระหว่างการเตรียมการ

4. ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการรับรองหมอพื้นบ้าน พ.ศ. 2562 และระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยการรับรองหมอพื้นบ้าน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ถือว่าเป็นการยกระดับการรับรอง หมอพื้นบ้าน ภายใต้พระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 มาตรา 31 (7) โดยกำหนดให้ หน่วยงานที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดเป็นผู้รับรอง ทั้งนี้ตามบทเฉพาะกาลข้อ 47 ของระเบียบดังกล่าว ระบุ ให้หมอพื้นบ้านที่ได้รับการรับรองเป็นหมอพื้นบ้าน ตามระเบียบกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ว่าด้วยการออกหนังสือรับรองหมอพื้นบ้าน พ.ศ. 2554 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 ให้เป็นหมอพื้นบ้านตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยการรับรองหมอพื้นบ้าน พ.ศ. 2562 ปัจจุบันมีหมอพื้นบ้านที่หนังสือรับรองมีสถานะสมบูรณ์ จำนวน 2,210 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 8 กรกฎาคม 2562)

ทั้งนี้ การดำเนินงานเพื่อรับรองหมอพื้นบ้านดังกล่าวข้างต้น นอกจากสนับสนุนให้เกิดการยกระดับการ รับรองหมอพื้นบ้านแล้ว ยังค้นพบองค์ความรู้และหมอพื้นบ้านที่ยังคงอนุรักษ์และสร้างเสริมบทบาท ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านไทย ให้อยู่คู่กับสังคมและวัฒนธรรมไทยอีกด้วย

คุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามของหมอพื้นบ้าน

หมอพื้นบ้าน คือ บุคคลซึ่งมีความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของประชาชน ในท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ตามวัฒนธรรมของชุมชนที่มีการสืบทอดกันมานานไม่น้อยกว่า 10 ปี การพิจารณาผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อให้เป็นหมอพื้นบ้าน ตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วย การรับรองหมอพื้นบ้าน พ.ศ. 2562 ดังต่อไปนี้

1. อายุไม่น้อยกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์
2. มีภูมิลำเนาในพื้นที่ที่ได้รับการเสนอรายชื่อมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบปี
3. มีความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของประชาชนในท้องถิ่น ด้วยภูมิปัญญา การแพทย์แผนไทยตามวัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดกันมานานไม่น้อยกว่าสิบปีเป็นที่นิยมยก ย่องจากชุมชน
4. ไม่เป็นคนวิกลจริต จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคที่คณะกรรมการหมอ พื้นบ้าน ประกาศกำหนด
5. ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีที่คณะกรรมการหมอพื้นบ้าน เห็นว่าจะ นำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพการแพทย์แผนไทยหรือ การรับรองหมอพื้นบ้านตาม ระเบียบนี้
6. ไม่เป็นผู้ประพฤติเสื่อมเสียซึ่งคณะกรรมการหมอพื้นบ้านเห็นว่าจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสีย เกียรติศักดิ์ของการเป็นหมอพื้นบ้าน หรือเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพการแพทย์แผนไทย

หลักเกณฑ์การรับรองหมอพื้นบ้าน

การดำเนินการรับรองหมอพื้นบ้าน ตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยการรับรองหมอพื้นบ้าน พ.ศ. 2562 ควรพิจารณาความเหมาะสมของผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อให้เป็นหมอพื้นบ้านตามหลักเกณฑ์ การพิจารณา 6 ประการ ดังนี้

1. ลักษณะ (2 ลักษณะ) ประเภท (6 ประเภท) หรือกรรมวิธี (122 กรรมวิธี) ของภูมิปัญญา การแพทย์ แผนไทย (ตามประกาศกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก)
2. ความรู้ความสามารถ ความชำนาญ และประสบการณ์ในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของ ประชาชน ในท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ตามวัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดกันมา
 - 1) มีองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ตรวจวินิจฉัย รักษา พื้นฟู ตามหลักการแพทย์ พื้นบ้านดั้งเดิม โดยมีการสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษหรือองค์ความรู้จากท้องถิ่น ตามวิถีวัฒนธรรมชุมชน หรือแบบ อธิยาศัย (โดยบรรพบุรุษ หมอพื้นบ้าน หมอพระ)
 - รู้จักโรค
 - รู้จักยา
 - รู้วิธีการ บำบัดรักษาโรค
 - รู้จักการดูแลสุขภาพและให้คำแนะนำ
 - 2) มีประสบการณ์ในการส่งเสริมสุขภาพ ตรวจวินิจฉัย รักษา พื้นฟู ตามหลักการแพทย์ พื้นบ้านดั้งเดิม ไม่น้อยกว่า 10 ปี)

3. การไม่เรียกร้อยค่าใช้จ่ายในการส่งเสริมและดูแลและสุขภาพ หรือประโยชน์อย่างอื่นที่ไม่สอดคล้องกับ วัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดกันมา

- 1) ไม่เรียกร้อยค่ารักษามากเกินไป
- 2) ไม่ดำเนินการเชิงธุรกิจ หรือเชิงพาณิชย์
- 3) ไม่มีการโฆษณา โอ้อวด กล่าวอ้างเกินจริง

4. การเป็นที่รู้จักและยอมรับจากคนในชุมชน

1) คนในชุมชนรู้จักใน บทบาทของ หมอพื้นบ้าน
2) มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ (ครูภูมิปัญญา, วิทยากร, งานพัฒนาด้านภูมิปัญญา การแพทย์พื้นบ้าน)

- 3) ให้การดูแล รักษา สุขภาพในชุมชน ณ ที่ตั้ง (ไม่เร่ขายยา)
- 4) ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากชุมชน

5. คุณธรรม และจรรยาบรรณ

- 1) มีเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูล
- 2) มีการถ่ายทอดความรู้ด้วยความเมตตาให้แก่บุตร ลูกศิษย์ ผู้ป่วย ฯลฯ โดย ไม่เรียกร้อยค่า

เล่าเรียน

6. องค์ประกอบอื่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตตามวัฒนธรรมของชุมชน

- 1) ไม่ได้ดำเนินการในรูปแบบสถานพยาบาล
- 2) มีทะเบียนการรักษา ประวัติการรักษา และผลการรักษาผู้ป่วยหรือการใช้ความรู้

ความสามารถในการส่งเสริมและดูแล สุขภาพประชาชน (ข้อมูลหมอพื้นบ้าน จังหวัดฉะเชิงเทรา ปี 2563 [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.cco.moph.go.th/kkvp/fupload/40_5_4.pdf (3 กันยายน 2566)

แบบคำขอเสนอรายชื่อหมอพื้นบ้าน (แบบ ม.บ.1) พร้อมสำเนาเอกสารหลักฐานเพื่อประกอบ พิจารณา ดังต่อไปนี้

1. รายงานการประชุม (ที่แสดงมติการพิจารณา เห็นชอบให้เสนอรายชื่อ หมอพื้นบ้าน)
2. บัตรประจำตัวแสดง ความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐของผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน/ผู้บริหารองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น

เอกสารหลักฐานของหมอพื้นบ้านที่เสนอรับการรับรอง ได้แก่

1. บัตรประจำตัวประชาชนของหมอพื้นบ้าน
2. ทะเบียนบ้านของหมอพื้นบ้าน
3. ใบรับรองแพทย์
4. รูปถ่ายขนาด 1 นิ้ว จำนวน 2 รูป
5. เอกสารประกอบขอรับการพิจารณารับรองหมอพื้นบ้าน (แบบคำขอ ภาคผนวก)

คณะกรรมการหมอพื้นบ้านจังหวัด ตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการรับรองหมอพื้นบ้าน พ.ศ. 2562 ข้อ 15 ให้คณะกรรมการหมอพื้นบ้านจังหวัด ประกอบด้วย (ที่มา : www.https://cpho.moph.go.th/?p=5397. วันสืบค้น 22 สิงหาคม 2566)

1. รองผู้ว่าราชการจังหวัดที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ
2. นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด เป็นรองประธาน

3. กรรมการโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย ท้องถิ่นจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด ผู้แทนสภาองค์กรชุมชนจังหวัด และผู้แทนสภาการแพทย์แผนไทย

4. กรรมการซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เลือกกันเองให้เหลือสามคน อย่างน้อยต้องมาจากเทศบาล หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีกฎหมายจัดตั้งขึ้น และองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งละหนึ่งคน

5. กรรมการซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง จากคนปกติ หรือหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่อ ใช้อื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ หรือหัวหน้าภาควิชาที่ผลิตบัณฑิตสาขาการแพทย์แผนไทยหรือสาขา หน้า 5 เล่ม 136 ตอนพิเศษ 146 ง ราชกิจจานุเบกษา 10 มิถุนายน 2562 การแพทย์แผนไทยประยุกต์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนที่จัดตั้งขึ้น ตามกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สาขาละหนึ่งคน

6. กรรมการซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากหัวหน้าสถาบันหรือสถานพยาบาลที่สภาการแพทย์ แผนไทยรับรองโดยมีผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยซึ่งได้รับอนุญาตให้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้ให้การอบรม จำนวนหนึ่งคน

7. กรรมการซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ด้านเวชกรรมไทย ด้านเภสัชกรรมไทย ด้านการผดุงครรภ์ ด้านการนวดไทย และด้านการแพทย์พื้นบ้านไทย ด้านละหนึ่งคน และผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยประยุกต์ จำนวนหนึ่งคน

8. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญ จำนวนไม่เกินห้าคน อย่างน้อยต้องประกอบไปด้วยด้านนิติศาสตร์ ด้านการแพทย์ และการสาธารณสุข ด้านการศึกษาหรือวิจัย และด้านสังคมศาสตร์ หรือด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง

9. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นหมอฟันบ้านที่ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจำนวนสามคน ให้หัวหน้ากลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ในสังกัด เป็นผู้ช่วยเลขานุการจำนวนสองคน

ข้อ 16 คณะกรรมการมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) ส่งเสริมและพัฒนาการใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพประชาชนในท้องถิ่น ด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของหมอฟันบ้านในระบบบริการสาธารณสุข ภายในเขตจังหวัด

(2) พิจารณาเสนอให้การรับรอง การออกหนังสือรับรอง และต่ออายุหนังสือรับรอง

(3) สำรวจ รวบรวม และจัดทำทะเบียนหมอฟันบ้าน ภายในเขตจังหวัด

(4) ควบคุม กำกับ และดูแลการส่งเสริมและดูแลสุขภาพประชาชนในท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของหมอฟันบ้านภายในเขตจังหวัด

(5) เสนอให้พักใช้หนังสือรับรอง เป็นระยะเวลาไม่เกินสองปี หรือเพิกถอนหนังสือรับรอง

(6) ปฏิบัติการอื่นตามที่คณะกรรมการหมอฟันบ้านมอบหมาย

2.7 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสมุนไพรฟ้าทะลายโจร

ฟ้าทะลายโจรจัดเป็นสมุนไพรท้องถิ่นในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่น อินเดีย จีน ศรีลังกา และไทย ถูกใช้กันอย่างแพร่หลายในหลายประเทศทั่วทวีปเอเชีย โดยนิยมนำส่วนของใบและลำต้น

ใต้ดิน มาทำเป็นยารักษาโรค โดยเฉพาะโรคไข้หวัดใหญ่ ในประเทศไทยได้บรรจุฟ้าทะลายโจรอยู่ในบัญชียาหลัก แห่งชาติ (บัญชียาจากสมุนไพร) ของกระทรวงสาธารณสุข ในหมวดหมู่ยารักษาอาการของระบบทางเดินอาหารและระบบทางเดินหายใจฟ้าทะลายโจร เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับเป็นสมุนไพรไทยมานาน ปัจจุบันมีการนำฟ้าทะลายโจรมาทำเป็นยาลูกกลอน หรือ ใส่แคปซูลเพื่อความสะดวกในการกิน มีผู้ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยถึงสรรพคุณยา และได้พบสารเคมีในส่วนต่าง ๆ ของพืชอยู่หลายชนิด (ธนโชติธรรมชาติ. (มปป.) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน)

การใช้ยาสมุนไพรตามแบบดั้งเดิมจะมีความไม่สะดวกในการใช้ ดังนั้น จึงมีการพัฒนารูปแบบให้ใช้งานง่ายขึ้น เช่น ทำเป็นผง เม็ด และบรรจุแคปซูล แต่อย่างไรก็ตามก็จะมีคำถามตามมาว่าสารสำคัญออกฤทธิ์คือสารอะไร มีปริมาณเท่าไร กลไกการออกฤทธิ์เป็นอย่างไร โดยยึดหลักการของยาแผนปัจจุบัน ซึ่งเป็นความเคยชิน ของแพทย์แผนปัจจุบัน (จุฑามาศ สัตยวิวัฒน์, 2022)

ทำไมจึงต้องมีการพัฒนายาสมุนไพร เนื่องจากตำรับยา หรือสมุนไพรเชิงเดี่ยวส่วนใหญ่มีขนาดยาใช้ค่อนข้างมาก การพัฒนารูปแบบสมุนไพรให้ใช้ได้สะดวกจึงมีความจำเป็น อย่างยิ่ง เช่น ยาที่ต้องต้มก่อนรับประทานเป็นหม้อ ๆ ติดต่อกันหลายวัน ก็มีการพัฒนาทำให้ตัวยามีขนาดเล็กลงแล้ว นำไปทำให้แห้งด้วยความร้อน แล้วบรรจุแคปซูล หรือยาผงก็ต้องมีการบรรจุแคปซูล หรือตอกเป็นเม็ดเพื่อสะดวกแก่การใช้ ยาแผนปัจจุบันส่วนใหญ่สารออกฤทธิ์ (Active Pharmaceutical Ingredient - API) เป็นสารเคมีบริสุทธิ์และมีการเตรียมยาให้อยู่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ยาเม็ดบรรจุแคปซูลหรือยาฉีด ทั้งนี้ก่อนที่ยาจะออกมาสู่ท้องตลาดจะต้องมีการศึกษาทั้งในหลอด ทดลอง สัตว์ทดลอง ในคนปกติ และในผู้ป่วย เพื่อตอบใจแพทย์ว่ายานั้นมีความปลอดภัยและมีประสิทธิภาพตามต้องการ

การจะทำให้ยาสมุนไพรเป็นที่ยอมรับในระดับสากลได้ จำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาช่วย และสามารถ ตอบโจทย์บางอย่างได้ เช่น ยาออกฤทธิ์ได้อย่างไร อาการข้างเคียงมีอะไรบ้าง สารสำคัญออกฤทธิ์คืออะไร และจะควบคุมมาตรฐานได้อย่างไร จะมีวิธีการใช้ยาที่พัฒนาจากสมุนไพรอย่างไร เป็นต้น (จุฑามาศ สัตยวิวัฒน์, 2022)

ฟ้าทะลายโจร ภูมิปัญญาการใช้ทางการแพทย์แผนไทย

ในปี พ.ศ. 2542 สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ โดยสำนักวิจัย ได้คัดเลือกสมุนไพร 3 ชนิด คือ ขมิ้น ไพล และฟ้าทะลายโจร เพื่อให้ราษฎรในหมู่บ้านทับทิมสยาม 05 ซึ่งอยู่ในการกำกับ ดูแลของสำนักกิจกรรมพิเศษ มีอาชีพเสริมเป็นการสร้าง รายได้และในขณะเดียวกันก็มีการนำเทคโนโลยีการปลูก พืชสมุนไพรตามหลักการเกษตรที่ดีให้ราษฎรนำไปปฏิบัติ เพื่อเป็นการสนองพระนโยบายของ ศาสตราจารย์ ดร. สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี องค์ประธานสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์

ในการปลูกสมุนไพรทั้ง 3 ชนิด ขมิ้นชัน และไพล มีตลาดรองรับ แต่พบว่าฟ้าทะลายโจรมีปัญหาามากที่สุด ในการจำหน่าย เพราะกำหนดราคาสูงกว่าท้องตลาด แม้จะมีคุณภาพสูงกว่าเนื่องจากต้นทุนการเก็บเกี่ยวสูง เพราะเลือกใช้เฉพาะใบ ดังนั้น ผลผลิตจึงต้องนำเข้าสู่ การวิจัยในห้องปฏิบัติการเพื่อให้ราษฎรที่ปลูกมีรายได้ อย่างต่อเนื่อง เหตุผลหลักที่เลือกปลูก ฟ้าทะลายโจร คือ เป็นสมุนไพรที่อยู่ในบัญชียาจากสมุนไพรในบัญชี ยาหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และเป็นสมุนไพรที่มีอายุ การเก็บเกี่ยวสั้น ปลูกได้หลายครั้งต่อปี (จุฑามาศ สัตยวิวัฒน์, 2022)

สถิติการผลิตฟ้าทะลายโจร¹

	ปี พ.ศ. 2561	ปี พ.ศ. 2562	ปี พ.ศ. 2563
จำนวนเกษตรกร (ราย)	55	44	87
พื้นที่ปลูก (ไร่)	91.81	52.21	160.9
พื้นที่เก็บเกี่ยว(ไร่)	91.81	52.21	160.9
ผลผลิตเฉลี่ย(กก./ไร่)	2,500	2,500	2,500
ผลผลิตรวม (ตัน)	229.5	130.5	402.2

ตารางที่ 2.1 สถิติการผลิตฟ้าทะลายโจร

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร กลุ่มส่งเสริมพืชสมุนไพรและเครื่องเทศ, "ฟ้าทะลายโจร" 2564.

ราคาขาย (บาท/กิโลกรัม)		
ปี	ฟ้าทะลายโจรแห้ง	ฟ้าทะลายโจรมวง
2561	120	140
2562	40	150
2563	100	290

ตารางที่ 2.2 ราคาขายฟ้าทะลายโจร

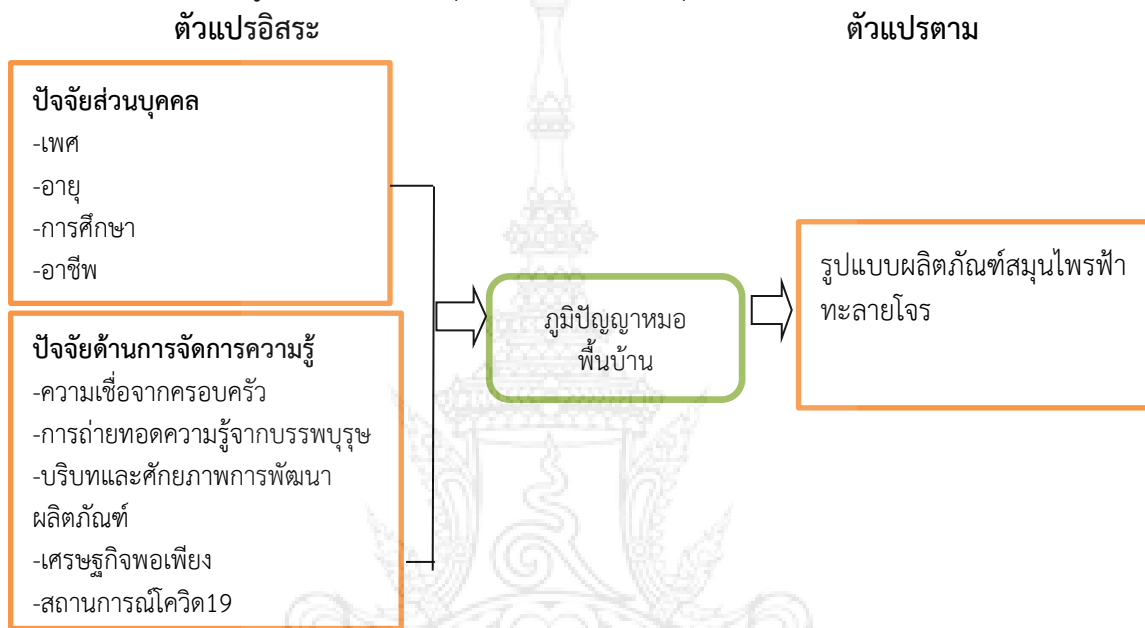
ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร กลุ่มส่งเสริมพืชสมุนไพรและเครื่องเทศ, "ฟ้าทะลายโจร" 2564.

¹ กรมส่งเสริมการเกษตร กลุ่มส่งเสริมพืชสมุนไพรและเครื่องเทศ, "ฟ้าทะลายโจร" สืบค้นเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม ๒๕๖๕, <http://www.agriman.doe.go.th/home/news/2564/34creat.pdf>.

2.8 กรอบแนวคิดของการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ศึกษาการจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด ทฤษฎีของ Pringpuangkae (1995) ประกอบด้วย การแพทย์พื้นบ้านจะเริ่มจากในบ้านในครอบครัว และการแพทย์พื้นบ้านของไทยมาจากรากเหง้าทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นและรูปแบบของผลิตภัณฑ์ เพื่อต่อยอดเชิงพาณิชย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพึ่งพาตนเองชุมชนเข้มแข็งได้ในที่สุดโดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องการจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรรักษาไข้หวัดใหญ่ กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เป็นระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed method research) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพื่อศึกษาและสังเคราะห์ภูมิปัญญาไทยในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยในด้านต่าง ๆ และศึกษากระบวนการ การจัดการความรู้ (Knowledge management) ภูมิปัญญาไทยของหมอพื้นบ้าน ในการดูแลรักษาสุขภาพ ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถตอบสนองกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) แต่การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) อธิบายประกอบการวิเคราะห์เพื่อช่วยให้การตอบคำถามของการ วิจัยครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยเนื้อหาในบทนี้ผู้วิจัยกล่าวถึงขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

- 3.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การสร้างและหาค่าคุณภาพเครื่องมือ
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6 การนำเสนอผลการวิจัย

3.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

3.1.1. ประชากรในการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือประชาชนที่รักษาโรคโควิดด้วยการใช้พืชสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กลุ่มตัวอย่างได้แก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3.1.2 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยศึกษาทบทวนสาระสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ โดยเนื่อหาดังกล่าว ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ชุมชน วิสาหกิจชุมชน การวิจัยแบบมีส่วนร่วม และศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ที่มาจากการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ขอบเขตด้านสถานที่ สถานที่ที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้สมุนไพรวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา
อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรีเป็นเครือข่ายสมุนไพรร

ขอบเขตการสืบค้นข้อมูลสมุนไพรรในท้องถิ่น อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี สมุนไพรรฟ้าทะเล
จร เพราะสถานที่ดังกล่าวมีการรวบรวมหม้อพื้นบ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดกาญจนบุรี ที่ดูแล
พื้นที่ ให้การสนับสนุน กิจกรรมหม้อพื้นบ้าน เป็นต้นแบบของการพัฒนาสมุนไพรรของจังหวัดกาญจนบุรี

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยการสร้างเครื่องมือแบบสอบถามจากการสังเคราะห์
รวมทั้งตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยโดยการทดสอบหา ค่าความเที่ยงตรง (Validity) และการ
ทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ด้วยการนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่ม
ประชากรแต่ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ และการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่ม
ตัวอย่าง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มตัวอย่างเป็นการหาข้อมูลทั่วไป
ของกรรมกรวิสาหกิจชุมชนและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้โดยการสุ่มแบบบังเอิญและ
เจาะจง โดยบันทึกไว้ในแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ (Check
List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสมุนไพรร
ฟ้าทะเลจร เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดข้อเสนอแนะอื่นๆ

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนข้อคำถามดังนี้

ระดับความต้องการ	คะแนน
ต้องการมากที่สุด	5
ต้องการมาก	4
ต้องการปานกลาง	3
ต้องการน้อย	2
ต้องการน้อยที่สุด	1

การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเสริมการวิจัยเชิงปริมาณให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยจะดำเนินการ
ภายหลังจากที่ได้ข้อมูลเชิงปริมาณมาแล้ว

1. กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา
2. สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์จากการสังเคราะห์ และพัฒนาข้อคำถามจากการ ทบทวน
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ตลอดจนภาษาให้ถูกต้องเหมาะสม
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview
Protocol)
4. การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยโครงสร้างของคำถามในแบบสัมภาษณ์จะมาจากตัวแปรต่าง ๆ ในกรอบแนวคิดการวิจัย ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ ฉบับร่างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความครบถ้วน และความถูกต้องด้านภาษา และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ ฉบับร่าง ตามผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะก่อนนำไปสัมภาษณ์จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้เตรียมการสัมภาษณ์ โดยแจ้งให้ผู้ประกอบการทราบวัตถุประสงค์ และ ประเด็นที่จะสัมภาษณ์ พร้อมทั้งนัดหมายวันเวลา สถานที่ที่จะให้สัมภาษณ์
2. ในวันสัมภาษณ์ ผู้วิจัยแนะนำตัวและแจ้งวัตถุประสงค์ของการขอสัมภาษณ์อีกครั้ง ขออนุญาตบันทึกเทปคำสัมภาษณ์ จากนั้นจึงดำเนินการสัมภาษณ์โดยเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์ ตอบคำถามอย่างอิสระ จากนั้นผู้วิจัยสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากผู้ประกอบการ
3. ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับ และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ไม่สมบูรณ์เพื่อให้ได้ ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบตามที่กำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการถอดเทป บันทึกคำสัมภาษณ์ ประโยคต่อประโยคแล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดกลุ่มเนื้อหาหลักที่มีความหมายสอดคล้องใกล้เคียงกัน และตัดข้อมูลที่ซ้ำซ้อนออก เพื่อนำมาเรียบเรียงตอบคำถามตามประเด็นปัญหาวิจัยโดยจัดทำตารางรายละเอียดการสัมภาษณ์

3.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือเพื่อรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ศึกษาหลักการทฤษฎีเกี่ยวกับการสืบค้นสารสนเทศ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ
2. สร้างเครื่องมือ โดยการศึกษาหลักการสร้างแบบสอบถาม แล้วกำหนดประเด็นของคำถามด้วยการจัดเก็บหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ตรวจสอบแบบสอบถามเบื้องต้น
2. เรียบเรียงแบบสอบถามความต้องการของผู้ประกอบการวิชาชีพต่าง ๆ ต่อหลักการการให้บริการวิชาการ
3. นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างเนื้อหา กับแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามมีค่าอยู่ที่ 0.00-1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามดังกล่าวไปปรับปรุงแก้ไข ซึ่งข้อคำถามที่ตัดออกและเปลี่ยนข้อคำถาม โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

1. รศ.ดร.วันชัย ปานจันทร์ อาจารย์ประจำคณะการจัดการทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2. รศ.ดร.ไชยวัฒน์ เผือกคง อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

3. ผศ.ดร.อรุณ ไชยนิത്യ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามข้อเสนอแนะไปทดลองใช้กับประชาชนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

5. นำแบบสอบถามมาตรวจให้คะแนนเพื่อหาคุณภาพเครื่องมือดังนี้
วิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) (Cronbach. 1990 : 202-204) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.956

6. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นมีความสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

1. ผู้วิจัยนัดประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่ตำบลห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อสร้างความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถาม จำนวน 65 ฉบับ ไปยังกลุ่มตัวอย่าง โดยในส่วนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง หากกลุ่มตัวอย่างไม่สามารถอยู่ที่บ้าน ผู้วิจัยจะอำนวยความสะดวกโดยการฝากแบบสอบถามให้กับผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานวิสาหกิจชุมชน และบุคคลสมาชิกเครือข่ายวิจัยภาคกลาง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมทั้งหมดผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์เป็นภาพรวมของการจัดการความรู้รูปแบบการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี และผู้วิจัยนำผลการศึกษามาเขียนรายงานวิจัยต่อไป

3.6 การนำเสนอผลการวิจัย

ในการเสนอผลการวิจัย ประกอบด้วยหัวข้อตามลำดับดังนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา มูลเหตุและแรงจูงใจในการศึกษาวัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอบเขตของการศึกษา และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน งานวิจัยและเอกสาร วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้อง และเป้าหมายและกรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล

กระบวนการผลักดันผลงานออกสู่การใช้ประโยชน์ (แนวทางที่จะนำไปสู่การใช้ประโยชน์)

จากผลงานวิจัยสามารถขยายผลการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ผลผลิตมีรูปแบบผลิตภัณฑ์ และมีช่องทางการจัดจำหน่ายมากขึ้น เป็นที่ต้องการของตลาด สร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ตลาดประชารัฐตามนโยบายของรัฐบาล และสามารถจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ตลอดจนขยายผลไปยังภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-ป๋อยยา อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยทำการแจกแบบสอบถามเพื่อสำรวจประชาชน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ดำเนินการตามลำดับ ต่อไปนี้

- 4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ
- 4.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ
- 4.5 แนวทางการจัดการความรู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่การนำไปใช้ในพื้นที่
- 4.6 สรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการแปลความหมายข้อมูล และเพื่อให้สื่อความหมายได้เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

- \bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D. แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
N แทน จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง
n แทน จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร ผู้วิจัยเสนอข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละขั้นตอนดังนี้

4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก สถานภาพ และรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน นำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ใช้การวิเคราะห์ หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการจัดการความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจร ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับกระบวนการจัดการความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลรักษาสุขภาพด้วยฟ้าทะลายโจร ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ 5 ระดับ

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประชาชนในวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 ข้อมูลคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสมุนไพรฟ้าทะลายโจร สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่น ๆ เพิ่มเติม

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นศึกษาประชากรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี การแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 100 ชุด ได้รับการตอบกลับมา 90 ชุด คิดเป็นร้อยละ 90.00 และได้คัดเลือกแบบสอบถามและแบบสอบถามส่งผ่านกูเกิ้ลฟอร์ม (Google Form) ที่มีความสมบูรณ์สามารถใช้ในการประมวลผลทั้งสิ้น 90 ชุด

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลดังนี้

4.3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลจากแบบสำรวจการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ จากแบบสำรวจข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก สถานภาพ และรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน นำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ใช้การวิเคราะห์ หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ดังตารางที่ 4.1-4.6

เพศ จากข้อมูลที่สำรวจเกี่ยวกับเพศของผู้ตอบทั้งหมด พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 90 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 54.4 รองลงมาเป็นเพศหญิง จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 45.6 (ดังแสดงตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

(N=90คน)

เพศ	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
ชาย	49	54.4
หญิง	41	45.6
รวม	90	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

อายุ จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 27.8 รองลงมาคือ มีอายุ 51-60 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 24.4 ต่อมาคือ มีอายุ 41-50 ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 22.2 ต่อมาคือ มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6 และสุดท้ายคือ มีอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ
(N=90คน)

อายุ	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
ต่ำกว่า30 ปี	9	10.0
31-40 ปี	14	15.6
41-50ปี	20	22.2
51-60ปี	22	24.4
มากกว่า 60 ปี	25	27.8
รวม	90	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

การศึกษา จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 57.8 รองลงมาคือ มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 31.1 และสุดท้ายคือ มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 11.1 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษา
(N=90 คน)

การศึกษา	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
ต่ำกว่าปริญญาตรี	52	57.8
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	28	31.1
สูงกว่าปริญญาตรี	10	11.1
รวม	90	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

อาชีพ จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 รองลงมาคือ มีอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 ต่อมาคือ มีอาชีพพนักงานเอกชนจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 18.9 ต่อมาคือ มีอาชีพค้าขาย จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 17.8 และสุดท้ายคือ มีอาชีพแม่บ้าน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับอาชีพหลัก

(N=90 คน)

อาชีพหลัก	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
รับจ้างทั่วไป	18	20.0
ค้าขาย	16	17.8
พนักงานเอกชน	17	18.9
แม่บ้าน	12	13.3
เกษตรกร	27	30.0
รวม	90	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

สถานภาพ จากตารางที่ 4.5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 44.4 รองลงมาคือ มีสถานภาพสมรส จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 38.9 และสุดท้ายคือ มีสถานภาพหย่าร้าง/หม้าย จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพ

(N=90 คน)

สถานภาพ	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
โสด	40	44.4
สมรส	35	38.9
หย่าร้าง/หม้าย	15	16.7
รวม	90	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน จากตารางที่ 4.6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 10,000 บาทจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 รองลงมาคือ มีรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 20,000 บาท จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 36.7 ต่อมาคือ มีรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน 20,001 - 30,000 บาทจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6 และสุดท้ายคือ มีรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.8 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน

(N=90 คน)

รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
1) ต่ำกว่า 15,000 บาท	36	40.0
2) 15,001 – 30,000 บาท	33	36.7
3) 30,001 - 45,000 บาท	14	15.6
4) มากกว่า 45,001 บาทขึ้นไป	7	7.8
รวม	90	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการจัดการความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจร ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ 5 ระดับ ดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการจัดการความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจร โดยรวมและจำแนกเป็นรายข้อ

ข้อ	ปัจจัยด้านการจัดการความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจร	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{x}	S.D.	ระดับ
1.1	ด้านความเชื่อจากครอบครัว	4.80	.402	มากที่สุด
1.2	การถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษ	4.77	.425	มากที่สุด
1.3	บริบทและศักยภาพการพัฒนาผลิตภัณฑ์	4.73	.493	มากที่สุด
1.4	เศรษฐกิจพอเพียง	4.72	.821	มากที่สุด
1.5	สถานการณ์โควิด-19	4.71	.658	มากที่สุด
1.6	การปรับเปลี่ยนไปตามความสนใจของชุมชน	4.69	.574	มากที่สุด
1.7	การดูแลรักษาสุขภาพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ของชุมชน	4.68	.832	มากที่สุด
โดยรวม		4.73	.281	มากที่สุด

ที่มา : ผู้เขียน

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการจัดการความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.281) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 7 ข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความเชื่อจากครอบครัว ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.402) รองลงมาคือ การถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษ ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.425) ต่อมาคือ บริบทและศักยภาพการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.493) ต่อมาคือ เศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.821) ต่อมาคือ สถานการณ์โควิด-19 ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.658) ต่อมาคือ การปรับเปลี่ยนไปตามความสนใจของชุมชน ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.574) และสุดท้ายคือ การดูแลรักษาสุขภาพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ของชุมชน ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.832)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับกระบวนการจัดการความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลรักษาสุขภาพด้วยฟ้าทะลายโจร ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ 5 ระดับ ดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 การวิเคราะห์ระดับกระบวนการจัดการความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลรักษาสุขภาพด้วยฟ้าทะลายโจร โดยรวมและจำแนกเป็นรายข้อ

ข้อ	การถ่ายทอดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลรักษาสุขภาพด้วยฟ้าทะลายโจร	กระบวนการจัดการความรู้		
		\bar{X}	S.D.	ระดับ
2.1	การดูแลรักษาสุขภาพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ชุมชน	4.91	.466	มากที่สุด
2.2	ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่บุตรหลาน	4.92	.374	มากที่สุด
2.3	เรียนรู้การใช้สมุนไพรจากหมอพื้นบ้านหรือผู้สูงอายุในชุมชน	4.89	.409	มากที่สุด
2.4	เรียนรู้จากสื่อออนไลน์มากที่สุด	4.94	.230	มากที่สุด
โดยรวม		4.92	.246	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.8 พบว่า กระบวนการจัดการความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลรักษาสุขภาพด้วยฟ้าทะลายโจร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.246) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การเรียนรู้จาก สื่อออนไลน์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.94$, S.D. = 0.230) รองลงมาคือ การถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่บุตรหลาน ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.374) ต่อมาคือ การดูแลรักษาสุขภาพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ชุมชน ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 0.466) และสุดท้ายคือ การเรียนรู้การใช้สมุนไพรจากหมอพื้นบ้านหรือผู้สูงอายุในชุมชน ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 0.409)

ตารางที่ 4.9 รูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพร (n= 90)

ความสอดคล้องของรูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพร ฟ้าทะลายโจรกับการใช้ผลิตภัณฑ์	ใช่ จำนวน (ร้อยละ)	ไม่ใช่ จำนวน (ร้อยละ)
นำสมุนไพรฟ้าทะลายโจรมาแปรสภาพเป็น เม็ด ลูกกลอน แคปซูล ฯลฯ เพื่อใช้สะดวกมากขึ้น	48 (53.33)	42 (46.66)
นำสมุนไพรฟ้าทะลายโจรมาแต่งกลิ่น เพิ่มสีส่น และปรับ รส ให้รับประทานง่าย เพื่อใช้สะดวกมากขึ้น	32 (35.55)	58 (64.44)
ความทันสมัยในการบรรจุภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจรเพื่อ ใช้สะดวกมากขึ้น	10 (11.11)	80 (88.88)

จากตารางที่ 4.9 พบว่า รูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจรกับการใช้ผลิตภัณฑ์ จำแนกเป็นราย
ข้อ พบว่า อันดับที่ 1 กลุ่ม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า “นำสมุนไพรฟ้าทะลายโจรมาแปรสภาพเป็น
เม็ด ลูกกลอน แคปซูล ฯลฯ เพื่อใช้สะดวกมากขึ้น” คิดเป็นร้อยละ 53.33 อันดับที่ 2 “นำสมุนไพรฟ้าทะลาย
โจรมาแต่งกลิ่น เพิ่มสีส่น และปรับรส ให้รับประทานง่าย เพื่อใช้สะดวกมากขึ้น” คิดเป็นร้อยละ 35.55 และ
อันดับที่ 3 “ความทันสมัยในการบรรจุภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจรเพื่อใช้สะดวกมากขึ้น” คิดเป็นร้อยละ
11.11 ตามลำดับ

4.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviewing) กับผู้ที่เกี่ยวข้องรูปแบบการ
พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสมุนไพรฟ้าทะลายโจร

ตอนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการแปรรูปสมุนไพรฟ้าทะลายโจรเพื่อสุขภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพราะการศึกษาวิจัย เรื่อง การ
จัดการความรู้ในการดูแลสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชน
บ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบ ข้อมูลในด้านการแปรรูป
ผลิตภัณฑ์สมุนไพรธรรมชาติ รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากสมุนไพรฟ้าทะลายโจร
เพื่อสุขภาพ

ตอนที่ 1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสมุนไพรฟ้าทะลายโจร

สถานการณ์ทั่วไป บริบททางสังคม โดยถามในประเด็นการใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจร ศึกษาบริบท
สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการของวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน
จังหวัดกาญจนบุรี โดยวิธีการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษา กำหนด ระบุองค์ความรู้การ
สร้าง คุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชน และศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ตามแนวคิดของการจัดการ การสร้างคุณค่าเพิ่ม และการสร้างมูลค่าเพิ่ม สัมภาษณ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่
ประสบความสำเร็จ

ตอนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการแปรรูปสมุนไพรฟ้าทะลายโจรเพื่อสุขภาพ

การจัดการความรู้ในการดูแลสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร “การจัดเก็บองค์ความรู้ให้เป็นระบบ (knowledge distribution) พบว่า กลุ่มร่วมกันนำข้อมูลสมุนไพรฟ้าทะลายโจรสรรพคุณ วิธีใช้ และผลข้างเคียง เป็นต้น ได้กลั่นกรองข้อมูลความรู้ที่ผ่านการให้เป็นระบบไปจัดการพิมพ์เป็นเอกสารเผยแพร่ไปยังกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่นๆ วัด และสถาบันการศึกษาเพื่อให้คนในพื้นที่ที่มีความรู้ความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร ดังคำกล่าวของสมาชิกกลุ่มที่ว่า “...การจัดเก็บความรู้ที่ผ่านมาสมาชิกกลุ่มใช้การจดจำเป็นหลัก ปัจจุบันมีการถ่ายภาพเก็บไว้ซึ่งเป็นปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย และมีการจดบันทึกไว้บ้างตามสะดวกของแต่ละคน...”

มีการออกแบบความคิดการวิจัยว่าบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เป็นแหล่งอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไว้ดีมาก มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของสังคม นักท่องเที่ยวจะได้พักผ่อนและชื่นชมธรรมชาติ สวนผลไม้ นานาชนิด พืชสมุนไพร เกี่ยวกับการรักษาโรคต่าง ๆ และวิถีชาวบ้านความเป็นอยู่มีความเป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นวิถีชุมชน บรรยากาศความเป็นบ้านนอกที่เป็นกันเอง วิถีชีวิตผู้คนแบบเรียบง่าย

ทำให้ทราบถึงการมีศักยภาพและความพร้อมของชุมชน ในการเข้าร่วมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน

บุคคลและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจะได้รับประโยชน์จากการศึกษาครั้งนี้ อาจจะนำไปใช้ประโยชน์ในทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การเกษตร และการท่องเที่ยวด้วย

การเข้าถึงความรู้ (knowledge utilization) พบว่า ประชาชนมีการเข้าถึงความรู้จากการจัดการความรู้จากการศึกษาเรียนรู้จากเอกสารที่มีการพิมพ์เผยแพร่ และความรู้ที่อยู่ในตัวตน นอกจากนี้ยังมีการค้นหาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ เช่นจากสื่อสังคมออนไลน์ โลก ยูทูป คริปโตวิดีโอต่างๆ เกี่ยวกับสมุนไพร ทำให้การพัฒนาต่อยอดความรู้การใช้สมุนไพรให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งที่ว่า “...บางคนที่ยังไม่มีความรู้เชิงลึก หรือกว้าง ก็จะต้องศึกษาจากเอกสารที่มีการพิมพ์เผยแพร่ของหน่วยงานต่าง ๆ หรือศึกษาทางไลน์ ยูทูป เป็นต้น เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านสมุนไพรและการเสริมสร้างความรู้ให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น...”

การแลกเปลี่ยนความรู้ (knowledge sharing) พบว่า เป็นการจัดการความรู้ในการดูแลสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจรอีกรูปแบบหนึ่ง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการแบ่งปันความรู้เรื่องสมุนไพรในสถานการณ์โควิด-19 เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาเกี่ยวกับการปลูกสมุนไพรฟ้าทะลายโจร การแปรรูปฟ้าทะลายโจร เพื่อแบ่งปันความรู้ เรียนรู้ร่วมกัน และเผยแพร่ไปยังครอบครัวอื่นในชุมชนหรือในบริเวณหมู่บ้านติดต่อกัน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งว่า “...ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทย ที่มีการรวบรวมสรุปออกมาเป็นเล่มหนังสือหรือเอกสารทำให้สามารถนำมาใช้ในการศึกษาและอ้างอิงให้กับชาวบ้านทั่วไปได้มากนัก คนในหมู่บ้านได้เรียนรู้สมุนไพรและนำไปแปรรูปเพื่อสุขภาพ จากการพูดคุยสนทนาแบบห่าง ๆ บอกกล่าวจากผู้สูงอายุ ครูภูมิปัญญาชาวบ้าน... ส่วนการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจรนั้นมีการค้นพบเรื่องการผลิต ด้วยการนำมาตากแห้งแล้วนำมาผสมน้ำผึ้ง รับประทานง่าย สามารถพัฒนาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนได้”

ความสอดคล้องของรูปแบบสมุนไพรกับการใช้ “สมุนไพรเมื่อนำมาแปรรูปเป็น เม็ด ลูกกลอน แคปซูล ครีม เจล ชาชง น้ำมัน ฯลฯ เพื่อใช้ได้สะดวก ขึ้น ทำให้ท่านอยากใช้มากขึ้น

“..ถ้านำสมุนไพรมาแต่งกลิ่น เพิ่มสี สัน และปรับรส ให้กินง่ายทำให้ท่านอยากใช้มากขึ้น..”

“..ถ้ามีการบรรจุสมุนไพรไว้ในบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย..”

ข้อมูลการใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรเพื่อสุขภาพ

ตารางที่ 4.10 ระดับการใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรเพื่อสุขภาพของประชาชนในอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมทั้ง 5 ระบบ (n= 90)

ระดับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรเพื่อสุขภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับสูง (ใช้มาก)	23	25.55
ระดับปานกลาง (ใช้ปานกลาง)	26	28.88
ระดับต่ำ (ใช้น้อย)	41	45.55

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ระดับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรเพื่อสุขภาพของกลุ่มประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 45.55 รองลงมา พฤติกรรมการใช้สมุนไพรอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 28.88 และพฤติกรรมการใช้สมุนไพรอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 25.55 ตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ป่วยโควิด-19 ได้รับยาสารสกัดหายาฟ้าทะลายโจร มีอาการความรุนแรงของโรคในเรื่องการไอเจ็บคอ เป็นไข้ ปวดศีรษะ ปวดกล้ามเนื้อ ถ่ายเหลว หายใจเหนื่อยลดลง การรับรสและการได้กลิ่นดีขึ้น ปัญหาอีกประการหนึ่งหลังจากผู้ป่วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร พบว่ามีอาการทางระบบทางเดินอาหาร ทำให้การใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรน้อยลง

จากการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างผู้ใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจร พบว่ามีอุปสรรคปัญหาในการใช้สมุนไพรพร้อมเสนอข้อแนะนำดังนี้

“ประชาชนชาวชนบททั่วไปมีความสนใจที่จะใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจร ในการดูแลสุขภาพตนเองในช่วงสถานการณ์โควิด - 19 แต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลาย ๆ เรื่อง ได้แก่ ไม่รู้ว่าจะสมุนไพรฟ้าทะลายโจร ปรุงอย่างไร ขนาดและปริมาณรับประทานเท่าไร ผลข้างเคียงเป็นอย่างไร เมื่อเกิดผลข้างเคียงแล้วจะแก้ปัญหาอย่างไร ขั้นตอนการใช้ ปริมาณการใช้ มีข้อห้ามและข้อควรระวัง อย่างไรบ้าง ทำให้ประชาชนบางบ้านไม่กล้าใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรในการป้องกันโรคโควิด-19 และในการดูแลสุขภาพตนเองในสถานการณ์โควิด-19”

“การใช้สมุนไพรทั่วไปในชุมชน เช่น ขิง ข่า ขมิ้นชัน ในการดูแลสุขภาพตนเองเมื่อเกิดการเจ็บป่วยนั้นเห็นผลช้าไม่ทันใจ จึงเลือกใช้ยาแผนปัจจุบันเนื่องจากเห็นผลเร็วกว่า หายเร็วกว่าสมุนไพรไทย”

“สมุนไพรฟ้าทะลายโจรรับประทานยาก ขมมาก ทำให้ไม่น่ารับประทาน หรือรับประทานยากขึ้น โดยเฉพาะเด็ก ๆ สมาชิกในครอบครัว เพียงขมิ้นนิดเดียวก็ตีมน้ำเลย”

“สมุนไพรฟ้าทะลายโจร เวลานั้นมาใช้ป้องกันหรือรักษาต้องใช้เยอะกว่ายาแผนปัจจุบันทั่วไปเพราะความแรงของยาน้อยกว่ายาแผนปัจจุบันทั่วไป”

“เคยใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรดูแลสุขภาพตนเองแล้วเห็นผลดีมาก ขั้นตอนการใช้ไม่ยุ่งยาก ไม่เสียเวลาใช้ได้ทั้งใบ ต้น ชงน้ำแต่ที่สำคัญคือทำอย่างไรจึงไม่ให้ขมไปมากกว่าหรือหรือมีอะไรมาเคลือบเม็ดยาก็ดี ”

“ขาดผู้แนะนำโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่มีความรู้ ภูมิปัญญา ในชุมชนมีน้อยมาก คนที่มีความรู้ทางด้านสมุนไพรของชุมชน”

“ไม่ค่อยรู้จักสรรพคุณฟ้าทะลายโจร ขั้นตอนการรับประทาน และที่สำคัญข้อควรระวัง หรือข้อห้าม ไม่มีใครบอกกล่าวในการใช้เมื่อถึงคราวต้องใช้ จะต้องโทรสอบถามหมอพื้นบ้านหรือหรือหลวงเจ้าอาวาสเพื่อขอคำแนะนำ”

“เวลาจะใช้ไม่รู้จะไปถามใคร จึงต้องไปถามหมอพื้นบ้าน หรือผู้สูงอายุภายในหมู่บ้านก่อนใช้ บางคนก็ตอบได้ บางคนก็ตอบไม่รู้เรื่อง”

“สมุนไพรฟ้าทะลายโจร ไม่รู้วันหมดอายุ เก็บได้ไม่นานแค่นั้น”

“บางคนเคยใช้สมุนไพรอื่น ๆ แล้วแพ้ จึงไม่ยากใช้ฟ้าทะลายโจร”

“บางคนใช้แล้วดี ลดอาการไอ เจ็บคอ แต่ต้องดื่มกับน้ำอุ่น ๆ ด้วย”

“จากการพูดคุยกับเพื่อนบ้าน บางคนกินนาน ๆ อาจจะมีผลข้างเคียง ให้ควรระวัง”

“ควรเรียนรู้วิธีการใช้ ข้อบ่งใช้ ให้ชัดเจน ทั้งขนาดและปริมาณทำให้ไม่ทราบว่าจะต้องใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรจำนวนปริมาณเท่าไร ระยะเวลาในการใช้รับประทาน และใช้นานแค่ไหนถึงจะหยุด หรือใช้จนหมดโควิดถึงจะหยุดได้”

“ถ้าใช้ฟ้าทะลายโจร ร่วมกับสมุนไพรบางตัวที่ป้องกันโควิด หรือลดไข้ แก้ไอ เวลากินนาน ๆ มีผลข้างเคียง”

“ส่วนมากจึงใช้ สมุนไพรที่ใช้ภายนอกเท่านั้น”

“หากใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจร ชาวบ้านจะกังวลว่าจะเป็นอันตรายต่อไต”

ข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้ตั้งคำถามต่อไปนี้

“การดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ต้องได้รับการแนะนำการใช้จากแพทย์แผนปัจจุบันด้วย เพราะไม่มีหนังสือรับรองหมอพื้นบ้าน”

“อยากให้มีการจัดตั้งชมรมสมุนไพรภายในหมู่บ้าน”

“อยากให้ชุมชนส่งเสริมการปลูกสมุนไพรเพื่อจะได้มีสมุนไพรไว้ใช้และสามารถแบ่งปันกันได้”

“อยากให้ อสม. เอาความรู้เรื่องสมุนไพรแต่ละตัวมาให้คำแนะนำเพราะสามารถ สอบถามได้อย่างเป็นกันเองใกล้ชิด”

“อยากให้แพทย์เป็นผู้ส่งจ่ายให้ใช้ยาสมุนไพรและให้คำแนะนำโดยตรงอย่างละเอียด จะทำให้เกิดความมั่นใจในการใช้เป็นอย่างมาก”

“อยากให้มีการวิจัยในเรื่องสมุนไพรให้มากขึ้นเมื่อวิจัยแล้วที่สำคัญต้องมีคนนำข้อมูลนั้น มาเผยแพร่ มาบอก มาสอน และให้คำแนะนำต่าง ๆ ในการใช้สมุนไพร เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างกระจ่างถึงชื่อสมุนไพรสรรพคุณ วิธีใช้ ขนาดที่ใช้ ปริมาณการใช้ ข้อห้าม ข้อควรระวังในการใช้ เพื่อให้ ประชาชนเกิดความมั่นใจและกล้าที่จะใช้สมุนไพร”

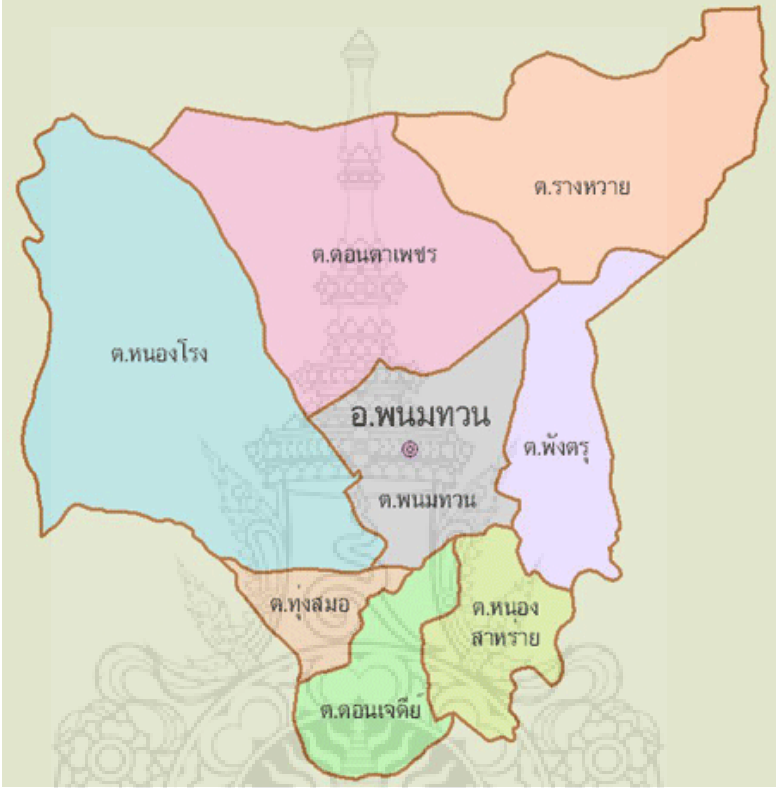

“อยากให้สมุนไพรมีการพัฒนาทั้งรูปแบบสมุนไพรเอง ขนาดบรรจุภัณฑ์ให้สวยงาม ทันสมัยน่าใช้ ติดฉลากให้ชัดเจน และที่สำคัญควรมีเอกสารประกอบการใช้อย่างละเอียดแนบมากับ บรรจุภัณฑ์ด้วย เช่นเดียวกับยาแผนปัจจุบัน”

“อยากให้มีโฆษณาประชาสัมพันธ์เรื่องการใช้สมุนไพรจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ ฟังแล้ว เข้าใจง่ายชัดเจน และง่ายต่อการจดจำ เพื่อสร้างความมั่นใจในการใช้”

<p>รายงานวิจัย</p> <p>การจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี</p>	
	<p>คณะศิลปศาสตร์</p> <p>มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร</p>
	
<p>แผนที่ที่ 1 : แสดงที่ตั้งจังหวัดกาญจนบุรี ที่มา : https://th.wikipedia.org/wiki/ วันสืบค้น 22 พ.ค. 2566</p>	

รายงานวิจัย การจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี	
	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
	
แผนที่ที่ 2 : แผนที่อำเภอพนมทวน ที่มา : http://oss101.ddd.go.th/web_thaisoifn/cenral/Kanchanaburi/kbr_09.html 17 มีนาคม 2566	

4.4.1 พื้นที่ศึกษา: ตำบลพังกู อำเภอพนมทวน ที่ตั้งและอาณาเขต

องค์การบริหารส่วนตำบลพังกู อำเภอพนมทวน ตั้งอยู่ที่บ้านบ่อ หมู่ที่ 13 ตำบลพังกู อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอพนมทวน ห่างจากที่ว่าการอำเภอพนมทวนประมาณ 9 กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดกาญจนบุรีประมาณ 35 กิโลเมตร เส้นทางผ่านทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 324 กาญจนบุรี – อุทอง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลพังกู มีเนื้อที่ 55.22 ตารางกิโลเมตรและมีอาณาเขตดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลอนตาเพชร,ตำบลรางหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี และตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลหนองสาหร่าย ,ตำบลพนมทวน, และตำบลอนตาเพชร อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

รายงานวิจัย การจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี	
	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
	
แผนที่ที่ 3 : แสดงที่ตั้งตำบลพังตรุ ที่มา : https://th.wikipedia.org/wiki/ 17 มีนาคม 2566	

ประวัติความเป็นมา

เดิมที่บ้านพังตรุ มีชื่อว่า “**ตระพังตรุ**” ตามตำนานของบรรพบุรุษได้ความหมายไว้ว่า ตะพัง หมายถึง ที่ดอนที่ต้องขุดสระน้ำไว้ในหน้าแล้งกรู หมายถึง กรูตามไม้อิฐ หรือ ศิลาแลง ความหมายโดยรวม หมายถึง หมู่บ้านบนที่ดอนที่ต้องขุดสระน้ำขนาดใหญ่ และ กรูด้วยไม้ อิฐ หรือ ศิลาแลง เพื่อกักน้ำไว้ใช้ตลอดปี

รายงานวิจัย การจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี	
	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
	
ภาพที่ 4.1 : สภาพทั่วไปหน้าวัดกระเจา-บ่อยา ที่มา : ผู้วิจัย 19 สิงหาคม 2566	

ลักษณะภูมิประเทศ

โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มมีพื้นที่ลาดเทเล็กน้อยจากทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตกสภาพพื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูกและอยู่ในเขตโครงการชลประทานคลองส่งน้ำ

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของตำบลพังตู่แบ่งออกเป็นฤดูหนาวฤดูร้อน ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์อากาศจะแห้งแล้งและหนาวเย็นอุณหภูมิต่ำสุดอยู่ในช่วงเดือนมกราคมฤดูร้อนตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงประมาณกลางเดือนพฤษภาคมอุณหภูมิจะสูงกว่าช่วงอื่น ๆ อากาศจะร้อนอบอ้าว ฤดูฝนตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงปลายเดือนกันยายนหรือต้นเดือนตุลาคมเดือนที่มีฝนตกหนักที่สุดคือเดือนสิงหาคมฝนที่ตกในบริเวณส่วนหนึ่งเกิดจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ที่พัดมาและส่วนหนึ่งมาจากพายุดีเปรสชันเมื่อถึงประมาณปลายเดือนกันยายนลมมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือจากประเทศจีนจะพัดลงมาทางใต้มวลอากาศแห่งมาสู่บริเวณนี้ทำให้ฝนตกน้อยลงจนหมดไปในที่สุด

4.4.2 ข้อมูลด้านการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความหลากหลายการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น โรงเรือนแบบปิดต้นแรกของอำเภอพนมทวน ชาวนาพนมทวนพลิกวิกฤติ เปลี่ยนนาข้าวเป็น "นากัญชา" เพื่อการแพทย์ (ที่มา : ไทยรัฐออนไลน์ 11 เมษายน 2565) ปลูกกัญชาทางการแพทย์ในโรงเรือนแบบปิดต้นแรกของอำเภอพนมทวน จำนวน 2,000 ต้น ที่โรงเพาะปลูกกัญชาทางการแพทย์ วิสาหกิจชุมชนพืชสมุนไพรเพื่อสุขภาพบ้านพนมทวน เลขที่ 199 หมู่ 9 ต.พนมทวน อ.พนมทวน

จากนั้น ประธานวิสาหกิจชุมชนทั้ง 400 แห่ง ร่วมทำประชามติร่วมกันถึงข้อตกลง แนวทางวิธีการปฏิบัติทางข้อกฎหมาย และทางการตลาดในการส่งเสริมรายได้ การให้ความรู้นวัตกรรมการปลูก

กัญชาที่ได้ประสิทธิภาพสูงสุด แล้วเป็นตัวแทนวิสาหกิจชุมชน 400 แห่งร่วมลงนามทำบันทึกข้อตกลงในโครงการส่งเสริม สนับสนุน การปลูกกัญชาเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์แบบโรงปิด (Indoor Lighting medical grade) หรือเกรดทางการแพทย์ กับนายวิศววิท พจน์ประสัท ประธานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนนิคมสมุนไพรสัมพันธ์ตะวันตก และประธานวิสาหกิจชุมชนศูนย์อภิบาลด้วยพืชสมุนไพรแห่งริเวอร์แคว ในฐานะประธานชมรมส่งเสริมผู้ปลูกกัญชาทางการแพทย์ภาคตะวันตก (ที่มา : ไทยรัฐออนไลน์ 11 เมษายน 2565)

รายงานวิจัย การจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี	
	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
	
ภาพที่ 4.2 : ปลูกกัญชาทางการแพทย์ในโรงเรือนแบบปิดต้นแรกของอำเภอพนมทวน ที่มา : ไทยรัฐออนไลน์ 11 เมษายน 2565	

รายงานวิจัย การจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัด กาญจนบุรี	
	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
	

ภาพที่ 4.3 : ตัวอย่างผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจร

ที่มา : ผู้วิจัย 1 เมษายน 2566.

รายงานวิจัย การจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-ป๋อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี	
	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
	
ภาพที่ 4.4 : แสดงเครื่องบดยาสมุนไพรฟ้าทะลายโจร	
ที่มา : ผู้วิจัย 19 เมษายน 2566.	

4.5 แนวทางการจัดการความรู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่การนำไปใช้ในพื้นที่

แนวทางการขยายผลการวิจัยสู่การนำไปใช้ของชุมชน จำเป็นต้องสร้างการยอมรับในองค์ความรู้ของงานวิจัยเพื่อให้ เกิดการนำนวัตกรรมนั้น ๆ ไปใช้ โดยต้องปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยการให้ชุมชนได้เข้าร่วมเรียนรู้ปฏิบัติ และทดลองจนเห็นผลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้จากทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมข้างต้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดแนวทางในการสร้าง การยอมรับนวัตกรรมให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้ ดังนี้

1) การสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เพื่อเป็นข้อต่อให้เกิดการส่งผ่านองค์ความรู้และนวัตกรรมจากงานวิจัยจากนักวิจัยสู่ชุมชน โดยการสนับสนุนและสร้างการมีส่วนร่วมในนวัตกรรมให้กับกลุ่ม Early Adopters ที่เป็นกลุ่มนักคิด ผู้นำในสังคม โดยการส่งผ่านจากกลุ่ม

Innovators ด้วยการสร้าง Change Agent ซึ่งถือว่ามีค่าสำคัญเป็นอย่างมากในฐานะที่เป็นข้อต่อของความเชื่อมโยง (linkage) ระหว่างผู้พัฒนานวัตกรรมกับกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี

2) การพัฒนาระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เพื่อให้เป็นผู้ช่วยแนะนำ ให้คำปรึกษาหารือ และช่วยสนับสนุน การใช้นวัตกรรม เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดจากประสบการณ์ตรงของผู้ที่มีประสบการณ์ในการเรียนรู้ และการนำนวัตกรรมนั้นมาใช้ไปยังผู้ที่ไม่เคยสัมผัสหรือมีประสบการณ์กับนวัตกรรมนั้น ๆ นอกจากนี้ระบบพี่

เลี้ยงยังทำให้ ผู้ที่จะทดลองใช้นวัตกรรมไม่รู้สึกโดดเดี่ยว ทำให้สามารถป้องกันการล้มเลิกการทดลองใช้นวัตกรรมกลางคันได้ ซึ่งเป็นภาวะที่พบได้มากในการถ่ายทอดองค์ความรู้และนวัตกรรม

3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และการสาธิต เพื่อขยายหรือเพิ่มจำนวนผู้ยอมรับนวัตกรรม โดยศูนย์การเรียนรู้และการสาธิต รวมทั้งเครือข่ายความร่วมมือนี้จะสามารถกระตุ้นให้กลุ่ม Early Majority และ Late Majority ซึ่งมีจำนวนรวมกันถึงเกือบร้อยละ 70 ให้สามารถได้รับความรู้ความเข้าใจ และการบอกต่อกับนวัตกรรมได้อย่างลึกซึ้งและรวดเร็วมากขึ้น ทั้งในระดับการฟัง การเห็น และการได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งจะทำให้เกิดการขยายตัวของยอมรับนวัตกรรมได้กว้างขวางมากขึ้น

4) การใช้กลยุทธ์การสื่อสาร การยอมรับนวัตกรรมในรูปแบบตัวบุคคล (face to face) เป็นเทคนิคในการสื่อสารที่เน้นการส่งผ่านความคิดแบบปากต่อปาก จากคนกลุ่มเดียวกันและมีความเป็นกันเอง ซึ่งย่อมสร้าง ความเข้าใจที่ใจบนพื้นฐานของการรับรู้สภาพสังคม วัฒนธรรม และวิถีประชาาร่วมกันได้ ดังนี้

- การจัดเวที knowledge sharing เพื่อให้สมาชิกในชุมชนที่ได้ทดลองใช้นวัตกรรมแล้ว ได้มีโอกาสบอกเล่าประสบการณ์ร่วมกับผู้พัฒนานวัตกรรมสู่ชุมชน เพื่อการขยายผลต่อไป

- การใช้การสื่อสารแบบตัวบุคคลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากมีความใกล้เคียงกับการสื่อสารแบบตัวบุคคล (face to face) แต่มีจุดเด่นที่สามารถส่งต่อข้อมูลสำคัญหรือรูปภาพต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสามารถสะท้อนถึงข้อเท็จจริงได้ดีกว่าคำ พูดหรือตัวหนังสือ

5) การกำหนดเนื้อหาสาระของสื่อสารนวัตกรรม ที่สามารถชี้ให้เห็นถึงความโดดเด่นของนวัตกรรมใน 5 มิติ อันเป็นการสร้างความรู้และโน้มน้าวให้เกิดการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม ดังต่อไปนี้

- มิติด้านคุณค่าและประโยชน์ของนวัตกรรม โดยการนำเสนอเปรียบเทียบกับวิธีการแบบเดิม หรือแบบอื่นที่ผู้รับนวัตกรรมมีความคุ้นเคยอยู่ โดยเฉพาะในแง่ของต้นทุน กำไร ที่เกิดขึ้นจากการนำนวัตกรรมนั้นไปใช้

- มิติด้านความสอดคล้องเชื่อมโยง ความไปด้วยกันได้ระหว่างนวัตกรรมกับวิถีเกษตรและวัฒนธรรมของพื้นที่โดยมุ่งเน้นเพื่อชี้ให้เห็นถึงการสนับสนุนต่อการใช้นวัตกรรมจากลักษณะทางสังคมและ วัฒนธรรม

- มิติด้านความง่ายและไม่ซับซ้อนของการนำ นวัตกรรมไปใช้ โดยชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในการนำ นวัตกรรมและองค์ความรู้จากงานวิจัยไปใช้ในการทำเกษตรกรรมในชีวิตประจำวัน

- มิติด้านความสามารถในการนำ ไปทดลองใช้ได้ โดยมีความคุ้มค่าในแง่เศรษฐศาสตร์ และหากมีการเลิกใช้นวัตกรรมดังกล่าวในอนาคต จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบใด ๆ

- มิติด้านความสามารถในการสังเกตผลที่เกิดขึ้นได้ โดยเน้นการแนะนำให้ผู้รับนวัตกรรมสังเกตถึงผลที่จะเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมจากการนำนวัตกรรมนั้นไปใช้

6) การจัดการเผยแพร่ข่าวสาร เพื่อวิเคราะห์ผลการนำนวัตกรรมและองค์ความรู้จากงานวิจัยไปใช้ผ่านการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ผลที่ได้รับ และแนวทางการขยายผลสู่กลุ่มเป้าหมายที่มากขึ้น

4.6 สรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาเรื่องการจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed method research) คือการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative

Research) และการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วย ผู้วิจัยสามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการวิจัยดังนี้

1. ปัญหาในการสื่อสารกับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ในบางรายผู้วิจัยต้องใช้เก็บข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ แต่กลุ่มตัวอย่างไม่เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และเป็นคนนอกพื้นที่จำนวนมาก ต้องคัดแบบสอบถามออก อาจจะมีปัญหาในการสื่อสารบ้าง
2. ปัญหาในการเดินทางเข้าพื้นที่เนื่องจากช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลนั้นเป็นช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ติดต่อลำบาก

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามหัวข้อต่อไปนี้

- 5.1 สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ
- 5.2 สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ
- 5.3 สรุปผลการดำเนินงานการถ่ายทอดเทคโนโลยี
- 5.4 อภิปรายผลการวิจัย
- 5.5 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

การศึกษาเรื่องการจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี สรุปผลได้ดังนี้

1. **ข้อมูลทั่วไป** จากข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับเพศของผู้ตอบทั้งหมด พบว่ากลุ่มตัวอย่างโดยรวม มีผู้ตอบเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยที่กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศชายมีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 54.4 รองลงมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 45.6 อายุส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 27.8 รองลงมาคือเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 24.4 ต่อมาคืออายุ 41-50 ปี มีจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 22.2 ต่อมาคือมีอายุ 31-40 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6 และสุดท้ายคือ มีอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 ตามลำดับ ระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 57.8 รองลงมาคือ มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 31.1 และสุดท้ายคือ มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 11.1 ตามลำดับ อาชีพส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 รองลงมาคือ มีอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 ต่อมาคือ มีอาชีพพนักงานเอกชนจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 18.9 ต่อมาคือ มีอาชีพค้าขาย จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 17.8 และสุดท้ายคือ มีอาชีพแม่บ้าน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 ตามลำดับ สถานภาพโสดมากที่สุดมีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 44.4 รองลงมาคือ มีสถานภาพสมรส จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 38.9 และสุดท้ายคือ มีสถานภาพหย่าร้าง/หม้าย จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7 ตามลำดับ สำหรับรายได้ ส่วนใหญ่มีรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 10,000 บาทจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 รองลงมาคือ มีรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 20,000 บาท จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 36.7 ต่อมาคือ มีรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน 20,001 - 30,000 บาทจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6 และสุดท้ายคือ มีรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.8 ตามลำดับ

2. ข้อมูลที่ศึกษา

2.1 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการจัดการความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจร ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ 5 ระดับ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการจัดการความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.281) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 7 ข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความเชื่อจากครอบครัว ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.402) รองลงมาคือ การถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษ ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.425) ต่อมาคือ บริบทและศักยภาพการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.493) ต่อมาคือ เศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.821) ต่อมาคือ สถานการณ์โควิด-19 ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.658) ต่อมาคือ การปรับเปลี่ยนไปตามความสนใจของชุมชน ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.574) และสุดท้ายคือ การดูแลรักษาสุขภาพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ของชุมชน ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.832)

2.2 ผลการวิเคราะห์ระดับกระบวนการจัดการความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลรักษาสุขภาพด้วยฟ้าทะลายโจร ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ 5 ระดับ

กระบวนการจัดการความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลรักษาสุขภาพด้วยฟ้าทะลายโจร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.246) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การเรียนรู้จาก สื่อออนไลน์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.94$, S.D. = 0.230) รองลงมาคือ การถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่บุตรหลาน ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.374) ต่อมาคือ การดูแลรักษาสุขภาพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ชุมชน ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 0.466) และสุดท้ายคือ การเรียนรู้การใช้สมุนไพรจากหมอพื้นบ้านหรือผู้สูงอายุในชุมชน ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 0.409)

3. รูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพร

พบว่า รูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจรกับการใช้ผลิตภัณฑ์ จำแนกเป็นรายข้อ พบว่า อันดับที่ 1 กลุ่ม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า “นำสมุนไพรฟ้าทะลายโจรมาแปรรูปเป็น เม็ด ลูกกลอน แคปซูล ฯลฯ เพื่อใช้สะดวกมากขึ้น” คิดเป็นร้อยละ 53.33 อันดับที่ 2 “นำสมุนไพรฟ้าทะลายโจรมาแต่งกลิ่นเพิ่มสีกลิ่น และปรับรส ให้รับประทานง่าย เพื่อใช้สะดวกมากขึ้น” คิดเป็นร้อยละ 35.55 และ อันดับที่ 3 “ความทันสมัยในการบรรจุภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจรเพื่อใช้สะดวกมากขึ้น” คิดเป็นร้อยละ 11.11 ตามลำดับ

5.2 สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Protocol) เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไป บริบททางสังคม โดยถามในประเด็นการใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจร บริบทความรู้ และข้อเสนอแนะ

ศึกษาบริบท สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการ ของวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อ ยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยวิธีการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษา กำหนด ระบุองค์ความรู้การสร้าง คุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชน และศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามแนวคิดของการจัดการ การสร้างคุณค่าเพิ่ม และการสร้างมูลค่าเพิ่ม สัมภาษณ์ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ

ตอนที่ 2 เป็นแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการแปรรูปสมุนไพรฟ้าทะลายโจรเพื่อสุขภาพ การจัดการความรู้ในการดูแลสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านห้วยกระเจา-บ่อ ยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

การจัดการความรู้ในการดูแลสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร “การจัดเก็บองค์ ความรู้ให้เป็นระบบ (knowledge distribution) พบว่า กลุ่มร่วมกันนำข้อมูลสมุนไพรฟ้าทะลายโจร สรรพคุณ วิธีใช้ และผลข้างเคียง เป็นต้น ได้กลั่นกรองข้อมูลความรู้ที่ผ่านการให้เป็นระบบไปจัดการพิมพ์เป็น เอกสารเผยแพร่ไปยังกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่นๆ วัด และสถาบันการศึกษาเพื่อให้คนในพื้นที่ที่มีความรู้ความ เข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร ดังคำกล่าวของสมาชิกกลุ่มที่ว่า “...การจัดเก็บความรู้ที่ผ่านมาสมาชิก กลุ่มใช้การจดจำเป็นหลัก ปัจจุบันมีการถ่ายภาพเก็บไว้ซึ่งเป็นปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย และมีการจดบันทึก ไว้บ้างตามสะดวกของแต่ละคน...”

มีกรอบแนวคิดการวิจัยว่าบ้านห้วยกระเจา-บ่อ ยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เป็นแหล่ง อนุรักษ์วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไว้ดีมาก มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของสังคม นักท่องเที่ยว จะได้พักผ่อนและชื่นชมธรรมชาติ สວນผลไม้ นานาชนิด พืชสมุนไพร เกี่ยวกับการรักษาโรคต่าง ๆ และวิถี ชาวบ้านความเป็นอยู่มีความเป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นวิถีชุมชน บรรยากาศความเป็นบ้านนอกที่ เป็นกันเอง วิถีชีวิตผู้คนแบบเรียบง่าย

ทำให้ทราบถึงการมีศักยภาพและความพร้อมของชุมชน ในการเข้าร่วมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน บุคคลและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจะได้รับประโยชน์จากการศึกษาครั้งนี้อาจจะนำไปใช้ ประโยชน์ในทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การเกษตร และการท่องเที่ยวด้วย

การเข้าถึงความรู้ (knowledge utilization) พบว่า ประชาชนมีการเข้าถึงความรู้จากการจัดการ ความรู้จากการศึกษาเรียนรู้จากเอกสารที่มีการพิมพ์เผยแพร่ และความรู้ที่อยู่ในตัวตน นอกจากนี้ยังมีการ แสดงหาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ เช่นจากสื่อสังคมออนไลน์ โลก ยูทูป คริปโตวิดีโอต่างๆ เกี่ยวกับสมุนไพร ทำให้การ พัฒนาต่อยอดความรู้การใช้สมุนไพรให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งที่ว่า “...บางคน ที่ยังไม่มีความรู้เชิงลึก หรือกว้าง ก็จะต้องศึกษาจากเอกสารที่มีการพิมพ์เผยแพร่ของหน่วยงานต่าง ๆ หรือ ศึกษาทางไลน์ ยูทูป เป็นต้น เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านสมุนไพรและการเสริมสร้างความรู้ให้เกิดความชัดเจน มากยิ่งขึ้น...”

การแลกเปลี่ยนความรู้ (knowledge sharing) พบว่า เป็นการจัดการความรู้ในการดูแลสุขภาพ สุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจรอีกรูปแบบหนึ่ง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการแบ่งปันความรู้ เรื่องสมุนไพรในสถานการณ์โควิด-19 เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาเกี่ยวกับการปลูกสมุนไพรฟ้าทะลาย โจร การแปรรูปฟ้าทะลายโจร เพื่อแบ่งปันความรู้ เรียนรู้ร่วมกัน และเผยแพร่ไปยังครอบครัวอื่นในชุมชน หรือในบริเวณหมู่บ้านติดต่อกัน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งว่า “...ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทย ที่มีการ

รวบรวมสรุปออกมาเป็นเล่มหนังสือหรือเอกสารทำให้สามารถนำมาใช้ในการศึกษาและอ้างอิงให้กับชาวบ้านทั่วไปได้มากนัก คนในหมู่บ้านได้เรียนรู้สมุนไพรและนำไปแปรรูปเพื่อสุขภาพ จากการพูดคุยสนทนาแบบห่าง ๆ บอกกล่าวจากผู้สูงอายุ ครูภูมิปัญญาชาวบ้าน...ส่วนการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจรนั้นมีการค้นพบเรื่องการผลิต ด้วยการนำมาตากแห้งแล้วนำมาปดผสมน้ำผึ้ง รับประทานง่าย สามารถพัฒนาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนได้”

กล่าวโดยสรุป การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับวิสาหกิจชุมชน จึงมีความสอดคล้องกับบริบทด้านพื้นที่ ในแง่ของทิศทางการเติบโตด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนมีการจัดการความรู้เพื่อสร้างมูลค่าและคุณค่าเพิ่มที่เหมาะสม ภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ทำให้สมาชิกในชุมชนสามารถดำเนินชีวิตบนพื้นฐานการพึ่งตนเอง อย่างยั่งยืน สร้างงาน สร้างรายได้ สู่อุตสาหกรรมคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากสภาพปัญหาและแนวทางดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและมีแนวคิดในการจัดการ การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจร เพื่อสุขภาพและเพื่อการรักษาโรคโควิดเบื้องต้น โดยคาดหวังว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ผ่านการจัดการความรู้เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชนจะได้ผลิตภัณฑ์ สมุนไพรฟ้าทะลายโจร นำไปต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สมุนไพร อย่างมีเอกลักษณ์ หรือมีอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรม เชิงพื้นที่ มีภาพลักษณ์ที่ดี มีคุณภาพ ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ สามารถต่อยอดเชิงพาณิชย์ เพิ่มรายได้ต่อไป

องค์ความรู้และนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ (Learning) พบว่า ประชาชนมีการนำองค์ความรู้ที่ร่วมกันจัดการความรู้มาต่อยอดองค์ความรู้ใหม่ ไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรใหม่ ๆ ขึ้นมา โดยเฉพาะการแปรรูปลูกประคบขึ้นมาใช้ในชุมชน เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิดในพื้นที่ อย่างไรก็ตามจากการระดมความคิดเห็นพบว่า วิถีชีวิตของชุมชนเป็นท้องถิ่น มีพืชสมุนไพรหลากหลายชนิด สามารถนำมาแปรรูปเป็นลูกประคบได้ จากการเรียนรู้ของชาวบ้านเอง นอกจากแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจรแล้วยังสามารถทำลูกประคบเพื่อใช้เองด้วย ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งว่า “..มีการคิดและพัฒนาต่อยอดสมุนไพรฟ้าทะลายโจรแล้ว ยังสามารถนำองค์ความรู้มาแปรรูปลูกประคบซึ่งมีส่วนผสมสมุนไพรในท้องถิ่นที่หาได้ง่าย บางชนิดก็ซื้อมาเพิ่มเติมได้ด้วย..”

<p>รายงานวิจัย</p> <p>การจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี</p>	
	<p>คณะศิลปศาสตร์</p> <p>มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร</p>
	
<p>ภาพที่ 5.1 : ภูมิปัญญาท้องถิ่นลูกประคบสมุนไพร</p> <p>ที่มา : https://www.google.com/search?q. วันสืบค้น 7 เมษายน 2566.</p>	

การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพ

จากการศึกษาภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพ สรุปว่า การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถหลายสาขา จากการเรียนรู้และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เป็นมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร มีวิธีการในการดูแลสุขภาพที่คล้ายคลึงกัน โดยสมุนไพรส่วนใหญ่จะเป็นสมุนไพรที่พบเห็นได้ในบริเวณบ้าน ชุมชน และพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ซึ่งสอดคล้องกับ สามารถ ใจเตี้ย สิวลี รัตนปัญญา มุจลินทร์ แปะศิริ (2019) ศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพกรณีศึกษากลุ่มน้ำลี้ จังหวัดลำพูน ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนใช้สมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการดูแลสุขภาพเบื้องต้นทั้งการขับปัสสาวะ แก้ไข้ แก้ท้องเสีย ถ่ายพยาธิ บำรุงกำลัง บรรเทาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ แก้โรคผิวหนัง และสารไล่แมลง วิธีการใช้เป็นการต้มดื่มโดยมีหมอบ้านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ทั้งนี้ผู้มีส่วนได้เสียได้ร่วมกันเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้านด้วยการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนการสร้างเสริมกิจกรรมและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนภายใต้การพัฒนากิจกรรมชุมชนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

จะเห็นได้ว่า ในการจัดการความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนมากเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น หรือเรียนรู้จากบรรพบุรุษ บุคคลภูมิปัญญาท้องถิ่น และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากตำรา ศึกษาทางไลน์ ยูทูบ เป็นต้น หรือจดจำจากปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ และองค์ความรู้จากแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (knowledge sharing) พบว่า เป็นการจัดการความรู้ในการดูแลสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจรอีกรูปแบบหนึ่ง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการแบ่งปันความรู้ มีการเรียนรู้เพิ่มเติมให้ละเอียดลึกซึ้งเพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิเชียร ไทยเจริญ (2548 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง การดำรงอยู่ของหมอบ้านในบริบทการพัฒนาการแพทย์สมัยใหม่ กรณีศึกษา อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า หมอบ้าน เป็นผู้รับการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ตามความสามารถในการเลือกรับปรับใช้ ทำให้ส่วนใหญ่ดำรงตัวตนอยู่ได้ มีการเรียนรู้การแพทย์พื้นบ้านเพิ่มเติม มีความรู้ที่หลากหลายนั่นเอง และสอดคล้องกับ เบญจวรรณ ไสหวานประกอบ ใจมั่น และกิตติกร สุนทรานุรักษ์ (2562) ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการความรู้เกี่ยวกับองค์ความรู้การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ ชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชนได้ 2 องค์ความรู้ 1) องค์ความรู้การสร้างคุณค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบด้วยความต้องการของลูกค้า การสร้างลักษณะสินค้า ข้อได้เปรียบหรือข้อแตกต่าง ประโยชน์ที่ได้รับ ความประทับใจ ความรู้สึกคุณค่า 2) การสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบด้วย การจัดการวัตถุดิบ การแปรรูปผลิตภัณฑ์การบรรจุหีบห่อ คุณสมบัติพิเศษของสินค้า การจัดเก็บผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่ายสินค้าที่แล้วเสร็จไปยังผู้บริโภค ในรูปแบบของเอกสารและหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เมื่อนำไปตรวจสอบคุณภาพโดย ผู้เชี่ยวชาญพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก และมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 75/75 เมื่อนำไปประเมินความรู้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่ใช้องค์ความรู้การจัดการคุณค่าและมูลค่าเพิ่มมีการเรียนรู้ที่หลังเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการประเมินทักษะสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีทักษะมากที่สุด การประเมินความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และการประเมินความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นด้วยมากที่สุด ในการจัดการองค์ความรู้การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชน

5.3 สรุปผลการดำเนินงานการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ขั้นที่ 1 รวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลวิสาหกิจชุมชนอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี แต่เมื่อผู้วิจัยลงไปเก็บข้อมูล พบว่า มีวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง แม้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 กลุ่มวิสาหกิจที่จดทะเบียน หลายกลุ่ม สามารถขายผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านระบบออนไลน์ สร้างรายได้ให้กับชุมชนในช่วงเวลาดังกล่าว

ขั้นที่ 2 สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสัมภาษณ์และเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

ขั้นที่ 3 การประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล เพื่อสำรวจข้อมูลสมุนไพร ประสานกับฝ่ายพัฒนาชุมชนเพื่อสำรวจกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อวางแผนการเก็บข้อมูลต่อไป

5.4 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่าการศึกษารื่องการจัดการความรู้ในการดูแลสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อया อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้แบบวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) ซึ่งองค์ความรู้มี 2 รูปแบบคือ คู่มือที่เป็นรูปแบบของเอกสาร และเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) โดยได้ จัดเก็บและเผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์ (Facebook) ผลการวิจัยซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยสามารถนำไปสู่การอภิปรายผลได้ดังนี้

สอดคล้องกับนภสร ผ่องใส และคณะ (2564) ผลการวิจัยพบว่า ในช่วงของการระบาด ของเชื้อโควิด-19 กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 17.82 มีความถี่ในการใช้ฟ้าทะลายโจรเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับก่อนการระบาด โดยส่วนใหญ่ใช้รูปแบบของฟ้าทะลายโจรแคปซูล รองลงมาคือต้นสด ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ฟ้าทะลาย โจรที่มีความถี่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรกวน คือ ปัจจัยด้านช่วงอายุ 40-59 ปี (Adjusted OR = 1.96, 95% CI: 1.06-3.64) ปัจจัยด้านการมีอาชีพใช้ ไอเจ็บคอในช่วงที่มีการระบาดของเชื้อโควิด-19 (Adjusted OR = 6.11, 95% CI: 3.38-11.04) ปัจจัยการรับรู้ ความรุนแรงของการติดเชื้อโควิด-19 (Adjusted OR = 1.16, 95% CI: 1.05-1.27) และปัจจัยการคล้อยตาม กลุ่มอ้างอิง (Adjusted OR = 1.07, 95% CI: 1.00-1.14) ดังนั้น บุคลากรทางการแพทย์ควรมีการส่งเสริมความเข้าใจและวิธีการใช้ฟ้าทะลายโจรที่ถูกต้อง อีกทั้งควรมีกลยุทธ์การสื่อสาร สุขภาพที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนลดความกังวลต่อสถานการณ์ของโรคระบาด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ จุฑามาศ สัตยวิวัฒน์ (2022) ผลการวิจัยพบว่า ในช่วงที่มีการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 นักวิทยาศาสตร์ให้ ความสนใจในการนำฟ้าทะลายโจร ซึ่งมีสารสำคัญคือ Andrographolide และอนุพันธ์ มาทำการศึกษาอย่างเป็นระบบ เป็นการบูรณาการศาสตร์ ต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์เคมี ชีววิทยาระดับโมเลกุล เภสัชวิทยา และพิษวิทยา มีการศึกษา ในหลอดทดลองและการศึกษาในคนจนทราบว่ากลไกการออกฤทธิ์ คือ ยับยั้งการเพิ่มจำนวนไวรัสโควิด-19 ในหลอด ทดลองและผู้ป่วยในโครงการนำร่องทางคลินิกได้ผลดี มีอาการข้างเคียงในระดับที่ยอมรับได้ ซึ่งต่อมามีการใช้อย่าง กว้างขวางในประเทศไทยเพื่อการรักษาโรคติดเชื้อโควิด-19 ชนิดไม่รุนแรงในโรงพยาบาลสนามและเรือนจำในจังหวัดต่าง ๆ ทำให้ช่วยลดภาระของระบบสาธารณสุขของประเทศได้ระดับหนึ่ง

เป็นการจัดการความรู้ตามระบบอุปถัมภ์ ความเชื่อในครอบครัว เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง เพื่อให้สืบทอดสมบัติอัน ล้ำค่าด้านภูมิ

ปัญญาและความรู้ที่ตนศึกษามา เป็นการให้ปัญญาแก่บุตรหลาน โดยภาพรวมการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง สามารถอภิปรายผลจากมากไปหาน้อย ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการจัดการความรู้ตามระบบมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อตามลำดับพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด โดยภาพรวมการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ จิตพนธ์ ชุมเกต (2560). ผลการวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ได้แก่ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหนังแพะ ซีสมนแพะ แปรรูปผลิตภัณฑ์นมแปรรูป งานศิลปหัตถกรรม เช่น หมอนหนุน ผลิตภัณฑ์จากเมล็ดกระถิน ผลิตภัณฑ์ จากหญ้าแฝก ผลิตภัณฑ์จากรกบวบหอม ผลิตภัณฑ์จากใบตะโก เป็นต้น วัสดุส่วนใหญ่เป็นวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น และสอดคล้องกับจันติมา จันท์เอียด (2564) ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม เครื่องจักสาน ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ (1) ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม และ (2) ความรู้ใหม่ที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ สำหรับกระบวนการจัดการความรู้พบว่า มี 5 ขั้นตอน คือ (1) การกำหนดความรู้จากบรรพบุรุษมากำหนดผลิตภัณฑ์ผ่านการคิดและตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม (2) การแสวงหาและยึดกุมความรู้ เป็นความรู้ได้มาจากทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม เพื่อให้เกิดความรู้เพิ่มขึ้น (3) การแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มเพื่อให้สมาชิกกลุ่มมี ทักษะการผลิตมากขึ้น (4) การจัดเก็บความรู้เป็นการจดจำด้วยการฝึกปฏิบัติ และ (5) การถ่ายทอดความรู้จากบุคคลสู่บุคคลโดยการสาธิต ส่วนปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้พบว่า สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมเปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ ๆ มีความเชื่อมั่นผู้นำกลุ่มรวมถึงข้อค้นพบของการวิจัยคือ “การพึ่งตนเอง”

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ จิระภา พันธเศรษฐ์ และมะโนตร นาคะวัจนะ. (2566). ศึกษาาระดับการเปลี่ยนแปลงอาการของผู้ป่วยโควิด-19 ที่มีความรุนแรงน้อย ไม่มีปัจจัยเสี่ยง และได้รับสารสกัดหยาบฟ้าทะลายโจรแคปซูลในการร่วมรักษา ที่รับบริการในโรงพยาบาลของจังหวัดอุดรธานี ประจำปี 2564 ผลการศึกษา อาสาสมัครเข้าร่วมการศึกษา 344 ราย ได้รับสารสกัดหยาบฟ้าทะลายโจร 180 มิลลิกรัมต่อวัน ติดต่อกันนาน 5 วัน เข้าร่วมการศึกษาจนสิ้นสุดการวิจัย 308 ราย อายุเฉลี่ย 20.31 ปี (SD= 9.8 ปี) เพศชาย และหญิงใกล้เคียงกัน ผลการศึกษา พบว่า อาสาสมัครที่ได้รับสารสกัดหยาบฟ้าทะลายโจรแคปซูลประเมินอาการตนเองว่าดีขึ้น 258 ราย คงที่ 50 ราย ร้อยละ 83.77 และ 16.23 ตามลำดับ ผลต่างของค่าเฉลี่ย VAS แต่ละอาการ เมื่อเวลาก่อนและหลังได้รับสารสกัดหยาบฟ้าทะลายโจรแคปซูล 6 วัน พบว่าหลังผู้ป่วยโควิด-19 ได้รับสารสกัดหยาบฟ้าทะลายโจรแคปซูลมีความรุนแรงในการไอลดลง ความถี่ในการไอลดลง อาการเจ็บคอลดลง ไข้ลดลง อาการปวดศีรษะลดลง ปวดกล้ามเนื้อลดลง หายใจเหนื่อยน้อยลง น้ำมูกน้อยลง การถ่ายเหลวลดลง ปัญหาการรับกลิ่นและปัญหาการรับรสดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยอาสาสมัครส่วนใหญ่อาการดีขึ้นในวันที่ 3 และอาการหายไปภายในวันที่ 6 ทั้งนี้หลังการให้ยาอาสาสมัครเกิดปอดอักเสบ 17 ราย โดยทั้งหมดสามารถกลับบ้านได้ตามระยะเวลาที่กำหนด

2. ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการบรรจุภัณฑ์ตามตัวบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อตามลำดับพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด สอดคล้องกับ อัจฉิมา ศุภจรรย์วัตร และสิทธิ จิตติชานนท์ (2562). พบว่ากลุ่มผู้ประกอบการสินค้าชุมชนมีการรวมตัวกันเพื่อผลิตผ้าไหมทอมือจำนวนมาก อีกทั้งในหลายกลุ่มการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งยังสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าและ ชื่อเสียงให้กับทางจังหวัดได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาแล้วพบว่ากลุ่มผ้าไหมทอมือขนาดเล็ก รวมถึงขนาดกลางภายในจังหวัดยังขาดการดูแลช่วยเหลือในการพัฒนารูปลักษณ์สินค้าและวิธีการทางการตลาดในรูปแบบต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่ง

ธรรม (2560) กล่าวสนับสนุนว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง การคิด ออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่มีความแปลกแตกต่างไปจากเดิม โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเพิ่มมูลค่า และคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ และกลุ่มอาชีพฯ มีความต้องการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสังคมไทยให้มากขึ้นเนื่องจากได้รับความสนใจและตลาดมีความต้องการมากขึ้นตลอดเวลา เนื่องจากมีกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตที่ปลอดภัย ไร้สารเคมี ทำให้ผู้ใช้มีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้น และยังเป็นการสร้างฐานที่มั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนด้วย ความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ความรู้ในเรื่องของการออกแบบผลิตภัณฑ์ ความคิดสร้างสรรค์ และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้แก่กลุ่มอาชีพ

3. ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พบว่าผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน สร้างความเข้มแข็งของชุมชนมากที่สุด เมื่อพิจารณาจากข้อมูลตามลำดับพบว่าการรวมกลุ่มจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน และทุกข้อมูลในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ สุนทรีย์ วิพัฒน์ครุฑ, อุษณี จิตติมณี, เพ็ญญา จุมพลพงษ์ และเสาวพร สุขเกิด (2563). ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทเชิงพื้นที่ชุมชน เหนียยมีฐานทุนที่เหมาะสมในเชิงบูรณาการ ทั้งในด้านทรัพยากร และชุมชนเปิดรับต่อการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ความร่วมมือจากผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ในการพัฒนาชุมชน แสดงให้เห็นถึงความพร้อมต่อการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชน 2) แนวทางและการดำเนินการเพื่อพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนด้วยการสร้างอาชีพเสริม จากการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นในพื้นที่ รวมทั้งความรู้ในการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ทั้งด้าน การผลิต การบรรจุภัณฑ์ และการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนในท้องถิ่นด้วยการดำเนินการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วยตนเองในอนาคต

5.5 ข้อเสนอแนะ

5.5.1 ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการทำวิจัยและพัฒนานวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นเป็นรูปธรรม ว่ามีผลิตภัณฑ์ชนิดใดบ้างในชุมชน ที่สามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ สินค้า ให้กับวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น ที่ส่งผลให้งานวิจัยสำเร็จได้ตามเป้าหมาย และเพื่อต่อยอดเชิงพาณิชย์

1. ควรส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชน สืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างองค์ความรู้พัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นฐานข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ควรมีการจัดการความรู้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ด้วยผู้เชี่ยวชาญ โดยการใช้เวทีในชุมชนท้องถิ่น
3. การเก็บข้อมูลที่นำมาศึกษา เป็นช่วงเวลาสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด -19 ทำให้ข้อมูลที่ได้นำมาศึกษา เก็บข้อมูลหลายครั้ง

5.5.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนา วิสาหกิจชุมชนให้เกิดประโยชน์กับชุมชนและสังคมมากกว่าในปัจจุบัน และเป็นข้อมูลในการวางแผนงานด้านเศรษฐกิจชุมชนต่อไป
2. ควรมีการเผยแพร่ความรู้ด้านการเกษตรสมุนไพรให้กับประชาชนได้รู้เพื่อส่งผลให้เกิดเป็นทางเลือกหนึ่งในการค้าขาย สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

3. ควรมีการนำองค์ความรู้ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนจากการวิจัยครั้งนี้ไปทำการศึกษาวิจัยต่อไปในด้านประสิทธิภาพของวิสาหกิจชุมชน

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสาธารณสุข ควรสนับสนุนในการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการใช้สมุนไพรให้ถูกต้อง

5. หน่วยงานภาครัฐ ควรส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนในท้องถิ่น เป็นแนวทางในการส่งเสริมอาชีพตามแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เป็นการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนต้องคำนึงถึงวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น

5.5.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

จากการศึกษาการศึกษาเรื่องการจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิสาหกิจชุมชน ในงานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะกลุ่มเล็ก เพราะสมาชิกที่อาศัยในหมู่บ้านดังกล่าว จำนวนน้อย ดังนั้นพื้นที่เก็บข้อมูลจะอยู่กระจาย ต่างจากชุมชนใหญ่มีจำนวนสมาชิกมากกว่า สะดวกในการเก็บข้อมูล ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ระดับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจมีความแตกต่างจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีจำนวนแตกต่างหรือพื้นที่ที่แตกต่างกัน

2. ควรมีการศึกษาสมุนไพรชนิดอื่นที่สรรพคุณใกล้เคียงกับฟ้าทะลายโจร เพื่อส่งเสริมความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

3. ปัญหาการรับรองหมอบ้าน และมาตรฐานผลิตภัณฑ์สมุนไพร และการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ออย. และเลขที่จดแจ้ง เป็นต้น นักวิจัยควรศึกษารายละเอียดและทำวิจัยร่วมกับผู้วิจัยในสาขาที่ข้องด้วย

บรรณานุกรม (Bibliography)

- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน : โดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพมหานคร : สมาคมทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. สถาบันวิจัยสมุนไพรมหาวิทยาลัยมหิดล. (2542). มาตรฐานสมุนไพรมหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก.(2550). พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 พร้อมด้วยกฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบ. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพฯ : สุวีริยาปริ้นติ้งเฮาส์ .
- การจัดการสุขภาพในสมัยพุทธกาล. (2558). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.hfocus.org/content/2015/02/9195> (3 กันยายน 2566)
- กิตติ สมบัติและคณะ. (2546). “ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพของตนเองของชาวมุสลิมชายแดนใต้ : ความสุขแห่งตน. ในการสร้างคนสร้างปัญญา สร้างสุขภาพภาคประชาชน” กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน : (สิงหาคม : 25-27).
- กฤษฎา ศรีธรรมมา, พิษณุ เข้มพิลา และศรีรินทร์ ทองธรรมชาติ. (2550). การสืบค้นภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านอีสานในคัมภีร์ยาโบราณอีสาน. มหาสารคาม : มูลนิธิสถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.
- จิระภา พันธุ์เศรษฐ์ และมะโนตร นาคะวัจนะ. (2566). โครงการศึกษาระดับการเปลี่ยนแปลงอาการของผู้ป่วยโควิด-19 ที่มีความรุนแรงน้อย ไม่มีปัจจัยเสี่ยง และได้รับ สารสกัดหยาดฟ้าทะเลสาบโจรสรรค ในารร่วมรักษา ที่รับบริการในโรงพยาบาลของจังหวัดอุดรธานี ประจำปี 2564. วารสารการแพทย์โรงพยาบาลอุดรธานี ปีที่ 31 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2566 Vol.31 No.2 May – August 2023 ISSN 0858-6632 (Print) ISSN 2697-4118 (Online)
- จุฑามาศ สัตยวิวัฒน์ (2022). ฟ้าทะเลสาบโจรสรรค : งานวิจัยบูรณาการสู่การใช้รักษาโรคติดเชื้อโควิด-19. The Journal of Chulabhorn Royal Academy, eISSN : 2697-5203 (Online).
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2542). ธุรกิจชุมชน: เส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นภสร ผ่องใส, ชวลิน อินทร์ทอง, ดวงทิพย์ สนธิเมือง, ภักศศิรี เหล่าจันทวงศ์, บดินทร์ ชาตะเวที(2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้ฟ้าทะเลสาบโจรสรรคในการดูแลสุขภาพ ช่วงภาวะติดเชื้อโควิด-19 ของประชาชนในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. สงขลา. Thai Bull Pharm Sci. 2022;17(1):57-69
- วิจารณ์ พานิช. (2548). การเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา. ม.ป.ท.
- วิจิต นันทสุวรรณ, (2547). ขบวนการชุมชนใหม่การพัฒนาแบบแผนใหม่ทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์.

- วิริยญา เมืองช้าง.(2559).ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง
ของประชาชนในอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหา
บัณฑิต วิชาเอกการจัดการการสร้างเสริมสุขภาพ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
วุฒิสาร ตันไชย และคณะ. (2558). การศึกษาวิจัยการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน.
เอกสารประกอบการสัมมนาการเมืองการปกครองไทย 2558 เรื่องพลเมืองและชุมชน พลังเพื่อการ
พัฒนาประชาธิปไตย, วันที่ 20-21 สิงหาคม 2558. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- สุรเกียรติ อาชานานุภาพ.(2530). สถานการณ์การแพทย์แผนไทยในปัจจุบัน อ้างถึงใน สุวิทย์ วิบูลผล
ประเสริฐ และโกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (บรรณาธิการ). การแพทย์แผนไทยภูมิปัญญาแห่งการ
พึ่งตนเอง . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ เอช. เอ็น. สเตชั่นนารีและการพิมพ์.
- สำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). คู่มือการจัดทำแผนการจัดการความรู้จาก
ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. ม.ป.ท. : โครงการพัฒนาส่วนราชการให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และการ
จัดการความรู้ในส่วนราชการ
- สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. (2541). การศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนัก
นายกรัฐมนตรี.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2526). การพัฒนาชุมชน .กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมจิต พรหมเทพ. (2543). รายงานการวิจัยเรื่องการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านของประชาชนชนบท. เชียงใหม่
: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สุธิวังค์ พงษ์ไพบูลย์. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้. สงขลา : วารสารทักษิณคดี,
สนธยา พลศรี. (2550). เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์
สภาการแพทย์แผนไทย. (2556). เกณฑ์มาตรฐานและกรรมวิธีการแพทย์แผนไทย ผู้ประกอบวิชาชีพ
การแพทย์แผนไทย คณะกรรมการสภาการแพทย์แผนไทยตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์
แผนไทย พ.ศ. 2556 อนุมัติในการประชุมคณะกรรมการสภาการแพทย์แผนไทย ครั้งที่ 11/2562
เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2562.[Online]. Available URL: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/>,
2566 (มิถุนายน, 9).
- เสรี พงศ์พิศ. (2552). คู่มือการทำวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทยการพิมพ์.
_____. (2533). วัฒนธรรมกับการพัฒนาชนบท. ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ภูมิปัญญาพื้นบ้าน,
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- เสรี พงศ์พิศ, วิจิต นันทสุวรรณ และจ่านงค์ แรกพินิจ. (2544). วิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : บางกอกบล็อก.
ศรีปริยญา ฐประจ่าง. (2546). ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). การจัดการความรู้ : พื้นฐานและการประยุกต์. กรุงเทพฯ : ธรรมกมล
การพิมพ์.
- พระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556
- พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนที่ 6 ก, 18 มกราคม 2548.
- ประเวศ วะสี. (2530). การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา.กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
_____. (2541). ประชาคมตำบล. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.
- ปณิตา พันภัย. (2544). การบริหารความรู้ (Knowledge Management) : แนวคิดและกรณีศึกษา.
กรุงเทพฯ : ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธรรมนิตย์ ชำนาญ บรรณาธิการ.(2552.) **คัมภีร์ยาสมุนไพรไทย ตำรับหมอพร กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์**.กรุงเทพฯ : ไทยควอลิตี้บุ๊คส์.

พัทธา สายหู. (2534). **กลไกของสังคม**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ, เสาวภา พรสิริพงษ์ และพรทิพย์ อุศุภรัตน์. (2541). **การศึกษาภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านไทย พ่อใหญ่เคน ลาวงศ์**. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.นนทบุรี : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554**.(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท.จำกัด.

เอกวิทย์ ณ ถกลาง. (2540). **ภูมิปัญญาสรีรศาสตร์ชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เอี่ยม ทองดี. (2542). **ข้าว:วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง**.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน

ภาษาอังกฤษ

Anonymous. (1995). **Andrographis Herb**. In: **Thai Herbal Pharmacopoeia**. Vol.1. Dept. of Medicinal Science Ministry of Public Health, Bangkok.

Hornby, Albert Sydney (2010). **Oxford advanced learner's dictionary of current English**. (8th ed.). Oxford : Oxford University Press.

Sakuanrungsirikul, S., Ch. Ditchaiwong, A. Jetana and P. Buddanoi. (2007). **Intraspecific Variability of Andrographis paniculata Collections Using Molecular Markers**. International Workshop on Medicinal and Aromatic Plants. Jan. 15-18 2007. Chiang Mai. p.144.

www.https://cpho.moph.go.th/?p=5397. วันสืบค้น 22 สิงหาคม 2566

สัมภาษณ์

พระอธิการเฉลิม ป. สุวณฺณโชโต หมอพระพื้นบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา ตำบลพังตรุ อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

หมอละออ พฤชากร ที่ปรึกษาหมอพื้นบ้านอาวุโสห้วยกระเจา-บ่อยา ตำบลพังตรุ อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

หมอบุญ ตามจิตร์เจริญ ที่ปรึกษาหมอพื้นบ้านอาวุโสห้วยกระเจา-บ่อยา ตำบลพังตรุ อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

หมอบรรเจิด ทิพวรรณ หมอชาวบ้านตำบลพังตรุ อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

หมอประดิษฐ์ เพิ่มแสงสุวรรณ วิทยากรหมอพื้นบ้านอาวุโสห้วยกระเจา-บ่อยา ตำบลพังตรุ อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

หมอสัน คันสนีย์ สังข์ทอง หมอพื้นบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา ตำบลพังตรุ อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

หมอเอ็ม อัมชา ฐิติ วิทยากรหมอฟันบ้านอาวุโสห้วยกระเจา-บ่อยา ตำบลพังตรุ อำเภอนมทวน
จังหวัดกาญจนบุรี

ภาคผนวก
(Appendix)

ภาคผนวก ก.
(แบบสอบถาม)

แบบสอบถาม

เรื่อง การจัดการความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีไทยด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจร กรณีศึกษากลุ่ม
วิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยกระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

คำชี้แจง : แบบสอบถามชุดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วย
กระเจา-บ่อยา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรีต่อการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจร จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ จากท่านโปรดสละเวลาตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริงและตรงกับความคิดของ
ท่านมากที่สุด ข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะนำไปพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อไป

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด
แบบสอบถามมี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการแปรรูปสมุนไพรฟ้าทะลายโจร

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ (ถ้ามี)

ขอขอบคุณที่สละเวลาในการตอบแบบสอบถาม

คณะผู้วิจัย

ตอนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ 1) ชาย 2) หญิง
2. อายุ 1) ต่ำกว่า 30 ปี 2) 31-40 ปี
 3) 41-50ปี 4) 51-60ปี
 5) มากกว่า 60ปี
3. การศึกษา 1) ต่ำกว่าปริญญาตรี 2) ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
 3) สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพหลัก 1) รับจ้างทั่วไป 2) ค้าขาย
 3) พนักงานเอกชน 4) แม่บ้าน 5) เกษตรกร
5. สถานภาพ 1) โสด 2) สมรส 3) หย่าร้าง/หม้าย
6. รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน
 1) ต่ำกว่า 10,000 บาท 2) 10,001 - 20,000 บาท
 3) 20,001 - 30,000 4) มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 2 : คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจร

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านเห็นด้วยตามความเป็นจริง โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาดังต่อไปนี้

(5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด)

ข้อ ที่	ปัจจัยด้านการจัดการ ความรู้การแปรรูป ผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้า ทะลายโจร	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ นักวิจัย
		มาก ที่สุด 5	มาก 4	ปาน กลาง 3	น้อย 2	น้อย สุด 1	
1.	ด้านความเชื่อจาก ครอบครัว						
2.	การถ่ายทอดความรู้ จากบรรพบุรุษ						
3.	บริบทและศักยภาพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์						
4.	เศรษฐกิจพอเพียง						
5.	สถานการณ์โควิด-19						
6.	การปรับเปลี่ยนไปตาม ความสนใจของชุมชน						
7.	การดูแลรักษาสุขภาพ ที่เหมาะสมกับ สถานการณ์ของชุมชน						

ตอนที่ 3 : คำถามเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านเห็นด้วยตามความเป็นจริง โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาดังต่อไปนี้

(5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด)

ข้อ ที่	การถ่ายทอดการจัดการ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน การดูแลสุขภาพด้วย ฟ้าทะลายโจร	กระบวนการจัดการความรู้					สำหรับ นักวิจัย
		มาก ที่สุด 5	มาก 4	ปาน กลาง 3	น้อย 2	น้อย สุด 1	
8	การดูแลสุขภาพที่ เหมาะกับสถานการณ์ชุมชน						
9	ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่ บุตรหลาน						
10	เรียนรู้การใช้สมุนไพรจาก หมอพื้นบ้านหรือผู้สูงอายุใน ชุมชน						
11	เรียนรู้จากสื่อออนไลน์มาก ที่สุด						

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ (ถ้ามี) โปรดระบุ

ท่านคิดรูปแบบผลิตภัณฑ์ชนิดใดของชุมชน เหมาะสมเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบและจำหน่ายของชุมชนมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

...../...../.....

ภาคผนวก ข.
(ตัวอย่างพืชสมุนไพรในท้องถิ่น)

ฟ้าทะลายโจร

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Andrographis paniculata* (Burm.f.) Nees

ชื่อสามัญ : Kariyat, The Creat วงศ์: ACANTHACEAE

ชื่ออื่น : หลู้ก้านงู (สงขลา) สามสิบดี (ร้อยเอ็ด) เมฆละลาย (ยะลา)

เป็นไม้ล้มลุก ทุกส่วนมีรสขม สูง 30 – 70 ซม. ใบสีเขียวเข้มเป็นมัน มีเส้นใบสีม่วงแดงพาดอยู่ ผลเป็นฝัก ภายในมีเมล็ดจำนวนมาก

มุมมองการเกิดโรคหรืออาการตามศาสตร์ การแพทย์แผนไทย อาการไข้ ไอ เจ็บคอ เป็นอทิพผลของธาตุไฟที่เพิ่มปริมาณสูงขึ้น ทำให้เกิดอาการดังกล่าว

นิยมใช้รักษาไข้หวัดมาแต่โบราณ ประกอบด้วยสารออกฤทธิ์ทางชีวภาพหลากหลายชนิด เช่น ไดเทอร์ปีนอยด์ (Diterpenoids) ฟลาโวนอยด์ (Flavonoids) และโพลีฟีนอล (Polyphenols) ที่มีฤทธิ์ต้านการอักเสบและการติดเชื้อ ช่วยกระตุ้นการทำงานของระบบภูมิคุ้มกัน ช่วยบรรเทาอาการหวัดได้

ข้อควรระวัง

แต่หากใช้ในปริมาณเกินความจำเป็น ก็อาจส่งผลทำให้ร่างกายมีปริมาณ ความเย็นเกินไปส่งผลทำให้เกิดอาการไม่พึงประสงค์ตามมาได้ เช่น อาการชาตามร่างกาย แขนและขาอ่อนแรง ท้องอืดท้องเฟ้อ ท้องเสีย หรือผื่นแพ้ตามร่างกาย เป็นต้น

สรรพคุณและวิธีใช้ตามตำราการแพทย์แผนไทย และสมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐาน

แนวความคิดภูมิปัญญาชาวบ้าน

1. แก้วไข แก้วหวัด

ยาต้ม : ต้มน้ำดื่มก่อนอาหาร วันละ 2 ครั้ง เช้า-เย็น หรือเวลามีอาการ

ยาขง : ขงดื่มก่อนอาหาร, ก่อนนอน วันละ 3-4 ครั้ง

ลูกกลอน : รับประทาน ครั้งละ 4-10 เม็ด วันละ 3-4 ครั้ง ก่อนอาหาร, ก่อนนอน

2. แก้เจ็บคอ ทอนซิลอักเสบ

ใบสด : เคี้ยวใบสด 5-7 ใบ แล้วดื่มน้ำตาม

ยาผงใช้สุดดม : นำผงบดละเอียด มาใส่ขวด ปิดฝาเขย่า แล้วเปิดสูดดม

ยาต้ม/ยาชง (ใช้เหมือนยาแก้ไข้)

3. ช่วยเจริญอาหาร บำรุงกำลัง

ยาต้ม ยาชง (ใช้เหมือนยาแก้ไข้)

ดองเหล้า : ใบแห้งหั่นชิ้นเล็ก ๆ ใส่ขวด แช่เหล้าโรง 40 ดีกรี ปิดฝาให้แน่น เขย่าขวดวันละ 1 ครั้ง ครบ 7 วัน กรองเอาน้ำรับประทาน ครั้งละ 1-2 ช้อนโต๊ะ วันละ 3-4 ครั้ง ก่อนอาหาร

4. แก้ท้องเสีย ชนิดไม่ติดเชื้อ

ทั้งต้น : ผึ่งลม หั่นชิ้นเล็ก 1 กำมือ ต้มเอาน้ำดื่มตลอดวัน

5. ใช้ภายนอก

แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก ฝี พุพอง

วิธีใช้ : ตำพอก บริเวณที่มีอาการ

ตำรับยาไทยที่มีฟ้าทะลายโจรเป็นส่วนประกอบ

1. ยาสิงฆานิกา (แก้ทอนซิลอักเสบ เจ็บคอ แก้ไข้ (ลดปิตตะ)

ส่วนประกอบ 1) ฟ้าทะลายโจร 6 ส่วน 2) โทงเทง 1 ส่วน 3) น้ำมันราชสีห์ 1 ส่วน 4) เสนียด 1 ส่วน 5) หญ้าวงช้าง 1 ส่วน

2. ตำรับยาลดความดันโลหิต (อาการปวดหัวจากความเครียดและความวิตกกังวล)

ส่วนประกอบ 1) ใบฟ้าทะลายโจร 2) ใบย่านาง 3) กาฝากมะม่วง

3. ยาแก้หอบหืด ยาแก้ปวดเยื่อข้อ

ส่วนประกอบ 1) ฟ้าทะลายโจร 2) หญ้าหนวดแมว 3) โด่ไม่รู้ล้ม 4) ไม้ตีนนก 5) ชุมเห็ดเทศ 6) หญ้าพันงูขาว 7) เถารางจืด 1) ฟ้าทะลายโจร 2) สมอไทย 3) ตำแยแมว 4) มะแว้ง 5) มะขามป้อม 6) รากทองพันชั่ง 7) ชะเอมเทศ มะนาวแทรกเกลือ

4. ตำรับยาหอมพื้นบ้าน จ.พัทลุง

ยาแก้ไข้ : ส่วนประกอบ 1) ฟ้าทะลายโจร 2) บอระเพ็ด 3) ผักเสี้ยนผี 4) กระชายดำ 5) โด่ไม่รู้ล้ม

วิธีทำ : บดผงละลายน้ำผึ้งรวง กินแก้ไข้

ยาแก้ไอเรื้อรัง : ส่วนประกอบ 1) ฟ้าทะลายโจร 2) กรดน้ำ 3) บานไม่รู้โรยป่า 4) หญ้าใต้ใบ

ข้อห้าม

ผู้ที่แพ้ฟ้าทะลายโจร

สตรีตั้งครรภ์และให้นมบุตรไม่ควรใช้

ผู้ป่วยที่มีประวัติเป็นโรคไตอักเสบจากการติดเชื้อ

ผู้ป่วยโรครุม่าห์มาติก

ผู้ป่วยที่มีอาการเจ็บคอจากการติดเชื้อแบคทีเรีย และมีอาการรุนแรง เช่น มีตุ่มหนองในคอ ใช้สูงหนาวสั่น เป็นต้น

ข้อควรระวังในการใช้

อาจทำให้เกิดอาการแพ้ได้ โดยมีอาการตั้งแต่ผื่นคัน ลมพิษ จนถึงอาการช็อกจากการแพ้อย่างรุนแรง หากใช้ฟ้าทะลายโจรติดต่อกัน 3 วัน แล้วไม่หายหรือมีอาการ รุนแรงขึ้นระหว่างใช้ยา ควรหยุดใช้แล้วไปพบแพทย์

อาการไม่พึงประสงค์

อาจทำให้เกิดอาการผิดปกติของทางเดินอาหาร เช่น ปวดท้อง ท้องเดิน คลื่นไส้ เบื่ออาหาร วิงเวียนศีรษะ ใจสั่น อาจเกิดลมพิษได้ และอาจเกิดอาการแพ้อย่างรุนแรงได้

สะเดา

ต้นสะเดา บ้านผู้ใหญ่สี่น้ คุณคันทันสนีย์ สังทอง
ที่มา : นักวิจัย เมษายน 2566

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Azadirachta indica* A.Juss. (ชื่อพ้องวิทยาศาสตร์ *Azadirachta indica* var. *siamensis* Valetton, *Melia azadirachta* L.)

ชื่อวงศ์ : (MELIACEAE)

ชื่ออื่น ๆ : สะเดา สะเดาบ้าน (ภาคกลาง), สะเลียม (ภาคเหนือ), เดา กระเดา กะเดา (ภาคใต้), จะดั่ง จะดั่ง (ส่วย), ผักสะเลม (ไทลื้อ), ลำต้าว (ลัวะ), สะเรียม (ขมุ), ตะหมา้หมาะ (กะเหรี่ยงแดง), ควินิน (ทั่วไป), สะเดาอินเดีย (กรุงเทพฯ), กาเดา, เดา, ไม้เดา สามารถพบขึ้นได้ทั่วไปตามป่าแล้งใน ประเทศอินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย พม่า ปากีสถาน ศรีลังกา และ ประเทศไทย เขตการกระจายพันธุ์อยู่ตามธรรมชาติตามป่าเบญจพรรณแล้ง และป่าแดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ต้นสะเดาเป็นพันธุ์ไม้ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ มีความสูงประมาณ 20-25 เมตร ลักษณะของต้นเป็นทรงเรือนยอดเป็นพุ่มหนาที่ปกคลุมปี เปลือกของลำต้นค่อนข้างหนา มีสีน้ำตาลเทา หรือสีเทาปนดำ ส่วนเปลือกของกิ่งมีลักษณะค่อนข้างเรียบ และเนื้อไม้มีสีแดงเข้ม ปนสีน้ำตาล เนื้อหยาบ เป็นมันเลื่อม มีความแข็งแรงทนทาน ส่วนแกนไม้มีสีน้ำตาลแดง มีความแข็งแรงและทนทานมาก

สรรพคุณ :

ผล : ช่วยแก้โรคหัวใจ หัวใจเดินผิดปกติ หรือหัวใจเต้นผิดปกติ แก่ลมหายใจวาทหรือลม ที่เกิดในหัวใจ

แก่น : แก้ไข้ตัวร้อน ไข้จับสั่น

เปลือกต้น : แก้กษัยหรือโรคชุกพอม พอมแห้งแรงน้อย, ช่วยรักษาโรคแทรกซ้อนใน ผู้ป่วยเอดส์

ลำต้น : น้ำตาลที่ได้จากการหมักน้ำจากลำต้นมีแร่ธาตุ ใช้เป็นยาบำรุงร่างกาย

ดอก, ใบ, ผล : ช่วยบำรุงธาตุในร่างกาย

ใบ, แก่น : ช่วยบำรุงธาตุไฟ ขับน้ำย่อยอาหารทำให้กระเพาะย่อยอาหารได้ดีขึ้น, ช่วยบำรุงโลหิต

ประโยชน์ : ยอดอ่อนและดอกอ่อนใช้รับประทานเป็นผักสดหรือใช้ลวกกินกับน้ำพริกหรือลาบ (กะเหรี่ยงแดง), ยอดอ่อนใช้กินกับลาบ (ไทลื้อ) ส่วนช่อดอกใช้ลวกกินกับน้ำพริก (คนเมือง), หรือจะใช้ดอก รับประทานร่วมกับแกงหน่อไม้หรือลาบก็ได้ (คนเมือง), ส่วนแก่นในยอดอ่อนใช้ ประกอบอาหารได้ เช่น การ นำมาทำเป็นแกง (ถั่ว) น้ำปลาหวานสะเดา อีกหนึ่งเมนูอาหารที่ ให้พลังงานค่อนข้างสูง ให้โปรตีนพอใช้ แต่ ให้ไขมันต่ำ มีคุณค่าทางอาหารสูง ทั้งแร่ธาตุและ วิตามิน ช่วยแก้ไข้หวัดม บรรเทาความร้อนในร่างกาย ช่วย ปรับธาตุให้สมดุล ช่วยทำให้เจริญ อาหาร ทั้งยังช่วยลดความเสี่ยงและป้องกันโรคมะเร็งได้อีกด้วย หรือจะใช้ ใบทั้งก้านและดอก นำมาตากแดดจนแห้ง ต้มกับน้ำ 3 แก้วจนเหลือ 1 แก้ว ใช้กินก่อนอาหารขณะอุ่นๆ ไม่ เกิน 3 วัน ไข้จะหาย ยอดอ่อนใช้เป็นยาขมเจริญอาหาร ด้วยการใช้ช่อดอกนำมาลวกน้ำร้อน จิ้มน้ำปลาหวาน หรือน้ำพริก การรับประทานใบสะเดาเป็นอาหารจะช่วยทำให้เจริญอาหาร ลดอาการเบื่ออาหารหรือกิน อาหารได้น้อย ช่วยลดความเครียด หากเป็นไข้ตัวร้อน ปวดศีรษะ น้ำมูกไหล ให้ใช้ยอดอ่อนหรือดอกลวกจิ้ม กินกับน้ำพริก อาการจะบรรเทาภายใน 24 ชั่วโมง หรือถ้าหากไปตากแดดตากฝนจนมีอาการอ่อนเพลีย เบื่อ อาหาร ครั้นเนื้อครั้นตัวคล้ายจะเป็นไข้ ก็ให้ใช้ยอดอ่อน (คัมภีร์ยาใบลานอีสาน ใช้รักษาโรคมะเร็งกระดูก วัด บ้านโพนทัน)

(ที่มา : ธรรมนูญ ชำนาญ บรรณาธิการ.(2552.)คัมภีร์ยาสมุนไพรไทย ตำรับหมอพรม หลวง ชุมพรเขตรอุดมศักดิ์.กรุงเทพฯ :ไทยควอลิตี้บุ๊คส์.)

ผักชีข้าง (สามร้อยราก)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Asparagus racemosus* Willd.

ชื่อวงศ์ : (ASPARAGACEAE)

ชื่อท้องถิ่นอื่น ๆ : กาญจนบุรี เรียกว่า สามร้อยราก, นครราชสีมา เรียกผักหนาม, ผักชีข้าง หนองคาย สกลนคร เรียก ผักชีข้าง, จั๋งเครือ (ภาคเหนือ), เตอสีเบา (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน), พอควายเมะ (กะเหรี่ยง-เชียงใหม่), ชีข้าง, ผักชีข้าง, จันดิน, มันสามตอน, สามสิบ, ว่านรากสามสิบ, ว่านสามสิบ, ว่านสามร้อยราก, สามร้อยฝั้ว, สาวร้อยฝั้ว, ศตาวรี

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: จัดเป็นไม้เถาเนื้อแข็งเลื้อยพันต้นไม้อื่นด้วยหนาม (หนามเปลี่ยนมาจากใบเกล็ดบริเวณ ข้อ) สามารถเลื้อยปีนป่ายต้นไม้อื่นขึ้นไปได้สูงประมาณ 1.5-4 เมตร แตกแขนงเป็นเถาต่างๆ ลำต้นต้นเป็นสีเขียวหรือสีขาวแกมเหลือง เถามีขนาดเล็กเรียวกกลม เรียบ ลื่น และเป็นมัน เถาอ่อนเป็นเหลี่ยมตามข้อเถามีหนามแหลม หนามมีลักษณะโค้งกลับ บริเวณข้อมีกิ่งแตก แขนงแบบรอบข้อ และกิ่งนี้จะเปลี่ยนเป็นสีเขียวลักษณะแบนเป็นรูปขอบขนาน ปลายแหลม ทำหน้าที่แทนใบ มีเหง้าและรากอยู่ใต้ดิน ออกเป็นกระจุกคล้ายกระสวย ลักษณะของราก ออกเป็นพวงคล้ายรากกระชาย ลักษณะอวบน้ำ เป็นเส้นกลมยาว มีขนาดโตกว่าเถามาก มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทย อินเดีย ศรีลังกา ชวา จีน มาเลเซีย และออสเตรเลีย พบขึ้นตามป่าในเขตร้อนชื้น ป่าเขตร้อนแห้งแล้ง ป่าผลัดใบ ป่าโปร่งหรือตามเขาหินปูน

สรรพคุณ :

ราก มีสรรพคุณเป็นยาบำรุงกำลัง ใช้เป็นยาชูกำลัง ตำรายาไทยจะใช้รากเป็นยาแก้ กระษัย รากใช้ผสมกับเหง้าขิงป่าและต้นจันทน์แดง ผสมกับเหล้าโรงใช้เป็นยาแก้วิงเวียน ราก ใช้ต้มกับน้ำดื่มเป็นยาลดความดันโลหิตและลดไขมันในเลือด รากสามสิบมีสรรพคุณช่วยลดระดับ น้ำตาลในเลือด โดยไปกระตุ้นการทำงานของตับอ่อน, ไม่ย่อย รักษาแผลในกระเพาะอาหาร โรคกระเพาะรากใช้ต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้อาการท้องเสีย แก้บิด

ใบ มีสรรพคุณเป็นยาระบาย

ผล ใช้ปรุงเป็นยาแก้พิษไข้เซื่องซึม แก้พิษไข้กลับไข้ซ้ำ มักใช้ร่วมกับผลราชดัด เพื่อ เป็นยาดับพิษไข้ จากบิดเรื้อรัง ราก, ทั้งต้น นำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยารักษาโรคคอกอก (<https://medthai.com>) ประโยชน์: ผลอ่อนสามารถนำมารับประทานได้ โดยนำมาทำเป็นแกงลูกสามสิบ รากนำมาต้ม เชื่อม หรือนำมาแช่อิ่ม ใช้รับประทานเป็นอาหาร ภาคอีสานจะนำยอดมาลวกรับประทานเป็น ผักเคียง ใช้รับประทานสด หรือนำมาผัด ส่วนทางภาคใต้จะใช้ส่วนที่อยู่เหนือดินมาใส่ในแกงส้ม และแกงเลียง รากยังสามารถนำมาทุบหรือชูดกับน้ำ ทำเป็นน้ำสบู่น้ำสำหรับซักเสื้อผ้าได้อีกด้วย (คัมภีร์ยาโบราณอีสาน ใช้รักษาโรคมะเร็งหมีอ มะเร็งसान วัดท่าม่วง)

(ที่มา: ธรรมนิธย์ ชำนาญ บรรณาธิการ.(2552.) คัมภีร์ยาสมุนไพรไทย ตำรับหมอมพร กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์.กรุงเทพฯ : ไทยควอลิตี้บุ๊กส์.)

ภาคผนวก ค.
(วิธีปรงยาสมุนไพรรักษาไฟทะลายโจร ฉบับหมอพื้นบ้าน)

1. ชื่อยา รักษาลมพิษ (คันคายนูนหรือมุ่นห่ม่าน)

วิธีรักษา ใช้ทา

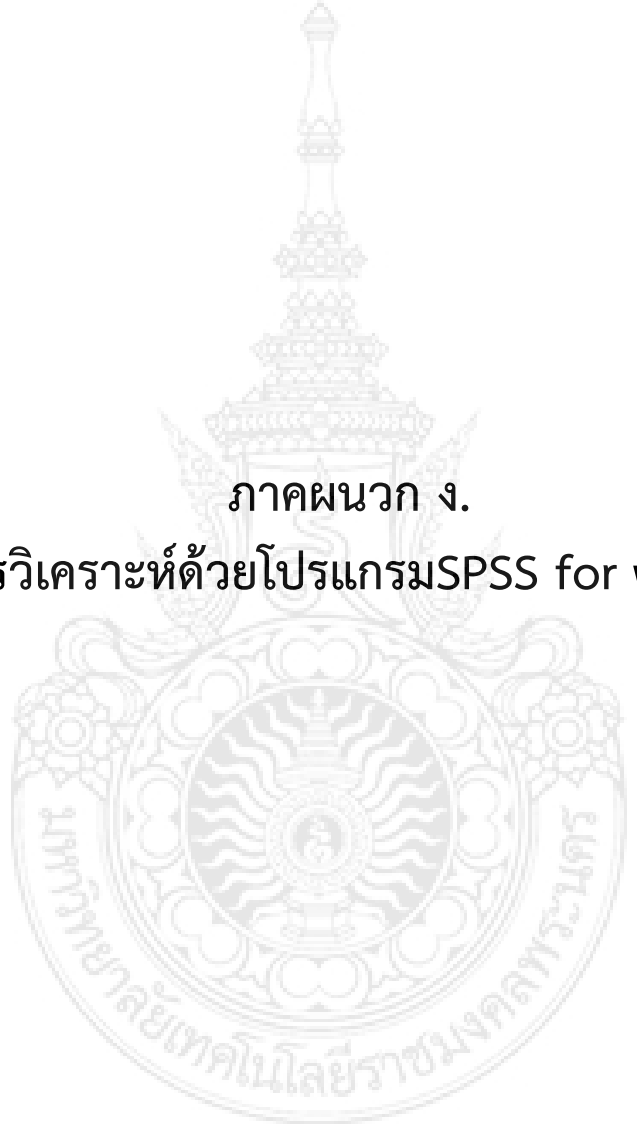
ตัวยา ประกอบด้วย

- 1) สะเดา ใช้เปลือก
- 2) ขมิ้น
- 3) อ้อยดำ
- 4) น้ำท่า (น้ำจากท่าน้ำ)

วิธีปรุงยา ให้เอาเปลือกสะเดา ขมิ้น อ้อยดำ ผนใส่น้ำทาดี

ที่มา : ตำรับยา ของวัดบ้านโกทา ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม อ้างใน กฤษฎา ศรีธรรมมา, พิษณุ เข้มพิลา และศรินทร์ ทองธรรมชาติ. (2550) การสืบค้นภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านอีสานใน คัมภีร์ยาโบราณอีสาน. มหาสารคาม : มูลนิธิสถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.

ภาคผนวก ง.
(ผลการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมSPSS for windows)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม							
		เพศ	อายุ	การศึกษา	อาชีพหลัก	สถานภาพ	รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน
N	Valid	90	90	90	90	90	90
	Missing	0	0	0	0	0	0

Frequency Table

เพศ					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ชาย	49	54.4	54.4	54.4
	หญิง	41	45.6	45.6	100.0
	Total	90	100.0	100.0	

อายุ					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ต่ำกว่า 30 ปี	9	10.0	10.0	10.0
	31-40 ปี	14	15.6	15.6	25.6
	41-50ปี	20	22.2	22.2	47.8
	51-60ปี	22	24.4	24.4	72.2
	มากกว่า 60ปี	25	27.8	27.8	100.0
	Total	90	100.0	100.0	

การศึกษา					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ต่ำกว่าปริญญาตรี	52	57.8	57.8	57.8
	ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	28	31.1	31.1	88.9
	สูงกว่าปริญญาตรี	10	11.1	11.1	100.0
	Total	90	100.0	100.0	

อาชีพหลัก					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	รับจ้างทั่วไป	18	20.0	20.0	20.0
	ค้าขาย	16	17.8	17.8	37.8
	พนักงานเอกชน	17	18.9	18.9	56.7
	แม่บ้าน	12	13.3	13.3	70.0
	เกษตรกร	27	30.0	30.0	100.0
	Total	90	100.0	100.0	

สถานภาพ					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	โสด	40	44.4	44.4	44.4
	สมรส	35	38.9	38.9	83.3
	หย่าร้าง/หม้าย	15	16.7	16.7	100.0
	Total	90	100.0	100.0	

รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ต่ำกว่า 10,000 บาท	36	40.0	40.0	40.0
	10,001 - 20,000 บาท	33	36.7	36.7	76.7
	20,001 - 30,000 บาท	14	15.6	15.6	92.2
	มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป	7	7.8	7.8	100.0
	Total	90	100.0	100.0	

Descriptive Statistics			
	N	Mean	Std. Deviation
1.1 ด้านความเชื่อจากครอบครัว	90	4.80	.402
1.2 การถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษ	90	4.77	.425
1.3 บริบทและศักยภาพการพัฒนาผลิตภัณฑ์	90	4.73	.493
1.4 เศรษฐกิจพอเพียง	90	4.72	.821
1.5 สถานการณ์โควิด-19	90	4.71	.658
1.6 การปรับเปลี่ยนไปตามความสนใจของชุมชน	90	4.69	.574
1.7 การดูแลรักษาสุขภาพที่เหมาะสมกับ สถานการณ์ของชุมชน	90	4.68	.832
2.1 การดูแลรักษาสุขภาพที่เหมาะสมกับ สถานการณ์ชุมชน	90	4.91	.466
2.2 ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่บุตรหลาน	90	4.92	.374
2.3 เรียนรู้การใช้สมุนไพรจากหมอพื้นบ้านหรือ ผู้สูงอายุในชุมชน	90	4.89	.409
2.4 เรียนรู้จากสื่อออนไลน์มากที่สุด	90	4.94	.230
Valid N (listwise)	90		

ปัจจัยด้านการจัดการความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทะลายโจร			
	N	Mean	Std. Deviation
1.1 ด้านความเชื่อจากครอบครัว	90	4.80	.402
1.2 การถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษ	90	4.77	.425
1.3 บริบทและศักยภาพการพัฒนาผลิตภัณฑ์	90	4.73	.493
1.4 เศรษฐกิจพอเพียง	90	4.72	.821
1.5 สถานการณ์โควิด-19	90	4.71	.658
1.6 การปรับเปลี่ยนไปตามความสนใจของชุมชน	90	4.69	.574
1.7 การดูแลรักษาสุขภาพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ของชุมชน	90	4.68	.832
Total	90	4.73	.281
Valid N (listwise)	90		

การถ่ายทอดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลรักษาสุขภาพด้วยฟ้าทะลายโจร			
	N	Mean	Std. Deviation
2.1 การดูแลรักษาสุขภาพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ชุมชน	90	4.91	.466
2.2 ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่บุตรหลาน	90	4.92	.374
2.3 เรียนรู้การใช้สมุนไพรจากหมอพื้นบ้านหรือผู้สูงอายุในชุมชน	90	4.89	.409
2.4 เรียนรู้จากสื่อออนไลน์มากที่สุด	90	4.94	.230
Total	90	4.92	.246
Valid N (listwise)	90		

แบบคำขอเสนอรายชื่อหมอฟันบ้าน

คำขอเลขที่.....

เขียนที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว/อื่น ๆ).....
 ตำแหน่ง (ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน/ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น).....
 สถานที่ปฏิบัติงาน.....

หมายเลขโทรศัพท์..... หมายเลขโทรสาร.....

e-mail:

ขอยื่นคำขอเสนอรายชื่อหมอฟันบ้าน จำนวน.....ราย (รายชื่อตามเอกสารแนบ) เพื่อเข้ารับการพิจารณาให้เป็นบุคคลที่ได้รับหนังสือรับรองการเป็นหมอฟันบ้าน ตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยการรับรองหมอฟันบ้าน พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยยื่นเอกสารต่อ

- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
 ที่ว่าการอำเภอที่ตั้ง
 กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (เฉพาะกรุงเทพมหานคร)

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า รายชื่อหมอฟันบ้านดังกล่าว เป็นผู้มีความสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยการรับรองหมอฟันบ้าน พ.ศ. ๒๕๖๒ ทุกประการ

ทั้งนี้ ได้แนบสำเนาเอกสารหลักฐานเพื่อประกอบพิจารณา จำนวน.....ฉบับ ดังต่อไปนี้

๑. บันทึกหรือรายงานการประชุม (ที่มีมติพิจารณาเห็นชอบให้เสนอรายชื่อหมอฟันบ้าน)
๒. เอกสารหลักฐานของหมอฟันบ้านที่เสนอรับการรับรอง
 - สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของหมอฟันบ้าน
 - สำเนาทะเบียนบ้านของหมอฟันบ้าน
 - ใบรับรองแพทย์ (ตามที่กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกกำหนด)
 - แบบ ม.บ.๑ (เอกสารประกอบขอรับการพิจารณารับรองการเป็นหมอฟันบ้าน)

๓. เอกสารอื่น (ถ้ามี) ระบุ.....

ลงชื่อ.....ผู้เสนอ

(.....)

ตำแหน่ง*

* ให้ระบุตำแหน่งผู้เสนอรายชื่อเป็น ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน/ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เอกสารประกอบขอรับการพิจารณารับรองการเป็นหมอฟันบ้าน คำขอเลขที่.....

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว/อื่น ๆ)..... นามสกุล.....
 วัน/เดือน/ปีเกิด..... อายุ.....ปี นับถือศาสนา.....
 เลขบัตรประจำตัวประชาชน..... อาชีพ.....
 อยู่บ้านเลขที่..... หมู่..... ตรอก..... ซอย..... ถนน.....
 แขวง/ตำบล..... เขต/อำเภอ..... จังหวัด.....
 รหัสไปรษณีย์..... เบอร์โทรศัพท์..... e-mail..... LINE ID

สถานภาพ โสด สมรส หม้าย หย่าร้าง แยกกันอยู่ อื่น ๆ

วุฒิการศึกษา..... ชื่อโรงเรียน/สถาบันการศึกษา.....

มีความประสงค์ขอรับการรับรองเป็นหมอฟันบ้าน ตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วย
 การรับรองหมอฟันบ้าน พ.ศ. ๒๕๖๒

โดยยื่นต่อ คณะกรรมการหมู่บ้าน.....
 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น.....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า

ไม่เคยต้องโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีซึ่งจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์
 ของหมอฟันบ้าน

ไม่มีพฤติกรรม ซึ่งจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของหมอฟันบ้าน

ลงชื่อ
 (.....)
 หมอฟันบ้าน

ลงชื่อ
 (.....)
 ผู้รับคำขอ

ความเห็นของเจ้าหน้าที่ (กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก/สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด)

ได้ตรวจสอบเอกสารประกอบคำขอแล้ว

- ครบถ้วน เห็นควรเสนอรายชื่อให้คณะกรรมการพิจารณา
- ไม่ครบถ้วน (ระบุ).....
- อื่น ๆ (ระบุ).....

ลงชื่อ.....
 (.....)

ตำแหน่ง.....
 วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

หมายเหตุ

- การกรอกรายละเอียดการเป็นหมอฟันบ้านตามระเบียบนี้ หากมีหลักฐาน เอกสาร ให้แนบกับแบบคำขอเสนอรายชื่อเพื่อขอรับการรับรองการเป็นหมอฟันบ้านไว้ด้วย
- ให้จัดทำสำเนาหลักฐานประกอบการพิจารณา จำนวน ๑ ชุด มอบให้ผู้ขอหนังสือรับรองหมอฟันบ้านเก็บไว้เป็นหลักฐาน
- รวบรวมต้นฉบับส่งสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

รายละเอียดการเป็นหมอพื้นบ้าน

ให้บรรยายโดยละเอียดว่า “ผู้ขอหนังสือรับรองการเป็นหมอพื้นบ้าน เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของประชาชนในท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน ตามวัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดกันมานานไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี เป็นที่นิยมยกย่องจากชุมชน” หากมีหลักฐานและเอกสารให้แนบประกอบคำขอหนังสือรับรองหมอพื้นบ้านด้วย

๑. ประวัติการเป็นหมอพื้นบ้าน

๑.๑ เริ่มเรียนรู้ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน ปี พ.ศ.

เริ่มให้การรักษา ปี พ.ศ.รวมระยะเวลาการเป็นหมอพื้นบ้าน.....ปี

สถานที่ให้การรักษา.....

จำนวนผู้ป่วยที่เคยให้การรักษา.....

๑.๒ พิธีหรือกระบวนการในการสืบทอดความรู้ของหมอพื้นบ้าน เช่น พิธีมอบครู หรือการตั้งขันธุ์

.....

.....

.....

๑.๓ ความเชี่ยวชาญ/โรคที่มีความชำนาญในการรักษา มีประสบการณ์การรักษา ได้แก่

.....

.....

.....

.....

๒. ความรู้และประสบการณ์ของหมอพื้นบ้านในการดูแลรักษา (จำแนกตามรูปแบบการรักษา หรือองค์ความรู้ในการรักษา)

๒.๑ วิธีการ อุปกรณ์ เครื่องมือ การตรวจร่างกาย และการวินิจฉัยผู้ป่วย

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๒ การรักษา

- ขั้นตอนการรักษา

.....

.....

.....

.....

- วิธีการรักษา (เช่น การใช้ยาสมุนไพร การนวด การใช้น้ำมันต์ หรือการใช้คาถา เป็นต้น)

.....

.....

.....

.....

- รายละเอียดการรักษา ตำรับ ตำรายา วิธีการรักษาที่สามารถเปิดเผยได้ (ยกเว้นตำรับ
กัญชาโปรตระกูลโดยละเอียด)

.....
.....

- ข้อปฏิบัติหรือข้อห้ามสำหรับผู้ป่วย ก่อน/ระหว่าง/หลังการรักษา

.....
.....

- การติดตามผลการรักษา มีการรักษาต่อเนื่องหรือนัดผู้ป่วย การรับผู้ป่วยไว้รักษาดูอาการที่บ้าน

.....
.....

- ค่าใช้จ่ายในการรักษา ค่าครู/ค่าอาหาร/ที่พัก/ค่ายา/ค่าสมนาคุณ

.....
.....

๒.๓ วิธีการประเมินผลการรักษาผู้ป่วย

.....
.....

๒.๔ การให้คำแนะนำสำหรับญาติในการร่วมดูแลสุขภาพผู้ป่วยที่บ้าน

.....
.....

๓. การบูชาครู

๓.๑ ขั้นตอนและเครื่องไหว้สำหรับการบูชาครูก่อนและหลังการรักษา

.....
.....
.....

๓.๒ การไหว้ครูประจำปี (เช่น เครื่องไหว้ วันเดือนปีที่กำหนด ขั้นตอน หรือพิธีการ เป็นต้น)

.....
.....

๔. การถ่ายทอดองค์ความรู้ (เช่น การถ่ายทอดความรู้แก่บุตร ศิษย์ หรือประชาชนทั่วไป เป็นต้น)

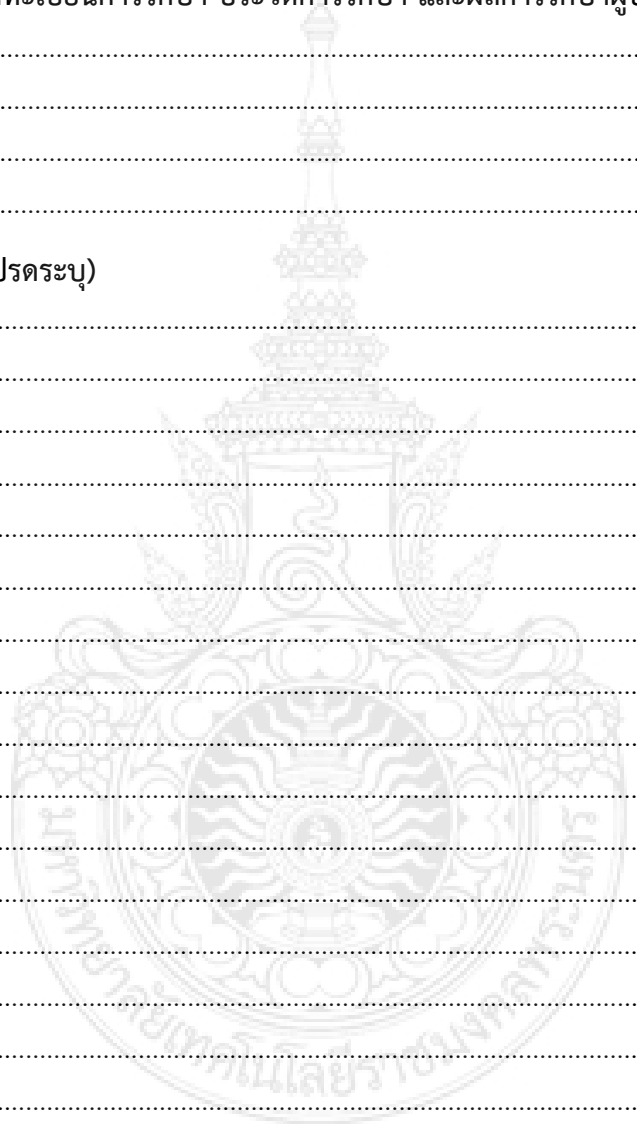
.....
.....
.....
.....
.....

๕. การจัดทำทะเบียนการรักษา ประวัติการรักษา และผลการรักษาผู้ป่วย

.....
.....
.....
.....

๖. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบคำขอต่ออายุหนังสือรับรองการเป็นหมอพื้นบ้าน

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

๑. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว/อื่น ๆ) นามสกุล อายุ.....ปี
เกิดวันที่..... เดือน..... พ.ศ..... นับถือศาสนา..... เลขบัตรประจำตัวประชาชน.....
อยู่บ้านเลขที่..... หมู่..... ตรอก..... ซอย..... ถนน.....
แขวง/ตำบล..... เขต/อำเภอ..... จังหวัด.....
รหัสไปรษณีย์..... เบอร์โทรศัพท์..... e-mail..... LINE ID.....
๒. วุฒิการศึกษา วุฒิการศึกษาเดิม วุฒิการศึกษาใหม่ (โปรดระบุ).....
๓. อาชีพ สถานที่ทำงาน
๔. มีความประสงค์จะขอต่ออายุหนังสือรับรองการเป็นหมอพื้นบ้าน (แบบ ม.บ.๓) หนังสือเลขที่..... คำขอเลขที่.....
ออก ณ วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าข้อความดังกล่าวข้างต้นและเอกสารหลักฐานที่แนบมาถูกต้องและเป็นความจริงทุกประการ

ลงชื่อ หมอพื้นบ้าน
(.....)

ความเห็นของประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- เห็นควรต่ออายุหนังสือรับรองการเป็นหมอพื้นบ้าน
- ไม่เห็นควรต่ออายุหนังสือรับรองการเป็นหมอพื้นบ้าน เนื่องจาก

ลงชื่อ ผู้เสนอรายชื่อ
(.....)

ตำแหน่ง.....

ความเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจสอบ (กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก/สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด)

ได้ตรวจสอบคุณสมบัติการขอต่ออายุหนังสือรับรองการเป็นหมอพื้นบ้าน (แบบ ม.บ.๓) ตามระเบียบกระทรวง
สาธารณสุข ว่าด้วย การรับรองหมอพื้นบ้าน พ.ศ. ๒๕๖๒

- เห็นควรดำเนินการต่ออายุหนังสือรับรองการเป็นหมอพื้นบ้าน
- ไม่เห็นควรดำเนินการต่ออายุหนังสือรับรองการเป็นหมอพื้นบ้าน เนื่องจาก.....
- อื่นๆ (ระบุ).....

ลงชื่อ ผู้ตรวจสอบ
(.....)

ตำแหน่ง.....

มติและความเห็นของคณะกรรมการ

เห็นควร เสนอให้ต่ออายุ ไม่ควรต่ออายุ เนื่องจาก

ผลการพิจารณา

- อนุมัติ ไม่อนุมัติ เนื่องจาก

ลงชื่อ ผู้ออกหนังสือรับรอง
(.....)

ตำแหน่ง.....

ทะเบียนการรักษา ประวัติการรักษา และผลการรักษาผู้ป่วยหรือการใช้ความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของประชาชน

ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ - สกุล..... เพศ..... อายุ..... ปี อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ หมู่บ้าน ถนน

ตรอก/ซอย ตำบล/แขวง อำเภอ/เขต จังหวัด เบอร์โทรศัพท์

โรคประจำตัว การแพ้ยา/อาหาร

น้ำหนัก กิโลกรัม ส่วนสูง เซนติเมตร

ครั้งที่	ว/ด/ป	อาการเจ็บป่วย	ตรวจร่างกาย	วินิจฉัยโรค	การรักษา	ผลการรักษา	การติดตามผล	หมายเหตุ

ลงชื่อ.....หมอฟันบ้าน

หมายเหตุ ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยการรับรองหมอฟันบ้าน พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๓๐ ระบุว่า หมอฟันบ้านต้องจัดทำทะเบียนการรักษา ประวัติการรักษา และผลการรักษาผู้ป่วย หรือการใช้ความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของประชาชน และต้องเก็บรักษาไว้เป็นข้อมูลสำหรับการตรวจสอบหรือค้นหาได้ เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๕ ปี

ใบรับรองแพทย์

สถานพยาบาลที่ตรวจ.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ข้าพเจ้า นายแพทย์/แพทย์หญิง.....

ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเวชกรรม เลขที่..... สถานประกอบเวชกรรมหรือ

สถานที่ปฏิบัติงานประจำอยู่ที่.....

ได้ตรวจร่างกาย นาย/นาง/นางสาว.....

เลขประจำตัวประชาชน - - - -

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้

โทร..... เมื่อวันที่.....เดือน..... พ.ศ. มีรายละเอียดดังนี้

- น้ำหนักตัว.....กิโลกรัม - ส่วนสูง..... เซนติเมตร

- ความดันโลหิต.....มิลลิเมตรปรอท - ชีพจร.....ครั้ง/นาที

สภาพร่างกายทั่วไป อยู่ในเกณฑ์ ปกติ ผิดปกติ (ระบุ).....

ซึ่งบุคคลดังกล่าว ขอรับการตรวจวินิจฉัยว่า ไม่เป็นโรคต้องห้ามมิให้รับรองเป็นหมอพื้นบ้าน ตามประกาศ
คณะกรรมการหมอพื้นบ้าน เรื่องโรคต้องห้ามมิให้รับรองเป็นหมอพื้นบ้าน พ.ศ. ๒๕๖๒ ลงวันที่ ๓๐ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๕๖๒ ดังต่อไปนี้

- (๑) โรคเรื้อนในระยะติดต่อหรือในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่น่ารังเกียจแก่สังคม
- (๒) วัณโรคในระยะอันตราย
- (๓) โรคเท้าช้างในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่น่ารังเกียจของสังคม
- (๔) โรคพิษสุราเรื้อรัง
- (๕) โรคติดยาเสพติดให้โทษอย่างร้ายแรง
- (๖) โรคอื่นซึ่งคณะกรรมการหมอพื้นบ้านพิจารณาเห็นว่าอุปสรรคต่อการเป็นหมอพื้นบ้าน

โดยมีผลการตรวจและความเห็นของแพทย์

.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ.....แพทย์ผู้ตรวจร่างกาย

(.....)

หมายเหตุ : (๑) ต้องเป็นแพทย์ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเวชกรรม

(๒) ให้แสดงว่าเป็นผู้มีร่างกายสมบูรณ์เพียงใด ใบรับรองแพทย์ฉบับนี้ให้ใช้ได้ ๑ เดือน

นับแต่วันที่ตรวจร่างกาย

(๓) ให้ระบุนิยามตรวจพบอาการเจ็บป่วยอื่นๆ เพื่อประกอบการพิจารณา ตาม (๖)

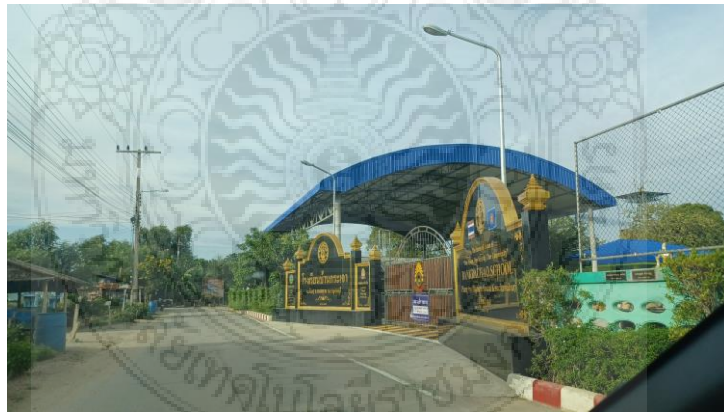
แบบใบรับรองแพทย์นี้ได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เมื่อวันที่ ๒ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒

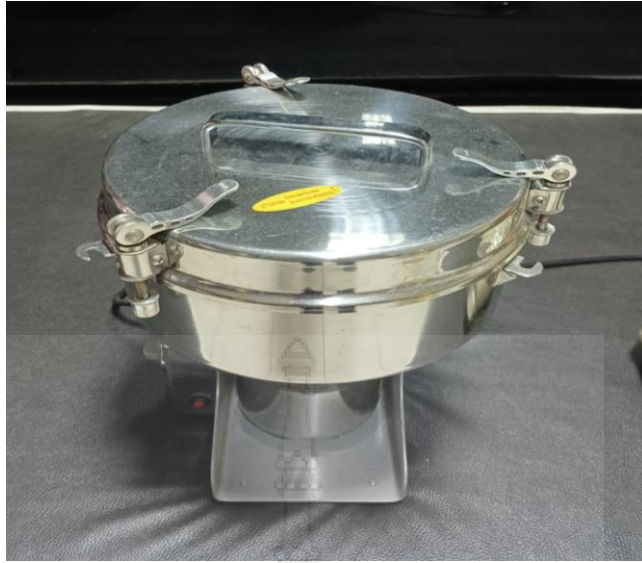

ภาคผนวก ฉ.
(ประมวลภาพกิจกรรม)

ประวัตินักวิจัย

ผศ. ดร. ณรงค์ โปธิ์พฤษานันท์

Dr.Narong Phophueksanand

lecturer and Asst.Prof., Faculty of Liberal Arts, RMUTP.

การศึกษา

ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สังคมวิทยามหาบัณฑิต (ศค.ม.) สาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Ph.D (Sociology) Dr.Babasaheb Ambedkar Maratawada University. India

ประกาศนียบัตร

ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการวิจัยทางสังคม (รุ่น 8) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประกาศนียบัตรกฎหมายปกครอง (รุ่น 1) สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
ประกาศนียบัตรกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (รุ่น 1) สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่ง
เนติบัณฑิตยสภา

ประกาศนียบัตรผู้นำการเมือง (รุ่น 1) สถาบันพระปกเกล้า

ประกาศนียบัตร Mini M.M. (ผู้จัดการระดับสูง) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)

ผลงานทางวิชาการ

หนังสือระเบียบวิธีวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 11)

ตำรา ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบูรณาการ, จัดพิมพ์โดยกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

หนังสือสังคมกับเศรษฐกิจ (พิมพ์ครั้งที่ 2)

หนังสืออาเซียนศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2)

หนังสือการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, จัดพิมพ์โดยธนาคาร ธกส.

ผลงานวิจัย มากกว่า 20 เรื่อง เช่น

1. ณรงค์ โปธิ์พฤษานันท์. 2546. (หัวหน้าโครงการวิจัย) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา
ประชาธิปไตย กรณีศึกษาชุมชนเขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร.

2. ณรงค์ โปธิ์พฤษานันท์. 2557. (หัวหน้าโครงการวิจัย) ความคิดเห็นและทัศนคติของประชาชน
เชิงลึกเกี่ยวกับภาพลักษณ์องค์กร ผู้บริหารและการบริการตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการ
กระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.).

3. ณรงค์ โปธิ์พฤษานันท์. 2558. (หัวหน้าโครงการวิจัย) รูปแบบการจัดการความรู้การวิจัยข้าม
สถาบัน.

4. ณรงค์ โปธิ์พฤษานันท์. 2560. (หัวหน้าโครงการวิจัย) พลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้
ความสัมพันธ์แบบบ้าน-วัด-วัง กรณีชุมชนบริเวณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

5. ณรงค์ โปธิ์พฤษานันท์. 2558. (ผู้วิจัยร่วม) การสำรวจความคิดเห็นและทัศนคติของประชาชน
เกี่ยวกับภาพลักษณ์ขององค์กร ผู้บริหารและทัศนคติต่อการให้บริการตามนโยบายของสำนักงาน
คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)

6. ณรงค์ โปธิ์พฤษานันท์. (2560-2563). (ผู้วิจัยร่วม) โครงการวิจัยระดับนานาชาติ “The
Southeast Asia Neighbourhoods Network : An Interdisciplinary Regional Program where
Local City-Making Knowledge Can Shape Urban Studies” หรือ SEANNET ซึ่งเป็นชุดโครงการวิจัย

ชุมชนภายใต้ความร่วมมือของ 5 ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ประเทศพม่า เวียดนาม ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และไทย ได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิเฮนรี่ลูส ประเทศสหรัฐอเมริกา (2560–2563) และสถาบันนานาชาติ เอเชียศึกษา (the International Institute for Asian Studies–IIAS) เมืองไลเดิน (Leiden) ประเทศเนเธอร์แลนด์เป็นผู้ประสานงาน และบริหารจัดการชุดโครงการวิจัย.

7. ณรงค์ โปธิ์พฤษานันท์. 2561. (หัวหน้าโครงการวิจัย) บทบาทของครอบครัว ท้องถิ่นและชุมชน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตภาคกลางโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ประชาคมอาเซียน.

8. ณรงค์ โปธิ์พฤษานันท์. 2561. (หัวหน้าโครงการวิจัย) การมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดน้ำลำพญา จังหวัดนครปฐม ในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.

บทความวิชาการระดับนานาชาติ มากกว่า 4 เรื่อง เช่น

- Narong Phophueksanand, (2 0 1 6). Development of the Model for integrating knowledge management 21st Century to a community in Thailand with Sufficiency Economy.

- Dr.Vilas Khandare & Narong Phophueksanand (2 0 1 7). Impact of Tourism Development and Satisfaction of Tourist in Bangkok Metropolis

- Narong Phophueksanand, (2018). Model Development of Local Wisdom Products of Community Enterprises in Central Region Sufficiency Economy towards Pracharat Market-Government.

- Narong Phophueksanand, (2017). Knowledge management in the traditional herb used the philosophy of sufficiency economy case study in Nonthaburi Province.

- Narong Phophueksanand & Dr.Vilas Khandare. (2 0 1 8). Impact of Tourism Development on Local Communities With Special Reference to Bangkok Metropolis.

บทความวิจัยระดับชาติ มากกว่า 10 เรื่อง เช่น

- ณรงค์ โปธิ์พฤษานันท์ เมธิกา พ่วงแดง. (2558). รูปแบบการจัดการความรู้การวิจัยข้ามสถาบัน (หัวหน้าโครงการฯ)

- ณรงค์ โปธิ์พฤษานันท์. (2559). รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนกลุ่มภาคกลางตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง (หัวหน้าโครงการ)

- ณรงค์ โปธิ์พฤษานันท์. (2557). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ด้วยการท่องคำศัพท์ภาษาอาเซียน พื้นฐาน ในรายวิชาอาเซียนศึกษา.

- ณรงค์ โปธิ์พฤษานันท์. (2014). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนเทศบาลตำบลบางตะบูน จังหวัดเพชรบุรี.

- ณรงค์ โปธิ์พฤษานันท์. (2559). รูปแบบการพัฒนาน้ำข้าวกล้องผสมสมุนไพรโดยวิธีบูรณาการการจัดการความรู้ในศตวรรษที่ 21 สู่ชุมชนของนักวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนบึงบา อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี.

- ณรงค์ โปธิ์พฤษานันท์ และคณะ (2558). การสำรวจความคิดเห็นและทัศนคติของประชาชน เกี่ยวกับภาพลักษณ์ขององค์กร ผู้บริหารและทัศนคติต่อการให้บริการตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)

-ณรงค์ โพธิ์พลกษานันท์. (2551). ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของเยาวชนใน กรุงเทพมหานคร

ตำแหน่ง

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาสังคมวิทยา
- นักวิจัยแห่งชาติ รหัสนักวิจัย 46000041 (สาขาสังคมวิทยา)
- กองบรรณาธิการบริหารวารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร
- ที่ปรึกษาสมาคมศิษย์เก่านักเรียนตำรวจนครบาล
- ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ สมาคมสื่อมวลชนหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สว.นช.)
- ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความวิจัย โครงการวิจัยและรายงานวิจัยของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ สถานีโทรทัศน์กูรูทีวี (KURU Television) ภายใต้อำนาจ กสทช.
- กรรมการกลั่นกรอง (peer review) บทความวิชาการ/บทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารทาง

วิชาการของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

ประสบการณ์ทำงาน

- ผู้เชี่ยวชาญประจำตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ผู้ช่วยดำเนินงานสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ประจำคณะกรรมการการแรงงาน สภาผู้แทนราษฎร
- นักวิชาการประจำคณะกรรมการพลังงาน สภาผู้แทนราษฎร
- ที่ปรึกษาประธานสภากรุงเทพมหานคร
- รองประธานอนุกรรมการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนรัฐสภา
- คณะทำงานที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
- หัวหน้าโครงการวิจัยชุมชนกลุ่มภาคกลาง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

การอบรม/ดูงาน

หลักสูตร “วิทยากรการเลือกตั้ง” สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)

หลักสูตร “วิทยากรจังหวัด” สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำกรุงเทพมหานคร (กกต.

กทม.)

ศึกษาดูงานด้านการศึกษาและวิจัย ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน ฝรั่งเศส อิตาลี สวิตเซอร์แลนด์ สิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม เมียนมาร์ ราชอาณาจักรกัมพูชา สปป.ลาว อินเดีย ฮองกง ไต้หวัน เนปาล และศรีลังกา

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ : ตริตาภรณ์มงกุฎไทย (ต.ม.) ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย (ท.ม.) ทวีติยาภรณ์ (ท.ช.)

อาจารย์พิเศษ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, มหาวิทยาลัยบูรพา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ติดต่อ. โทร 06-1628-8482 Email : narong.p@mutp.ac.th, FB. Narong P. Shing

